

# RECHTSKUNDIG WEEKBLAD

REDACTIE: RIDDER RENÉ VICTOR, HOOFDREDACTEUR  
E. BOONEN, C. CAENEPEEL

REDACTIEADRES: PROF. MR. RIDDER RENÉ VICTOR, BRITSELEI 40, 2000 ANTWERPEN

## WIJZIGING VAN VOORNAMEN

### § 1. Inleiding en overzicht \*

1. In het Belgisch Staatsblad van 13 augustus 1974 verscheen de Wet van 2 juli 1974 waarbij de Wet van 11-21 germinal jaar XI (1 april 1803) betreffende de voornaam en de verandering van naam wordt aangevuld met het oog op de voornaamsverandering (*Staatsbl.*, 1974, blz. 10152-10153).

Aangezien deze wet geen termijn van inwerkingtreding bepaalt, is ze op 23 augustus 1974 van kracht geworden.

Deze wet voert de eigenlijke verandering van de voornaam in. Sindsdien kan een wijziging van de voornaam het gevolg zijn van drie verschillende procedures. Ten eerste kan de voornaam verbeterd worden door een gerechtelijke procedure tot verbetering van de geboorteakte (art. 1383 Ger.W.). Vervolgens is een verandering van de voornamen mogelijk in het geheel van een procedure tot adoptie of wettiging door adoptie (artt. 360 en 370, § 2, B.W.). Tenslotte heeft de Wet van 2 juli 1974 een derde mogelijkheid ingevoerd: een administratieve procedure tot voornaamsverandering.

2. In deze verhandeling zal vooral aandacht besteed worden aan deze nieuwe administratieve procedure (§ 3, B).

We zullen echter vooraf een beknopt overzicht geven van de mogelijkheden die door de gerechtelijke verbetering worden geboden (§ 2). De verandering van de voornamen in het geheel van een procedure tot adoptie of wettiging door adoptie wordt eveneens behandeld (§ 3, A, I).

### § 2. Verbetering van voornamen

#### A. Algemeen

3. De ambtenaar van de burgerlijke stand moet bijzondere aandacht besteden aan de schrijfwijze van de voornamen. De geboorteakte zal immers alle latere

akten beïnvloeden (R. DE MAN, *De nieuwe commentaar op de Burgerlijke Stand in België*, II, nr. 379).

De ambtenaar van de burgerlijke stand kan slechts op eigen initiatief tot verbetering overgaan wanneer de partijen en de getuigen nog aanwezig zijn (A. ROLAND en T. WOUTERS, *Guide pratique de l'officier de l'état civil*, blz. 43-44, nr. 116).

4. Later kunnen de voornamen slechts verbeterd worden via een gerechtelijke procedure tot verbetering van de geboorteakte (art. 1383 Ger.W.).

5. In het geheel van deze gerechtelijke procedure maken enkele auteurs een verder onderscheid in de terminologie (R. DEKKERS, I, blz. 60-61, nrs. 71-72; W. DELVA, *Personen- en familierecht*, II, blz. 13).

Wanneer de geboorteakte wordt verbeterd op grond van een materiële vergissing (bv. schrijffouten), gebruiken deze auteurs de term "voornaamsverbetering" (rectification de prénom). Wordt de geboorteakte verbeterd op grond van andere redenen (bv. miskennen van het ouderlijk gezag) dan gebruiken ze de term "voornaamsverandering" (changement ou modification de prénom).

Het gebruik van deze terminologie is te begrijpen. In het tweede geval is er immers geen sprake meer van een eigenlijke "verbetering": de oorspronkelijke voornaam wordt vervangen door een nieuwe.

Wij menen dat sinds de Wet van 2 juli 1974 het gebruik van een strikte terminologie noodzakelijk is. De term "voornaamsverandering" dient uitsluitend gebruikt te worden voor de administratieve procedure die tot de bevoegdheid van de uitvoerende macht behoort. Wanneer de rechtbank de wijziging van een voornaam beveelt, kan men zich om alle verwarring te vermijden aan de term "voornaamsverbetering" houden, behoudens bij adoptie of wettiging door adoptie (zie verder nrs. 35-37).

#### B. Procedure

6. Op grond van artikel 1383 Ger.W. beschikt de rechtbank van eerste aanleg over de bevoegdheid om

\* Deze studie werd uitgevoerd in het kader van het seminarie Familierecht, K.U.L., o.l.v. prof. J.M. Pauwels.

de verbetering van een akte van de burgerlijke stand te bevelen.

Artikel 627, 6°, Ger.W. kent deze bevoegdheid toe aan de rechtbank van het arrondissement waar de akte is opgemaakt (A. FETTWEIS, *Handboek van gerechtelijk recht*, II, *Bevoegdheid*, blz. 214-215, nr. 391; blz. 313, nr. 572).

Voor akten in het buitenland opgemaakt door diplomatieke of consulaire ambtenaren is de Rechtbank van Eerste Aanleg te Brussel bevoegd overeenkomstig artikel 11 van de Wet van 12 juli 1931 (*Pasin.*, 1931, 205).

7. De verzoeker moet het bewijs leveren van de vergissing. Hij hoeft hiervoor geen inschrijving wegens valsheid in geschrifte te nemen en hij kan bewijzen met alle middelen van recht (M.O., 30 juni 1853, *Cl. et B.*, II, 581; L. HUMBLET, *Traité des noms, des prénoms et des pseudonymes*, blz. 111-113, nrs. 152-154; Hof Brussel, 4 december 1961, *Pas.*, 1963, II, 6).

8. Volgens artikel 1384 Ger.W. wordt het advies van het openbaar ministerie vereist.

9. De ambtenaar van de burgerlijke stand schrijft het vonnis of het arrest over in de registers en voert de vereiste kantmeldingen uit overeenkomstig artikel 1385 Ger.W. (wat de overschrijving in de registers en de kantmeldingen betreft, zie: R. DE MAN, *De nieuwe commentaar op de Burgerlijke Stand in België*, II, nr. 395; F. PHILIPPART en J. LEBOUTTE, *Burgerlijke Stand*, I, blz. 47, nr. 64; blz. 61, nrs. 111 e.v.).

### C. Criteria

10. In de strikte betekenis van het woord kan een akte slechts verbeterd worden wanneer ze niet overeenstemt met de verklaring afgelegd voor de ambtenaar van de burgerlijke stand (L. HUMBLET, *Traité*, blz. 109, nr. 149).

Men zou ook nog van verbetering kunnen spreken wanneer de voornamen verbeterd worden wegens strijdigheid met de wet of wegens een vergissing aangaande het geslacht van het kind (C. AUBRY en C. RAU, *Droit civil français*, I, blz. 376, nr. 205 b); G. MARTY en P. RAYNAUD, *Droit civil*, I, blz. 689, nr. 676).

11. De voornamen verbeteren in andere gevallen is geen eigenlijke verbetering meer, maar wel een verandering waarvoor de rechtbanken geen bevoegdheid bezitten (L. HUMBLET, *Traité*, blz. 109, nr. 149).

Toch hebben de rechtbanken in vele gevallen van de gerechtelijke verbetering gebruik gemaakt om de voornamen te verbeteren waar de logica dit vereiste (A. BRUYNEEL, "Les changements de prénoms", *J.T.*, 1967, blz. 18, nr. 5; L. HUMBLET, *Traité*, blz. 109, nr. 149).

### I. SCHENDING VAN WETTELIJKE BEPALINGEN

12. Er is aanleiding tot gerechtelijke verbetering van een voornaam wanneer deze door de wet verboden is of het geven ervan een wettelijke bepaling heeft geschonden (H. DE PAGE, II, blz. 410, nr. 287; R. GAILLY, "Du nom et des prénoms", *Rev. prat. Not.*, 1951, 41).

13. De rechtbank te Brussel verbeterde op 6 mei 1925 de voornaam "Liebe" in "Aimée" omdat hij in geen enkele kalender voorkomt en zijn toekenning strijdig werd geacht met artikel 1 van de Wet van 11-21 germinal jaar XI (Rb. Brussel, 6 mei 1925, *Rev. Adm.*, 1926, 505; *B.J.*, 1926, 56).

14. De rechtbanken hebben de verbetering bevolen wanneer een kind de naam van een bestaande familie tot voornaam kreeg (W. DELVA, II, blz. 13; L. HUMBLET, *Traité*, blz. 109-111, nr. 150).

Het Hof van Beroep te Luik verbeterde de derde voornaam "Bovy" van een natuurlijk kind aangezien men gepoogd had de drager van deze familienaam als vader aan te duiden (Hof Luik, 5 januari 1807, *Cl. et B.*, IX, 720; *Arrêts notables*, VII, 654).

In een vonnis van 2 mei 1923 verbood de Rechtbank van Eerste Aanleg te Brussel het dragen van de naam "Marnix" als voornaam waartegen verzet was gerezen vanwege de familie de Marnix de Sainte-Aldegonde (Rb. Brussel, 2 mei 1923, *Rev. Adm.*, 1923, 389; *B.J.*, 1923, 445).

15. Wanneer de rechtbank het dragen van een bepaalde voornaam verbiedt, is er geen enkel probleem als de geboorteakte meerdere voornamen bevat: de tweede voornaam neemt de plaats in van de eerste. Wordt er uitzonderlijk slechts één voornaam aan het kind gegeven dan blijft de vraag of de rechtbank de bevoegdheid heeft een nieuwe voornaam toe te kennen. HUMBLET meent positief te kunnen antwoorden naar analogie met een arrest van het Hof van Beroep te Brussel. Dit hof kende de voornaam "Jeanne" toe aan een vrouw wier geboorteakte bij vergissing de voornaam "Jean" en de vermelding "de sexe masculin" bevatte (Hof Brussel, 5 februari 1853, *Cl. et B.*, II, 578).

HUMBLET merkt echter terecht op dat het hier ging om een randgeval waar de oplossing voor de hand lag (*Traité*, blz. 111, nr. 151).

Verdient het niet de voorkeur de nieuwe voornaam te laten kiezen door de belanghebbende partij, onderworpen aan de controle van de rechtbank? Met belanghebbende partij wordt bedoeld de drager zelf als hij meerderjarig of ontvoogd is; anders degene die over hem de ouderlijke macht uitoefent.

16. Bij schending van de regels aangaande het ouderlijk gezag is er eveneens reden tot verbetering (R. DEKKERS, I, blz. 61, nr. 71; W. DELVA, II, blz. 13; H. DE PAGE, II, blz. 410, nr. 287, noot 9; R. GAILLY,

"Du nom et des prénoms", *Rev. prat. Not.*, 1951, 41 ; P. MAHILLON, "De l'interdiction de traduire les prénoms", nr. 3, *Ann. Not. Enreg.*, 1964, 114 ; Hof Gent, 20 juni 1956, *Bull. Avoués*, blz. 17, nr. 4 ; Hof Gent, 20 mei 1966, *R.W.*, 1966-67, 1826 ; Hof Luik, 9 februari 1973, *Jur. Liège*, 1972-73, 220 ; Rb. Nijvel, 19 augustus 1899, *P.P.*, 1900, 399 ; Rb. Brussel, 25 maart 1925, *B.J.*, 1925, 414, met noot, *Rép. prat. Not.*, 1926, 190, *Rev. Adm.*, 1926, 42 ; Rb. Antwerpen, 4 februari 1954, *R.W.*, 1953-54, 1868 ; Rb. Brussel, 18 juni 1960, *Rev. dr. fam.*, 1961, 158 ; Rb. Brussel, 25 maart 1961, *Rev. dr. fam.*, 1961, 160 ; Rb. Gent, 30 juni 1965, *Rev. Comm. B.*, 1967, 181, met noot, *R.W.*, 1966-67, 1826 ; Rb. Mechelen, 3 april 1967, *R.W.*, 1967-68, 98).

17. Waar de keuze van de voornamen vroeger uitsluitend toebehoorde aan de wettige vader, werd dit principe enigszins afgezwakt door de Wet van 8 april 1965. Sindsdien bepaalde artikel 373 B.W. dat het ouderlijke gezag gezamenlijk door beide ouders werd uitgeoefend. Bij meningsverschil was de wil van de vader doorslaggevend. De moeder beschikte over het recht zich tot de jeugdrechtsbank te wenden.

18. In 1966 weigerde de rechtsbank te Brussel het principe van de doorslaggevende wil van de vader toe te passen zeggend bij gebrek aan bewijs van de wil van de vader (Rb. Brussel, 3 december 1966, *Ann. Not. Enreg.*, 1968, 177 ; daar de vader tot voor de Wet van 1 juli 1974 over geen klachtrecht beschikte bij de jeugdrechtsbank en de feiten trouwens dateerden van januari 1963 was de zaak aanhangig bij de rechtsbank van eerste aanleg).

Het hof van beroep hervormde dan ook dit vonnis, maar kwam daarbij tot een eigenaardig besluit : enerzijds werd erkend dat de wil van de vader doorslaggevend is, doch anderzijds beval het hof de cumulatie van de voornamen gekozen door de vader en door de moeder (Hof Brussel, 29 juni 1967, *Ann. Not. Enreg.*, 1968, 181 met noot van C. DELNOY-MARGRÈVE ; zie vooral de uiteenzetting in deze noot, overgenomen door L. STICHELBAUDT, "Les Prénoms. Etat actuel de la question", nrs. 7-10. *Rev. Adm.*, 1970, 149-150 ; zie eveneens de bemerkingen bij dit arrest door E. VIEUJEAN, "Examen de jurisprudence (1965 à 1969)", nr. 4, *R.C.J.B.*, 1970, 399-403).

De beslissing zou minder aanvechtbaar geweest zijn indien ze, op verzoek van de moeder, was uitgegaan van de jeugdrechtsbank. Deze kon tot cumulatie van de voornamen besloten hebben op grond van het belang van het kind.

19. Artikel 373 B.W. werd recent gewijzigd door de Wet van 1 juli 1974 (*Staatsbl.*, 1 augustus 1974, blz. 9801-9802). Deze wet vervangt artikel 373 als volgt :

"Gedurende het huwelijk en behoudens de uitzonderingen bij de wet bepaald, oefent een van de echtgenoten het gezag uit over de persoon van de minderjarige kinderen, behoudens het recht van de andere

echtgenoot zich tot de jeugdrechtsbank te wenden, uitsluitend in het belang van het kind.

"Bij feitelijke scheiding is alleen de echtgenoot die de materiële bewaring van het minderjarig kind heeft, gerechtigd het gezag over de persoon van het minderjarige kind uit te oefenen, behoudens het recht van de andere echtgenoot zich tot de jeugdrechtsbank te wenden, uitsluitend in het belang van het kind".

Elk van de ouders kan m.a.w. afzonderlijk daden verrichten van uitoefening van het ouderlijk gezag op grond van een wederkerig stilzwijgend mandaat (Verslag namens de Commissie voor de Justitie uitgebracht door kamerlid BOURGEOIS, *Parl. Besch.*, *Kamer*, 1974, nr. 112/2, blz. 3).

20. Behalve bij feitelijke scheiding kan nu ieder van de echtgenoten de voornamen kiezen en aan de ambtenaar van de burgerlijke stand opgeven.

Beveelt de rechter de verbetering van de voornamen dan dient hij voortaan uitsluitend rekening te houden met het belang van het kind. Het ligt voor de hand dat dit belang niet altijd even gemakkelijk zal te appreciëren zijn. Het is echter aan de eiser te bewijzen wat dit belang is. Als de rechter over onvoldoende gegevens ter appreciatie beschikt, zal hij er zich van moeten onthouden een verbetering van de voornamen te bevelen.

21. Beschikt de jeugdrechtsbank over een onmiddellijke bevoegdheid om de verbetering van de geboorteakte te bevelen of is er na de beslissing van de jeugdrechter nog een tussenkoms nodig van de rechtsbank van eerste aanleg op grond van artikel 1383 Ger.W. ?

FETTWEIS staat op de uitsluitende bevoegdheid van de rechtsbank van eerste aanleg inzake de verbetering van akten van de burgerlijke stand (*Handboek van Gerechtelijk recht*, II, *Bevoegdheid*, blz. 214-215, nr. 391 ; in dezelfde zin : E. VIEUJEAN, "Examen de jurisprudence", nr. 92, *R.C.J.B.*, 1971, 320, wat de nietigverklaring van overeenkomsten betreft).

Deze stelling heeft een logge procedure tot gevolg : na het vonnis van de jeugdrechter dat de verbetering van de voornamen toestaat op grond van artikel 373 B.W., dient men nog een vonnis van de rechtsbank van eerste aanleg te bekomen dat de verbetering van de geboorteakte beveelt op grond van artikel 1383 Ger.W.

Deze stelling laat evenmin de bevoegdheid van de jeugdrechter tot haar recht komen. De jeugdrechtsbank maakt wel deel uit van de rechtsbank van eerste aanleg. Er is echter geen sprake van ondergeschiktheid, wel van specialisatie.

In het kader van deze specialisatie moet de jeugdrechtsbank in staat gesteld worden het toezicht op het ouderlijk gezag volledig uit te oefenen, ook wanneer dit toezicht de verbetering van een geboorteakte impliceert (Zie C. DELNOY-MARGRÈVE, "La puissance paternelle après la loi du 8 avril 1965. Questions soulevées par le nouveau 'droit civil de la jeunesse'",

nr. 20, *Ann. fac. dr. Liège*, 1967, 204; C. DELNOY-MARGRÈVE, "L'article 7, alinéa premier de la loi du 8 avril 1965 et les attributions 'civiles' du juge de la jeunesse", nr. 4, *J.T.*, 1968, 199; J. HIRSCH, noot onder *Jrb. Luik*, 23 jan. 1967, *J.T.*, 1967, 208).

Op grond van de artikelen 360 en 370, § 2, B.W. kan de jeugdrechter trouwens de verandering van de voornamen bevelen inzake adoptie bij minderjarigheid van de geadopteerde.

O.i. kan geen van de ouders de geboorteakte rechtstreeks door de rechtbank van eerste aanleg doen verbeteren wegens miskenning van het ouderlijke gezag.

Bij betwisting tussen de ouders kan alleen het belang van het kind in aanmerking genomen worden; deze betwisting behoort tot de bevoegdheid van de jeugdrechter.

## II. MATERIËLE VERGISSING

22. De rechtbanken bevelen eveneens de verbetering van de voornamen wanneer deze niet overeenstemmen met de verklaring afgelegd voor de ambtenaar van de burgerlijke stand. Meer in het bijzonder hebben de rechtbanken de verbetering bevolen van een materiële fout in de opstelling van de geboorteakte door vergissing, dwaling of bedrog (A. BRUYNEEL, "Les changements de prénoms", nr. 5, *J.T.*, 1967, 18; W. DELVA, II, blz. 13; R. GAILLY, "Du nom et des prénoms", *Rev. prat. Not.*, 1951, 41; Hof Brussel, 23 januari 1962, *Pas.*, 1962, II, 222; *J.T.*, 1962, 98, met advies O.M.; *Rev. Adm.*, 1962, 204, met noot; Rb. Doornik, 11 juni 1860, *Cl. et B.*, IX, 733; *B.J.*, 1860, 1595).

Bij materiële vergissing in de volgorde van de voornamen is de verbetering eveneens toegelaten (Hof Brussel, 4 december 1961, *Pas.*, 1963, II, 6).

23. Het is de ambtenaar van de burgerlijke stand niet toegestaan de opgegeven voornamen te vertalen (M.O., 26 november 1930, *Ann. Not. Enreg.*, 1964, 115-116, in bijlage bij het artikel van P. MAHILLON, "De l'interdiction de traduire les prénoms", *Ann. Not. Enreg.*, 1964, 113-115; A. ROLAND en T. WOUTERS, *Guide pratique de l'officier de l'état civil*, blz. 147, nr. 435). Het Hof van Beroep te Gent beval dan ook de verbetering van de voornaam "Vedastus", Latijnse vertaling van de opgegeven voornaam "Gaston" (Hof Gent, 16 juni 1960, *R.W.*, 1960-61, 844, met advies O.M.).

24. De rechtspraak staat de verbetering toe bij vergissing in het geslacht van het kind (R. DEKKERS, I, blz. 61, nr. 71; H. DE PAGE, II, blz. 410, nr. 287, noot 9; M. PLANIOL en G. RIPERT, *Traité pratique*, I, blz. 161, nr. 127; Rb. Brussel, 5 februari 1853, *Cl. et B.*, II, 578).

25. In een recent arrest heeft het Hof van Beroep te Brussel het verzoek van een transseksueel verworpen tot verbetering van geslacht en voornamen. Het

hof beriep er zich op dat in de huidige stand van de wetgeving geen enkele bepaling toelaat rekening te houden met kunstmatige veranderingen in de morfologie van een individu (Hof Brussel, 7 mei 1974, *J.T.*, 1974, 713).

Het recente arrest van 3 januari 1975 waardoor de Hoge Raad der Nederlanden een arrest van het Hof te 's Gravenhage casseerde in het belang van de wet, gaat in dezelfde richting als het arrest van het Hof van Beroep te Brussel.

De Hoge Raad oordeelde dat door de wijziging van het geslacht afbreuk zou worden gedaan aan de rechtszekerheid die de registers van de Burgerlijke Stand beogen te bieden vooral wat de bewijskracht van de geboorteakte betreft, en alleen de wetgever bij machte is een aanvulling van de registers van de Burgerlijke Stand mogelijk te maken. (Hoge Raad, 3 januari 1975, *N.J.*, 1975, 17).

De rechtbank te Leuven daarentegen beval de verbetering van de geboorteakte van een transseksueel die blijvende kenmerken van het vrouwelijk geslacht vertoonde. De rechtbank was van mening dat de geboorteakte, hoewel ze oorspronkelijk geen fout bevatte, de juiste toedracht niet meer vermeldde (Rb. Leuven, 1 oktober 1973, *onuitgegeven*).

M.a.w. zal de rechtbank de verbetering van de voornamen bevelen in de mate waarin ze een verandering in de aanduiding van het geslacht in de akte van geboorte toelaatbaar acht. Het vaststaan van het geslacht is hiervoor van doorslaggevend belang (Amsterdam, 8 juli 1971 en 17 april 1973, *N.J.*, 1973, 330).

Zonder uitspraak te doen over de grond van het probleem willen we vermelden dat de wet niet verbiedt de geboorteakte te verbeteren op grond van een later gebleken onjuistheid (in deze zin, zie: J. PAUWELS, *Familierecht*, I, blz. 68). Er is ruimte voor appreciatie van de rechtbanken.

Vele elementen kunnen onderzocht worden zoals het geslacht op het ogenblik van de geboorte en op het ogenblik van het verzoek, de geslachtswijziging door spontane ontwikkeling of door kunstmatige ingreep, de psychologische ingesteldheid van de verzoeker e.d. (in deze zin: Amsterdam, 25 april 1972 en 22 mei 1973, *N.J.*, 1973, 331, dat de verbetering van de geboorteakte toestond en de verzoeker als vrouw bestempelde ondanks het ontbreken van baarmoeder en vrouwelijke gonaden).

26. Het is wel toegelaten een meisjesnaam aan een jongen te geven en omgekeerd (W. DELVA, II, blz. 13; R. DE MAN, *De nieuwe commentaar op de Burgerlijke Stand in België*, II, nr. 383; F. PHILIPPART en J. LEBOUTTE, *Burgerlijke Stand*, III, blz. 29, nr. 44).

De rechtbank te Brussel beval de verbetering van de geboorteakte omdat de ambtenaar van de burgerlijke stand ten onrechte de voornaam "Marguerite" voor een jongen had geweigerd (Rb. Brussel, 3 december 1937, *B.J.*, 1938, 242; *Rev. Adm.*, 1938, 387).

### III. BELACHELIJKE, HATELIJKE OF ONZEDELIJKE VOORNAMEN

27. Er is geen reden tot verbetering van de geboorteakte wanneer de voornamen niet strijdig zijn met de wet en ze beantwoorden aan de verklaring afgelegd voor de ambtenaar van de burgerlijke stand, zelfs niet wanneer de declaranten zich in de keuze van de voornamen vergisten. Hier voornaamsverbetering toestaan zou neerkomen op voornaamsverandering waarvoor de rechterlijke macht geen bevoegdheid bezit (zie verder nr. 33).

28. Op dit principe formuleert DE PAGE één uitzondering: de voornaam kan verbeterd worden wanneer hij belachelijk, hatelijk of onzedelijk is (H. DE PAGE, II, blz. 410, nr. 287).

DE PAGE baseert zich hiervoor slechts op een Italiaans vonnis waarbij hij dan nog maar de helft van de motivering van de rechtbank weergeeft. De rechtbank te Casale verbeterde inderdaad de voornamen "Ribello" en "Avanti" maar niet alleen omdat ze belachelijk waren, doch overwegend omdat ze in geen enkele kalender voorkwamen (Rb. Casale, 28 april 1906, *Pas.*, 1907, IV, 7).

Deze stelling wordt echter door andere auteurs overgenomen (W. DELVA, II, blz. 13; R. DEKKERS, I, blz. 61, nr. 71).

29. Op 5 november 1965 zorgde de rechtbank te Brussel voor een eerste Belgisch voorbeeld: de voornaam "Elias" werd verbeterd in "Eli" wegens het hatelijk karakter van deze naam voor een Israëlitische familie. De rechtbank nam de thesis van het verzoek over waarin werd betoogd dat deze voornaam herinnerde aan de naam van een bekend inciviek, daar de eindletter "z" in België niet wordt uitgesproken (Rb. Brussel, 5 november 1965, *Pas.*, 1966, III, 90; *Rev. Adm.*, 1968, 161; zie de positieve bespreking van dit vonnis door J. LEHRER, "A propos des changements de prénoms", *J.T.*, 1967, 217; negatieve bespreking door E. VIEUJEAN, "Examen de jurisprudence (1965 à 1969)", nr. 4, *R.C.J.B.*, 1970, 396-397).

### IV. VREEMDE VOORNAMEN

30. De Belgische wet verzet er zich niet tegen dat een vreemdeling die Belg is geworden door naturalisatie of door optie, zijn buitenlandse voornamen blijft dragen, zelfs wanneer deze hier in geen enkele kalender voorkomen (Hof Brussel, 21 januari 1959, *Pas.*, 1960, II, 117, *J.T.*, 1959, 185, met noot, *Rev. prat. Not.*, 1959, 312, *Rev. dr. fam.*, 1959, 388).

De rechtspraak staat dan ook over het algemeen geen verbetering toe (Rb. Brussel, 14 januari 1956, *Pas.*, 1957, III, 76, *Rev. Adm.*, 1958, 67; Rb. Brussel, 5 november 1965, *Pas.*, 1966, III, 90, *Rev. Adm.*, 1968, 161, wat het afgewezen verzoek voor de verbetering van "Meier" in "Marc" of "Luc" betreft; Rb.

Luik, 24 december 1971, *Jur. Liège*, 1972, 293).

LEHRER merkt terecht op dat men hier niet meer kan spreken van een "verbetering", maar wel van een aanpassing (adaptation) die met een verandering moet worden gelijkgesteld (J. LEHRER, "A propos des changements de prénoms", *J.T.*, 1967, 218).

31. Wel verbeterde de rechtbank de voornaam "Liebe" in "Aimée". De rechtbank motiveerde de uitspraak door erop te wijzen dat deze voornaam niet alleen in België op geen enkele kalender voorkomt, maar ook niet in welke andere taal ook (Rb. Brussel, 6 mei 1925, *B.J.*, 1926, 56, *Rev. Adm.*, 1926, 56; zie eveneens boven nr. 13).

32. Slechts één, sterk bekritiseerd vonnis wijkt van de heersende doctrine en jurisprudentie af. Op afwijkend advies van de procureur des konings beval de rechtbank te Tongeren de verbetering van de voornaam "Zdzislaw" in "Ghislain" (Tongeren, 12 november 1965, *R.W.*, 1965-66, 1812, *J.T.*, 1966, 467, met noot van J. ECKHOUT).

De rechtbank meende dat de openbare orde er geen belang bij had dat een Belg een vreemde voornaam bleef dragen. (Zie de kritiek van E. VIEUJEAN, "Examen de jurisprudence (1965 à 1969)", nr. 3, *R.C.J.B.*, 1970, 395-397).

### § 3. Verandering van voornamen

#### A. BEVOEGDHEID VAN DE RECHTERLIJKE MACHT

##### I. Onbevoegdheid als algemene regel

33. De rechtbanken bezitten geen bevoegdheid op het gebied van de verandering van voornamen (J. LEHRER, "A propos des changements de prénoms", *J.T.*, 1967, 217; L. STICHELBAUDT, "Les prénoms. Etat actuel de la question", nr. 12, *Rev. Adm.*, 1970, 150; Hof Brussel, 27 januari 1844, *Pas.*, 1844, II, 254, *B.J.*, 1845, 91; Hof Gent, 10 maart 1899, *Rev. Adm.*, 1899, 188, met noot, *P.P.*, 1899, 1524; Hof Brussel, 21 januari 1959, *J.T.*, 1959, 185, met noot, *Pas.*, 1960, II, 117, *Rev. prat. Not.*, 1959, 312, *Rev. dr. fam.*, 1959, 388; Rb. Kortrijk, 23 december 1949, *Pas.*, 1950, III, 70, *Rev. Adm.*, 1951, 76 met noot; Rb. Brussel, 14 januari 1956, *Pas.*, 1957, III, 76, *Rev. Adm.*, 1958, 67; Rb. Luik, 24 december 1971, *Jur. Liège*, 1972, 293).

34. Bij de gerechtelijke hervorming stelde de koninklijke commissaris voor deze bevoegdheid toe te kennen aan de rechtbank van eerste aanleg (C. VAN REEPHINGEN, *Verslag over de gerechtelijke hervorming*, II, blz. 136, art. 569, 2°).

De Commissie voor de Justitie van de Kamer heeft deze vermelding in artikel 569 echter geschrapt. Overeenkomstig de Wet van 11-21 germinal jaar XI meende de Commissie dat in de toenmalige stand van de wetgeving de verandering van de voornamen niet was

toegelaten (Verslag namens de Commissie voor de Justitie uitgebracht door kamerlid F. HERMANS, *Parl. Besch., Kamer*, 1966-67, nr. 59/49, blz. 101).

## II. Uitzondering bij adoptie of wettiging door adoptie

35. Sinds de Wet van 21 maart 1969, van kracht geworden op 22 april 1969, kunnen de voornamen van de geadopteerde en de gewettigde door adoptie worden gewijzigd (art. 360 en 370, § 2, B.W.).

Hierdoor wordt de geadopteerde beter geïntegreerd in het adoptiegezin (C. VAN MALDEREN, *Adoptie en wettiging door adoptie*, A.P.R., blz. 269, nr. 375).

Het verdient aanbeveling rekening te houden met de leeftijd van het kind. Bij oudere kinderen zal een verandering van de voornamen waarschijnlijk niet aan te raden zijn (L. STICHELBAUDT, "Les prénoms. Etat actuel de la question", nr. 17, *Rev. Adm.*, 1970, 151; M. VAN LOOK, "Evolutie van het Belgisch adoptierecht", nr. 110, *T.P.R.*, 1970, 398, noot 4).

36. De adoptieakte kan de nieuwe voornamen bevatten. Doch de aanvraag is ontvankelijk tot bij de sluiting van de debatten (J. CANIVET, "Aperçu sur l'adoption et la légitimation par adoption entre Belges en Belgique après la loi du 21 mars 1969", *Ann. Not. Enreg.*, 1969, 217-219, nrs. 55 en 57; 253-254, nr. 134). Het verzoek kan mondeling ingediend worden (C. VAN MALDEREN, o.c., A.P.R., blz. 369, nr. 375).

37. Zoals de keuze van de voornamen nooit volledig aan de ouders wordt overgelaten maar onder het toezicht staat van de ambtenaar van de burgerlijke stand, zo geschiedt de verandering van de voornamen in het kader van een adoptie of een wettiging door adoptie onder het toezicht van de rechtbank (Verslag namens de Commissie voor de Justitie uitgebracht door mevr. DE RIEMAECKER-LEGOT, *Parl. Besch., Kamer*, 1961-62, nr. 436/2, blz. 27).

De rechter zal nagaan of de nieuwe voornamen beantwoorden aan de bepalingen van de Wet van 11-21 germinal jaar XI.

## B. BEVOEGDHEID VAN DE UITVOERENDE MACHT

### I. Vóór de Wet van 2 juli 1974

38. Enkele auteurs hebben aan de uitvoerende macht de bevoegdheid tot voornaamsverandering toegekend (H. DE PAGE, I, eerste en tweede uitg., nr. 287; R. GAILLY, *Du nom et des prénoms*, *Rev. prat. Not.*, 1951, 42-43; noot onder Hof Brussel, 21 januari 1959, *J.T.*, 1959, 186).

Deze auteurs beweerden dat de term "nom" in de Wet van 11-21 germinal jaar XI niet strikt mocht geïnterpreteerd worden en zowel naam als voornaam betekende omdat in de voorbereidende teksten "nom" verschillende malen voor "prénom" werd gebruikt.

39. Ze meenden eveneens steun te vinden in de rechtspraak. Enkele hoven en rechtbanken verklaren zich inderdaad onbevoegd m.b.t. een voornaamsverandering en verwijzen de verzoeker naar de regering (Hof Brussel, 27 januari 1844, *Pas.*, 1844, II, 254, *B.J.*, 1845, 91; Hof Gent, 10 maart 1899, *Rev. Adm.*, 1899, 188, met noot, *P.P.*, 1899, 1524; Rb. Kortrijk, 23 december 1949, *Pas.*, 1950, III, 70, *Rev. Adm.*, 1951, 76, met noot; Rb. Brussel, 14 januari 1956, *Pas.*, 1957, III, 76, *Rev. Adm.*, 1958, 67).

Dit geschiedt echter in voorzichtiger termen dan deze auteurs over het algemeen laten vermoeden (A. BRUYNEEL, "Les changements de prénoms", nr. 6, *J.T.*, 1967, 18).

Meestal citeert men een overweging uit het arrest van 1844: "d'où il suit que leur demande ne peut point être accueillie, libre à eux de prendre, s'ils s'y croient fondés, leur recours vers Sa Majesté, pour obtenir un changement de prénom". Zoals in de overige vonnissen en arresten gaat het hier duidelijk over een zuiver hypothetische overweging die zich niet over de grond van de zaak uitsprekt.

40. De rechtsleer houdt zich dan ook meestal aan een letterlijke interpretatie van de Wet van 11-21 germinal jaar XI: wanneer de wetgever de gunst van artikel 4 tot de voornamen had willen uitbreiden, dan had hij dit uitdrukkelijk gedaan. Daar de regering geen andere bevoegdheden bezit dan die welke haar door de wetgever zijn toegewezen, is zij niet bevoegd voor voornaamsveranderingen (L. HUMBLET, *Traité*, blz. 159, nr. 221).

41. De administratie deelde deze zienswijze en heeft nooit verandering van voornaam toegestaan.

De Raad van State keurde deze houding goed in het arrest Abelew van 19 mei 1953 (R.v.St., 19 mei 1953, *Arr. R.v.St.*, 1953, 653, *Pas.*, 1954, IV, 115, *Ann. Not. Enreg.*, 1954, 307, met noot van P.M., *Rev. Adm.*, 1953, 22, *R.J.D.A.*, 1953, 255).

De Raad van State kwam tot het besluit dat het weigeren van een voornaamsverandering geen machtsafwending of machtsoverschrijding inhield. Hierdoor sloot de Raad van State zich aan bij de praktijk van de administratie en bij de heersende rechtsleer.

42. De motivering van het arrest is echter erg zwak. Enerzijds ontkent het arrest het transitair karakter van titel I van de Wet van 11-21 germinal jaar XI. Het tweede artikel van deze titel zegt immers: "Toute personne qui porte *actuellement* comme prénom, soit le nom d'une famille existante, soit un nom quelconque qui ne se trouve pas compris dans la désignation de l'article précédent, pourra en demander le changement, en se conformant aux dispositions de ce même article". Het gebruik van de term "actuellement" wijst erop, dat deze bepaling slechts een overgangsmaatregel was, zoals steeds door de rechtsleer wordt aanvaard (L. HUMBLET, *Traité*, blz. 158-159,

nr. 221; J. LEHRER, *A propos des changements de prénoms*, J.T., 1967, 217).

Anderzijds maakt het arrest een foutief onderscheid wat de bevoegdheid tot naamsverandering betreft. De rechtbanken beschikken immers uitsluitend over een bevoegdheid tot verbetering (zie boven nrs. 6 en 33).

43. Hoewel sommigen dit standpunt van de Raad van State betreurden, legde de doctrine zich erbij neer. Zelfs DE PAGE wijzigde zijn standpunt en merkte op dat de onveranderlijkheid van de voornaam nu nog sterker was dan die van de naam (H. DE PAGE, II, derde uitg., blz. 410, nr. 287).

De lacune in de wet was duidelijk; de noodzaak aan een wetgevend initiatief evenzeer.

## II. De Wet van 2 juli 1974

### a) Parlementaire geschiedenis

44. Enkele wetsvoorstellen werden ingediend maar vervielen wegens parlementsontbinding (Wetsvoorstel ROMBOUT van 18 december 1956 betreffende de wijziging aan naam en voornamen van Belgen door optie of door naturalisatie, *Parl. Besch., Kamer*, 1956-57, nr. 623/1; Wetsvoorstel CHARPENTIER van 13 juli 1960 tot wijziging van de Wet van 11-21 germinal jaar XI, betreffende de voornamen en de naamsveranderingen, om verandering van voornamen en toevoeging van voornamen mogelijk te maken, *Parl. Besch., Kamer*, 1959-60, nr. 601/1).

45. Op 27 februari 1969 dienden de volksvertegenwoordigers DEFRAIGNE, CLAES, OLIVIER, VAN LIDT DE JEUDE en JEUNEHOMME een wetsvoorstel in, waaruit de Wet van 2 juli 1974 zou ontstaan (Wetsvoorstel van 27 februari 1969 waarbij de Wet van 11 germinal jaar XI (1 april 1803) betreffende de voornamen en de verandering van naam wordt aangevuld met het oog op de voornaamsverandering, *Parl. Besch., Kamer*, 1968-69, nr. 300/1; verder genoemd het wetsvoorstel Defraigne).

In een bondige toelichting wees volksvertegenwoordiger DEFRAIGNE op de leemte in de wet en de beperkte mogelijkheden van de gerechtelijke verbetering. De auteur beoogde vooral de voornaamsverandering in twee gevallen: een lachwekkende voornaam of associatie van naam en voornaam; het verlangen van een genaturaliseerde Belg zich meer in onze gemeenschap te integreren door verandering van zijn vreemde voornamen (Wetsvoorstel Defraigne, *Parl. Besch., Kamer*, 1968-69, nr. 300/1, blz. 2).

46. Het wetsvoorstel bevatte drie artikelen.

Artikel 1 paste de titel van de Wet van 11 germinal jaar XI aan.

Artikel 2 voorzag in de vervanging van artikel 4 van dezelfde wet door: "Elke persoon die enigerlei

reden heeft om zijn naam of voornamen te veranderen moet daartoe aan de Regering een met redenen omklede aanvraag richten".

Het derde en laatste artikel vulde de wet aan met een nieuw artikel 4 betreffende de overschrijving: "Wanneer een koninklijk besluit of een rechterlijke beslissing een verandering van de naam of de voornamen, dan wel een rechtzetting van een akte van de burgerlijke stand bevelen, wordt de verandering of de rechtzetting aangetekend in de rand van alle akten die vroeger voor de betrokkene zijn opgemaakt. Binnen de maand na de betekening bij deurwaardersexploot of na de kennisgeving, per aangetekend schrijven met bericht van ontvangst, van het koninklijk besluit of van de in kracht van gewijsde gegane rechterlijke beslissing, wordt de vermelding door de bevoegde ambtenaar van de burgerlijke stand aangebracht".

47. Op 23 juni 1971 werd het wetsvoorstel Defraigne besproken in de Commissie voor de Justitie van de Kamer (Verslag namens de Commissie voor de Justitie uitgebracht door kamerlid BAUDSON, *Parl. Besch., Kamer*, 1970-71, nr. 300/2; verder genoemd het verslag Baudson).

Na een tussenkomst van de minister van Justitie trok de heer DEFRAIGNE artikel 3 van zijn voorstel in (zie verder nr. 68). Het aldus gewijzigde wetsvoorstel alsook het verslag werden door de Commissie eenparig goedgekeurd (Verslag Baudson, *Parl. Besch., Kamer*, 1970-71, nr. 300/2, blz. 3).

48. Op 13 juli 1971 diende de minister van Financiën een amendement in dat voorzag in de toevoeging van een nieuw artikel 3 aan het wetsvoorstel.

Dit artikel past de artikelen 239, 249-250 en 252-254 van het Wetboek der registratie-, hypotheek- en griffierechten aan met het oog op de voornaamsveranderingen (Amendement voorgesteld door de regering op de tekst aangenomen door de Commissie, *Parl. Besch., Kamer*, 1970-71, nr. 300/3).

49. Op 13 juli 1971 werd het gewijzigde wetsvoorstel Defraigne artikelsgewijs aangenomen zonder discussie (*Parl. Hand., Kamer*, 13 juli 1971, blz. 22).

Nadat de Kamer op 15 juli 1971 het amendement van de regering had aangenomen, werd het wetsvoorstel door de 199 deelnemers aan de stemming eenparig goedgekeurd (*Parl. Hand., Kamer*, 15 juli 1971, blz. 42 en 51).

50. Het ontwerp werd uiteindelijk op 28 mei 1974 door de Commissie voor de Justitie van de Senaat besproken. Ontwerp en verslag werden eenparig goedgekeurd (Verslag namens de Commissie voor de Justitie uitgebracht door senator PEDE, *Parl. Besch., Senaat*, 1974, nr. 243/2, blz. 2; verder genoemd het verslag Pede).

51. Bij de algemene beraadslaging in de Senaat valt slechts een tussenkomst van senator JORISSEN te no-

teren (*Parl. Hand., Senaat*, 26 juni 1974, blz. 434-435).

Deze betreurde de fragmentaire werkwijze en het gebrek aan grondige studie. Daarbij verwees hij naar zijn voor de derde maal in identieke vorm ingediend wetsvoorstel van 29 mei 1974 (zie verder nr. 80).

Op 27 juni 1974 werd het wetsontwerp eenparig aangenomen door de 155 aanwezige senatoren (*Parl. Hand., Senaat*, 27 juni 1974, blz. 505).

## b) Commentaar

### 1. Een administratieve procedure

52. Het wetsvoorstel Defraigne opteerde voor een administratieve procedure. Zonder discussie of verdere bedenkingen heeft het parlement deze procedure overgenomen.

Nooit werden voor- en nadelen van een administratieve procedure afgewogen tegenover een gerechtelijke procedure. Andere mogelijkheden werden evenmin onderzocht: voornaamsverandering in het raam van een naturalisatie; toekennen van een bepaalde termijn aan de ouders bij de keuze van de voornamen; mogelijkheid tot verandering van de voornamen bij meerderjarigheid van de drager; verandering van de voornamen door een eenvoudige verklaring afgelegd voor de ambtenaar van de burgerlijke stand die apprecieert onder controle van de rechtbanken.

53. In Frankrijk en in Nederland koos men voor een gerechtelijke procedure (art. 57, derde lid, C. civ. fr; art. 4.4 Ned. B.W.; P. MAHILLON, "Prénoms. Loi française du 12 novembre 1955", *Ann. Not. Enreg.*, 1956, 159-160).

54. In de rechtsleer verdedigden BRUYNEEL en LEHRER een gerechtelijke procedure, terwijl STICHELBAUDT een administratieve procedure voorstond (A. BRUYNEEL, "Les changements de prénoms", nr. 15, *J.T.*, 1967, 41; "Les changements de prénoms: vers une solution?", *J.T.*, 1970, 115; J. LEHRER, "A propos des changements de prénoms", *J.T.*, 1967, 219; L. STICHELBAUDT, "Les prénoms. Etat actuel de la question", nr. 20, *Rev. Adm.*, 1970, 152).

55. Wanneer we uitgaan van de administratieve procedure inzake naamsveranderingen stuiten we inderdaad op enkele negatieve elementen in vergelijking met een gerechtelijke procedure: de administratieve procedure duurt vrij lang; ze is niet contradictoire; ze is niet vatbaar voor hoger beroep.

56. Anderzijds doen een reeks argumenten ons ertoe besluiten de administratieve procedure op dit ogenblik als de meest wenselijke te beschouwen:

- de specialisten van het Ministerie van Justitie beschikken over een ruime ervaring door de praktijk van de naamsveranderingen;
- de centralisatie op het Ministerie van Justitie te Brussel zorgt voor een eenvormigheid van de uitspra-

ken in tegenstelling tot de resultaten van een gerechtelijke procedure die zullen verschillen van arrondissement tot arrondissement;

- een zelfde procedure voor naam- en voornaamsveranderingen brengt eenvormigheid in twee gelijkaardige materies;

- ondanks een ruime enquête gebeurt de administratieve procedure discreet; een gerechtelijke procedure geschiedt in het openbaar;

- op de registratierechten na is de administratieve procedure kosteloos en eenvoudig; een gerechtelijke procedure vergt procedurekosten en de bijstand van een advocaat;

- bij een procedure tot naamsverandering vraagt de administratie steeds het advies van de gerechtelijke overheden.

Het advies van het openbaar ministerie gaat meestal uit van het begrip "openbare orde". In de verandering bv. van een vreemde naam wordt een poging tot verberging van een vreemde afkomst gezien evenals een gevaar voor de rechtszekerheid. In deze situatie zou een gerechtelijke procedure tot gevolg hebben dat talrijke verzoeken worden afgewezen. De rechtbanken volgen immers meestal het advies van het openbaar ministerie. Dit advies moet steeds gevraagd worden daar de verandering van de voornamen een element is van de staat van de persoon en dus de openbare orde aanbelangt (art. 138 Ger.W.).

De administratie volgt dit advies niet en geeft blijk van een ruimer denkpatroon waarbij uitgegaan wordt van het begrip "integratie in de maatschappij".

Bij een gerechtelijke procedure had men evenwel dit negatieve element kunnen ondervangen door de criteria in de wet te bepalen op een niet-limitatieve wijze.

### 2. Bevoegdheid *ratione personae*

57. Op basis van artikel 3 B.W. is de Wet van 2 juli 1974 van toepassing op de Belgen, ook wanneer zij in het buitenland verblijven.

Zoals bij naamsveranderingen zou de Belgische regering haar bevoegdheid overschrijden indien ze een voornaamsverandering zou toestaan aan buitenlanders (zie F. RIGAUX, *Droit international privé*, blz. 347, nr. 271).

58. Dit principe duldt slechts twee uitzonderingen: de Belgische regering is bevoegd een voornaamsverandering toe te staan aan staatlozen en vluchtelingen die in België hun woon- of verblijfplaats hebben. De persoonlijke staat van een staatloze of van een vluchteling wordt immers beheerst door de wet van het land van zijn woonplaats of, indien hij geen woonplaats heeft, door de wet van het land van zijn verblijf (art. 12, *Convention de Genève relative au statut des réfugiés*, *Rev. gén. Dr. Int. Publ.*, 1951, 658; art. 12, *Convention de New York relative au statut des apatrides*, *Rev. gén. Dr. Int. Publ.*, 1955, 704).

Op 4 september 1958 ondertekende België trouwens de Conventie van Istanboel. In artikel 2 van deze Conventie kwamen de ondertekenende staten overeen geen voornaamsveranderingen toe te staan aan onderdanen van een staat die partij is bij dit verdrag, behalve in geval van dubbele nationaliteit.

Hoewel deze Conventie nog niet door België geratificeerd is, leeft de administratie haar inhoud na bij het behandelen van naamsveranderingen.

### 3. Gronden tot voornaamsverandering

59. Met het veranderen van een voornaam wordt zowel de weglating of de bijvoeging als de vervanging van een voornaam bedoeld (Verslag Pele, *Parl. Besch., Senaat*, 1974, nr. 243/2, blz. 2).

60. De nieuwe wet bepaalt niet welke redenen kunnen ingeroepen worden om een voornaamsverandering te verkrijgen. Het gewijzigde artikel 4 van de Wet van 11-21 germinal jaar XI drukt zich uitermate vaag uit en spreekt van "enigerlei reden". Dit duidt er evenwel niet op dat onverschillig welke reden kan worden ingeroepen. Een lid van de Commissie voor de Justitie van de Kamer vroeg uitdrukkelijk te bepalen, dat er een ernstige reden moet aanwezig zijn om naam of voornamen te veranderen. Men antwoordde hem, dat de woorden "enigerlei reden" die in artikel 4 van de Wet van 11-21 germinal jaar XI voorkomen geen andere betekenis hebben. Het gaat hier over een gekke uitdrukking die altijd als "ernstige reden" wordt uitgelegd (Verslag Baudson, *Parl. Besch., Kamer*, 1970-71, nr. 300/2, blz. 3). Dit principe werd nogmaals bevestigd door de Commissie voor de Justitie van de Senaat (Verslag Pele, *Parl. Besch., Senaat*, 1974, nr. 243/2, blz. 2).

Het lijkt inderdaad niet aangewezen de verandering van voornamen toe te staan voor onverschillig welke reden. Een wettig belang is noodzakelijk.

Daar de wetgever geen precieze richtlijnen heeft vastgesteld, zal de uitvoerende macht de ernst en de gegrondheid van elke ingeroepen reden soeverein beoordelen.

61. In de voorbereidende teksten van deze wet worden wel enkele voorbeelden vermeld: een lachwekkende voornaam, een lachwekkende associatie van voornaam en familienaam, integratie van genaturaliseerde Belgen (zie boven nr. 45).

Bij de bespreking van het ontwerp van wet betreffende de verandering van voornamen van personen die geboren zijn in de kantons Eupen, Malmédy, Sankt-Vith of in de gemeenten die in 1940 bij Duitsland werden ingelijfd, werd bevestigd dat het dragen van een voornaam behorende tot een andere taal dan de moedertaal van de naamdrager als een "ernstige reden" voor de toepassing van de Wet van 11-21 germinal jaar XI kan worden beschouwd (Verslag namens de Commissie voor de Justitie uitgebracht door

senator PELE, *Parl. Besch., Senaat*, 1974, nr. 244/2, blz. 3).

62. Hoewel deze voorbeelden vrij beperkt zijn komen er in Frankrijk en Nederland blijkbaar geen andere criteria aan bod (zie voor een overzicht: B. PARISOT, "Le changement de prénom", nrs. 11-26, *D., Chron.*, 1966, 42-44; C. PETIT, *Hoofdtrekken van het Nederlandse familierecht*, blz. 64-65, nr. 18; J. WIARDA, *Natuurlijke personen en familierecht*, blz. 1163-1164).

63. Het feitelijk gebruiken van een andere voornaam dan die vermeld in de geboorteakte, het dragen van een andere voornaam om beroepsredenen, het dragen van een Israëlitische voornaam lijken op zichzelf onvoldoende redenen om een verzoek tot voornaamsverandering in te willigen. Ondanks de voorbereidende teksten lijkt het dragen van een voornaam in een andere taal dan de moedertaal van de drager evenmin een geldige reden tot verandering.

De vastheid van de voornaam overeenkomstig artikel 1 van het Decreet van 6 fructidor jaar II (23 augustus 1794) blijft behouden. Verwarring en rechtsonzekerheid moeten vermeden worden.

Slechts bijkomende omstandigheden zoals bv. de vermelding van een feitelijke voornaam in een akte of een duidelijk gebrek aan integratie in de maatschappij kunnen in bovengenoemde gevallen een verandering van de voornaam rechtvaardigen. Anders is er geen sprake van een wettig belang. Dit wettig belang kan het best omschreven worden als het belang van de verzoeker om op een normale wijze in onze maatschappij te leven (B. PARISOT, "Le changement de prénom", nr. 25, *D., Chron.*, 1966, 44; Cass. fr., 26 januari 1965, *D.*, 1965, 216).

Aanvaardt men een zo ruim mogelijke interpretatie van dit begrip, dan heeft men een leidraad bij de behandeling van de verzoeken. Het gebruik van een feitelijke voornaam, het dragen van een beroepsnaam, het dragen van een voornaam in een andere taal dan de moedertaal, het dragen van een Israëlitische voornaam e.d. dienen dan als ernstige redenen tot verandering van de voornaam in aanmerking te komen wanneer een ruime interpretatie van het begrip "wettig belang" dit vereist.

64. Het verzoek tot verandering van de voornamen van een transseksueel moet worden afgewezen. Wanneer de rechtbank in het kader van de procedure tot verbetering van de geboorteakte van oordeel is dat de vermelding van het geslacht kan worden verbeterd of gewijzigd, dan is het eveneens haar taak de voornamen te verbeteren (zie boven nr. 25).

### 4. Procedure

65. In de Commissie voor de Justitie van de Senaat werd gezegd, dat in vergelijking met de naamsveranderingen een verkorte procedure van toepassing is op

de voornaamsveranderingen. In het verslag Pede lezen we: "... de Wet van 11 Germinal jaar XI voorziet in artikelen 4, 6, 7 en 8 een omslachtige procedure voor wijziging van de naam. Onderhavig ontwerp verwijst voor de wijziging van de voornaam alleen naar artikel 4 en niet naar de artikelen 6, 7, 8. De Commissie was de mening toegedaan dat voor de verandering van voornaam een soepeler procedure mag worden gevolgd en bijgevolg alleen artikel 4 hierbij zal van toepassing zijn". (Verslag Pede, *Parl. Besch., Senaat*, 1974, nr. 243/2, blz. 2). Dit werd nogmaals benadrukt tijdens de algemene bespreking in de Senaat van de Wet van 25 juli 1974 betreffende de verandering van voornamen van personen geboren in de gebieden die in 1940 bij Duitsland werden ingelijfd (*Parl. Hand., Senaat*, 26 juni 1974, blz. 436-437).

66. De Wet van 2 juli 1974 wijzigt inderdaad uitsluitend artikel 4 van de Wet van 11-21 germinal jaar XI. De andere artikelen blijven ongewijzigd en gelden uitsluitend voor de naamsveranderingen (in die zin: "Changement de prénoms. - Autorisation du gouvernement. - Enregistrement. - Transcription", nr. 7, *Rev. Comm. B.*, 1974, 179; anders: J. MASSON, "La loi du 2 juillet 1974 complétant, pour les changements de prénoms, la loi du 11 germinal an XI relative aux prénoms et changements de noms", *J.T.*, 1974, 638).

67. Overeenkomstig artikel 6 van de Wet van 31 mei 1961 wordt het koninklijk besluit dat de voornaamsverandering toestaat van kracht vanaf de betekening of vanaf de publikatie in het *Belgisch Staatsblad* zo deze de betekening voorafgaat.

Er is geen sprake van opschorting gedurende een termijn van een jaar om verzet mogelijk te maken. Er is immers minder reden tot verzet bij voornaamsverandering dan bij naamsverandering. De administratie kan trouwens vooraf rekening houden met mogelijk verzet door een ruime enquête zoals bij de procedure tot naamsverandering.

68. Het wetsvoorstel Defraigne schreef in het oorspronkelijke artikel 3 een procedure tot vermelding van het koninklijk besluit in de rand van de geboorteakte voor (zie boven nr. 46). Dit artikel werd ingetrokken nadat de minister had opgemerkt dat de overschrijvingen van de koninklijke besluiten en de vermeldingen in de rand van bepaalde akten worden geregeld door ministeriële omzendbrieven waarvan de toepassing tot geen enkele moeilijkheid aanleiding geeft (Verslag Baudson, *Parl. Besch., Kamer*, 1970-71, nr. 300/2, blz. 3).

Deze opmerking van de minister van Justitie laat toe te besluiten dat er geen vonnis nodig is om over te gaan tot de overschrijving en de kantmeldingen (Anders: "Changement de prénoms. - Autorisation du gouvernement. - Enregistrement. - Transcription", nrs. 13-15, *Rev. Comm. B.*, 1974, 182-183).

Hiervoor dienen echter de ministeriële omzendbrieven van 18 november 1959 en 28 februari 1961 met betrekking tot de naamsveranderingen aangevuld te worden, zoals de minister reeds aangekondigd heeft in antwoord op een parlementaire vraag (Vraag nr. 43 van senator C. DE CLERCQ van 5 september 1974 (N.), *Parlem. Vr., Senaat*, 1 oktober 1974, blz. 608-609).

69. Overeenkomstig artikel 3 van de Wet van 2 juli 1974 dat de artikelen 239, 249-250 en 252-254 van het Wetboek der registratie-, hypotheek- en griffierechten aanvult, is er voor de voornaamsverandering een registratierecht van zeshonderd frank verschuldigd zoals voor de verandering van geslachtsnaam. Voor de toevoeging van voornamen is eveneens een recht van zeshonderd frank verschuldigd, waar dit voor de toevoeging van een geslachtsnaam twintigduizend frank bedraagt (Amendement voorgesteld door de regering op de tekst aangenomen door de Commissie, *Parl. Besch., Kamer*, 1970-71, nr. 300/3, blz. 2).

### 5. Bevoegdheidsconflicten

70. De nieuwe wet houdt geen wijziging in betreffende de bevoegdheid van de rechtbanken: zij blijven bevoegd voor de verbetering van voornamen. De administratie is nu bevoegd voor voornaamsveranderingen.

Bevoegdheidsconflicten kunnen in de praktijk slechts zelden rijzen.

Inzake naamsveranderingen heeft de administratie een stevige jurisprudentie uitgebouwd. Op grond van het advies van de gerechtelijke overheden gaat de administratie steeds na of de gevraagde naamsverandering niet mogelijk is langs gerechtelijke weg: bijvoorbeeld door een erkenning, een wettiging, een adoptie, een wettiging door adoptie of een verbetering van akten (*Inlichtingen verkregen in het kader van een ruimer onderzoek over namen en voornamen, Ministerie van Justitie, Bestuur der Wetgeving, afdeling Burgerlijke Stand*).

Ongetwijfeld zal bij voornaamsveranderingen dezelfde weg gevolgd worden: de administratie zal elk verzoek afwijzen dat voor de rechtbanken een oplossing kan krijgen.

71. Anderzijds zullen de rechtbanken de procedure tot gerechtelijke verbetering van akten wellicht in beperktere zin toepassen. Enkele randgevallen zoals de verbetering van een belachelijke, hatelijke of vreemde voornaam dienen voor administratieve verandering naar de regering verwezen te worden.

72. Om afwijzing en procedurekosten te vermijden zal de verzoeker dus ruime aandacht moeten besteden aan de kwalificatie van zijn verzoek: verbetering of verandering.

### III. Gelegenheidswetgeving

73. Artikel 4 van de *Wet van 27 juli 1953* tot bepaling van de gevolgen van de toepassing der Duitse wet in het gedeelte van het Belgisch grondgebied dat in mei 1940 wederrechtelijk bij Duitsland werd ingelijfd maakte reeds een verandering van voornamen mogelijk (*Pasin.*, 1953, 428-429).

Deze bepaling gold voor personen tijdens de bezetting geboren in de kantons Eupen, Malmédy en Sankt-Vith of in de gemeenten of gedeelten van gemeenten die op grond van de Duitse beslissingen van 18 en 23 mei 1940 bij Duitsland werden ingelijfd.

De verandering van de voornamen diende te gebeuren door het afleggen van een verklaring voor de ambtenaar van de burgerlijke stand binnen de zes maanden na de inwerkingtreding van deze wet. De verklaring die alleen betrekking had op minderjarigen moest worden afgelegd door de wettelijke vertegenwoordiger van de betrokkenen.

74. De *Wet van 25 juli 1974* betreffende de verandering van voornamen van personen geboren in de gebieden die in 1940 bij Duitsland werden ingelijfd is een tweede uitgave van de *Wet van 27 juli 1953* (*Staatsbl.*, 22 aug. 1974, blz. 10372). De regering achtte het wenselijk dat de betrokkenen bij de *Wet van 27 juli 1953* die nu meerderjarig zijn zelf hun wil te kennen geven. Bovendien krijgen de personen die in de Oostkantons geboren zijn, voordat die kantons ingevolge het Verdrag van Versailles bij België werden gevoegd of die grondgebieden in 1940 door Duitsland werden bezet, en die nooit de mogelijkheid hebben gehad hun Duitse voornamen door Franse of Nederlandse te vervangen daartoe de gelegenheid (memorie van toelichting, *Parl. Besch.*, *Kamer*, 1972-73, nr. 395/1, blz. 1).

Het enige artikel van deze wet bepaalt :

”§ 1. Gedurende drie jaar te rekenen van de inwerkingtreding van deze wet kunnen de Duitse voornamen die voorkomen in de akte van geboorte van personen, geboren in de kantons Eupen, Malmédy en Sankt-Vith tijdens de inlijving ervan bij Duitsland met toepassing of ter uitvoering van de Duitse beslissingen van 18 mei en 23 mei 1940, worden vervangen door Nederlandse of Franse voornamen mits de persoon, waarop de akte betrekking heeft, daartoe een verklaring aflegt. Dit geldt ook voor personen geboren tijdens die inlijving in de gemeenten of gedeelten van de gemeenten Aubel, Baelen-aan-de-Vesder, Beho, Bilstain, Clermont-sur-Berwinne, Gemmenich, Gulke, Hendrik-Kapelle, Homburg, Jalhay, Kalmis, Limburg, Membach, Montzen, Moresnet, Petit-Thier, Remersdaal, Sart, Sippenaeken, Stavelot en Welkenraedt.

§ 2. De verklaring wordt afgelegd voor de ambtenaar van de burgerlijke stand van de geboorteplaats. Ze wordt in de registers van de burgerlijke stand ingeschreven volgens haar dagtekening en er wordt mel-

ding van gemaakt op de kant van de akte van geboorte van betrokkene en, in voorkomend geval, van de andere akten van de burgerlijke stand die op hem betrekking hebben of waarin hij wordt genoemd, en die in België zijn opgemaakt of overgeschreven, dan wel neergelegd bij het Ministerie van Buitenlandse Zaken.”

75. Deze wet is voor een periode van drie jaar in werking getreden op 1 september 1974.

76. De eenvoudige procedure van deze wet is slechts van toepassing voor een duidelijk afgebakend gebied.

Aanvragen tot voornaamsveranderingen in andere gebieden dienen uitsluitend te geschieden volgens de nieuwe procedure van de *Wet van 2 juli 1974*.

77. Het amendement van de senatoren JORISSEN en VAN IN dat deze wet beoogde uit te breiden, werd verworpen (Verslag namens de Commissie voor de Justitie uitgebracht door senator PEDE, *Parl. Besch.*, *Senaat*, 1974, nr. 244/2, blz. 3 ; *Parlem. Hand.*, *Senaat*, 27 juni 1974, blz. 502).

Senator JORISSEN wilde in de bovengenoemde Duitse gebieden een regeling invoeren die voorzag in de vervanging van Franse voornamen door Duitse ten aanzien van personen die geboren zijn na de wederaanhechting door België.

Het amendement wilde eveneens gedurende dezelfde tijdspanne de mogelijkheid bieden een verandering van de Franse voornamen door Nederlandse te bekomen door personen geboren in het Nederlandse taalgebied, in het bezit van een akte van geboorte opgesteld tot en met 30 juli 1963. Voor personen geboren in het bestuurlijk arrondissement Brussel-Hoofdstad of in de taalgrensgemeenten werd voorgesteld de akten van geboorten in aanmerking te nemen opgesteld tot op de datum waarop deze wet in werking zou treden (Amendementen van de senatoren JORISSEN en VAN IN, *Parl. Besch.*, *Senaat*, 1974, nr. 243/3).

78. Senator PIERSON betoogde dat dit amendement onontvankelijk was, gezien het beperkte geheel van het voor de Oostkantons bedoelde wetsontwerp hierdoor te buiten werd gegaan (*Parl. Hand.*, *Senaat*, 26 juni 1974, blz. 437).

#### § 4. Besluit

79. Hoofdzaak in deze studie was de *Wet van 2 juli 1974*.

Een leemte in de wet is weggewerkt.

Er is echter weinig reden tot enthousiasme : bij de behandeling van het wetsvoorstel Defraigne heeft de wetgever een kans gemist om het probleem van de voornamen grondig en globaal te regelen. Zonder veel bedenkingen werd een gemakkelijke en fragmentaire oplossing verkozen, die getuigt van een gebrek aan inspiratie en kritische zin.

De besprekingen in de Commissies waren niet erg diepgaand.

Voor het ontwerp Defraigne uiteindelijk op 28 mei 1974 door de Commissie voor de Justitie van de Senaat werd besproken, had het ongeveer drie jaar gesluimerd.

Het parlement heeft er zich toe beperkt de administratieve procedure betreffende de naamsveranderingen uit te breiden tot de voornamen. Eenvoudiger kon het niet, gemakkelijker evenmin.

80. Een bepaling in deze zin was nodig, maar men kan er moeilijk alle heil van verwachten. Niet alleen bepalingen die de verandering van de voornamen regelen zijn nodig; bepalingen die de keuze van de voornamen beter omschrijven zijn van even groot belang.

Artikel 1 van de Wet van 11-21 germinal jaar XI is na honderdzeventig jaar aan aanpassing toe. Nergens in de rechtsleer wordt dit betwist (A. BRUYNEEL, "Les changements de prénoms", nr. 9, *J.T.*, 1967, 19-20; "Les changements de prénoms: vers une solution?", *J.T.*, 1970, 115; J. LEHRER, "A propos des changements de prénoms", *J.T.*, 1967, 219; D. MIRGUET, "Les prénoms. Essai doctrinal et pratique", *Rev. Adm.*, 1926, 169; L. STICHELBAUDT, "Les prénoms. Etat actuel de la question", *Rev. Adm.*, 1970, 156-157; E. LEVY, *Le manuel des prénoms*, blz. 165; H. L. en J. MAZEAUD, door DE JUGLART, *Leçons de droit civil*, I, blz. 558, nr. 545).

Ouders die eigentijdse of verkorte voornamen willen geven stuiten op de verouderde bepalingen van artikel 1 van deze wet die in het ene arrondissement strikter worden geïnterpreteerd dan in het andere.

81. Een wetsvoorstel van senator JORISSEN wil deze discriminatie wegwerken door artikel 1 te vervangen door de volgende tekst: "De koning stelt om de drie jaar een lijst op van de gebruikelijke voornamen. Daarin zijn opgenomen de namen bekend uit de geschiedenis en die voorkomend op de kalenders, ongeacht hun schrijfwijze. De ambtenaren van de burgerlijke stand aanvaarden geen andere voornamen". (Voorstel van wet van 29 mei 1974 tot wijziging van de Wet van 11-21 germinal jaar XI betreffende de voornamen en de verandering van namen, *Parl. Besch., Senaat*, 1974, nr. 214/1; dit wetsvoorstel werd vroeger reeds tweemaal in identieke vorm ingediend: *Parl. Besch., Senaat*, 1970-71, nr. 111/1; 1971-72, nr. 69/1).

82. Dit voorstel houdt zeker een oplossing in voor een niet onbeduidend aantal betwistingen, maar het blijft fragmentair en vertrekt van het stramien van het oude artikel 1. Het aantal voornamen wordt telkens voor drie jaar exhaustief vastgelegd. Het opstellen van de lijst is evenmin eenvoudig.

83. Het lijkt dan ook aangewezen het kader van artikel 1 van de Wet van 11-21 germinal jaar XI te verlaten door een limitatieve opsomming van de voor-

namen te weren en een element van feitelijke appreciatie in te voeren (zie A. BUYNEEL, "Les changements de prénoms", nr. 9, *J.T.*, 1967, 20).

In enkele ons omringende landen liggen deze principes ten grondslag aan de wettelijke regeling inzake voornaamskeuze (zie L. STICHELBAUDT, "Les prénoms. Etat actuel de la question", nrs. 35-39, *Rev. Adm.*, 1970, 154-155).

84. Artikel 4.4 van het Ned. B.W. bepaalt dat de ambtenaar van de burgerlijke stand weigert voornamen in de geboorteakte op te nemen die ongepast zijn, of overeenstemmen met bestaande geslachtsnamen tenzij deze tevens gebruikelijke voornamen zijn.

Een gelijkaardige hervorming van artikel 1 van de Wet van 11-21 germinal jaar XI lijkt mij aangewezen.

In principe worden hierdoor alle namen waarop de kwalificatie voornamen past (dus bv. geen zaak- of diernamen) aanvaard.

Met mogelijkheid van beroep bij de rechtbank zal de ambtenaar enige controle uitoefenen door belachelijke, hatelijke voornamen, familienamen of namen die geen voornamen zijn te weigeren, zodat er later nog weinig reden tot verandering kan overblijven.

85. Om de ambtenaar van de burgerlijke stand geen al te grote verantwoordelijkheid op te leggen en discretionaire beslissingen te weren kan een zodanig algemeen wetsbeginsel nader omschreven worden in omzendbrieven zoals bv. in Duitsland (zie art. 172, *Dienstsanweisungen für die Standesbeamten und ihre Aufsichtsbehörden*; zie de commentaar van L. STICHELBAUDT, o.c., nrs. 38-39, *Rev. Adm.*, 1970, 155).

86. Deze beknopte kritiek heeft wellicht duidelijk gemaakt dat de Wet van 2 juli 1974 geen juridische voltreffer is. Alles hangt nu af van de administratie van het Ministerie van Justitie en van de jurisprudentie die zal worden uitgebouwd.

Slechts een ruime interpretatie van de nieuwe wet kan haar positieve elementen hun volle waarde verschaffen: voor sommigen zal een verandering van voornaam een einde maken aan een reeks vervelende situaties; voor anderen betekent een voornaamsverandering een kans op betere integratie in onze maatschappij.

Intussen blijft een herziening van de Wet van 11-21 germinal jaar XI even noodzakelijk.

Walter PINTENS

## BIBLIOGRAFIE

### Belgische rechtsleer

- BAUGNIET-BAUWENS, M., *Nom et prénom*, R.P.D.B., VIII, Brussel, 1936, blz. 688-717;
- BRUYNEEL, A., "Les changements de prénoms", *J.T.*, 1967, 17-20; 39-43; "Les changements de prénoms: vers une solution?", *J.T.*, 1970, 115;
- CANIVET, J., "Aperçu sur l'adoption et la législation par adoption entre Belges en Belgique après la loi du 21 mars 1969", *Ann. Not. Enreg.*, 1969, 125-288;

- COLSOUL, A., *Nom et prénom, R.P.D.B.*, Compl. IV, Brussel, 1972, blz. 609-620 ;
- DELNOY-MARGRÈVE, C., "La puissance paternelle après la loi du 8 avril 1965. Questions soulevées par le nouveau 'droit civil de la jeunesse'", *Ann. fac. dr. Liège*, 1967, 189-220 ; "L'article 7, alinéa premier de la loi du 8 avril 1965 et les attributions 'civiles' du juge de la jeunesse", *J.T.*, 1968, 197-201 ; noot onder Hof Brussel, 29 juni 1967, *Ann. Not. Enreg.*, 1968, 181 ;
- DELVA, W., *Personen- en familierecht*, II, zesde uitg., Gent, 1972 ;
- DEKKERS, R., *Handboek van burgerlijk recht*, I, tweede uitg., Brussel, 1972 ;
- DE MAN, R., *De nieuwe commentaar op de Burgerlijke Stand in België*, Heule, 1973 ;
- DE PAGE, H., *Traité élémentaire de droit civil belge. Principes, doctrine, jurisprudence*, I, eerste uitg., Brussel, 1933 ; tweede uitg., Brussel, 1939 ; derde uitg., Brussel, 1962 ;
- ECKHOUT, J., noot onder Tongeren, 12 november 1965, *J.T.*, 1966, 467 ;
- FETTWIS, A., *Handboek van gerechtelijk recht*, II, Antwerpen-Utrecht, 1971 ;
- GAILLY, R., "Du nom et des prénoms", *Rev. prat. Not.*, 1951, 33-45 ;
- HIRSCH, J., noot onder Jrb. Luik, 23 januari 1967, *J.T.*, 1967, 206 ;
- HUMBLET, L., *Traité des noms, des prénoms et des pseudonymes*, Parijs-Luik, 1892 ;
- LEHRER, J., "A propos des changements de prénoms", *J.T.*, 1967, 217-219 ;
- MAHILLON, P., "Prénoms. Loi française du 12 novembre 1955", *Ann. Not. Enreg.*, 1956, 159-160 ; "De l'interdiction de traduire les prénoms", *Ann. Not. Enreg.*, 1964, 113-115 ;
- MASSON, J., "La loi du 2 juillet 1974 complétant, pour les changements de prénoms, la loi du 11 germinal an XI relative aux prénoms et changements de noms", *J.T.*, 1974, blz. 638 ;
- MIRGUET, D., "Les prénoms. Essai doctrinal et pratique", *Rev. Adm.*, 1926, 149-174 ;
- PAUWELS, J., *Familierecht*, I, 3e herwerkte uitg., Leuven, 1974 ;
- PHILIPPART, F. en J. LEBOUTTE, *Burgerlijke Stand*, I, Brugge, 1973 ;
- RENARD, C. en E. VIEUJEAN, "Examen de jurisprudence (1956 à 1960), Personnes et biens", *R.C.J.B.*, 1961, 465-521 ;
- RIGAUX, F., *Droit international privé*, Brussel, 1968 ;
- ROLAND, A. en T. WOUTERS, *Guide pratique de l'officier de l'état civil*, twaalfde uitg., Brussel, 1963 ;
- STICHELBAUDT, L., "Les prénoms. Etat actuel de la question", *Rev. Adm.*, 1970, 149-157 ;
- VAN LOOK, M., "Evolutie van het Belgisch adoptierecht. Historische en rechtsvergelijkende benadering", *T.P.R.*, 1970, 348-418 ;
- VAN MALDEREN, C., *Adoptie en wettiging door adoptie*, *A.P.R.*, Brussel, 1970 ;
- VAN REEPINGHEN, C., *Verslag over de gerechtelijke hervorming*, II, Brussel, 1964 ;
- VIEUJEAN, E., "Examen de jurisprudence (1965 à 1969). Personnes", *R.C.J.B.*, 1970, 393-489 en 549-656 ; 1971, 260-333 ;
- "Changement de prénoms. - Autorisation du gouvernement. - Enregistrement. - Transcription", *Rev. Comm. B.*, 1974, 176-183.

#### Franse rechtsleer

- AUBRY, C. en C. RAU, door ESMEIN en RONSARD, *Droit civil français*, I, zevende uitg., Parijs, 1964 ;
- LEVY, E., *Le manuel des prénoms*, Parijs, 1922 ;
- MAZEAUD, H., L. en J., door DE JUGLART, *Leçons de droit civil*, I, vijfde uitg., Parijs, 1972 ;
- MARTY, G. en P. RAYNAUD, *Droit civil*, I, tweede uitg., Parijs, 1967 ;
- PARISOT, B., "Le changement de prénom", *D., Chron.*, 41-46 ;
- PLANIOL, M. en G. RIPERT, door SAVATIER, *Traité pratique de droit civil français*, I, tweede uitg., Parijs, 1952.

#### Nederlandse rechtsleer

- PETIT, C., *Hoofdtrekken van het Nederlandse familierecht*, Haarlem, 1970 ;
- WIARDA, J., *Natuurlijke personen en familierecht*, negende uitg., Zwolle, 1957.

## RECHTSPRAAK

### HOF VAN CASSATIE

3e KAMER - 26 FEBRUARI 1975

Voorzitter-rapporteur : de h. Naulaerts

Advocaat-generaal : de h. Lenaerts

Advocaat : mr. Simont

1. Werkloosheid—Recht op uitkeringen—Vermogen van rechter tot erkenning van het recht op uitkeringen—Elementen van het dossier—2. Hoven en rechtbanken—Uitspraak buiten de perken van het geschil—Recht op werkloosheidsuitkeringen—Afwijzing van de eis—Aan de wet ontleende niet door partijen aangevoerde gronden.

1. De rechter bij wie een geschil omtrent het recht op werkloosheidsuitkeringen aanhangig is, vermog niet zo-

danig recht te erkennen, wanneer uit de elementen van het dossier, waarvan partijen kennis hebben kunnen nemen, blijkt dat de werkloze niet voldoet aan alle wettelijke vereisten om op zulke uitkering recht te hebben.

2. De rechter bij wie een geschil omtrent het recht op werkloosheidsuitkeringen aanhangig is, doet niet buiten de perken van het geschil uitspraak wanneer hij de eis afwijst op aan de wet ontleende gronden welke niet door de directeur van het gewestelijk bureau van de Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening noch door de in de zaak betrokken partijen werden aangevoerd.

Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening t/ Parasies

Gelet op het bestreden arrest, op 10 oktober 1973 door het Arbeidshof te Brussel, afdeling Antwerpen, gewezen ;

Over het middel afgeleid uit de schending van de artikelen 118, 120, 121 van het koninklijk besluit van 20 december 1963 betreffende arbeidsvoorziening en werkloosheid, 807 van het Gerechtelijk Wetboek en 97 van de Grondwet,

doordat het arrest, dat het beroepen vonnis wijzigt, de administratieve beslissing tenietdoet die op 13 februari 1970 door het gewestelijk bureau van de Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening te Antwerpen was gewezen, en voor recht zegt dat Parasies met ingang van 16 januari 1970 tot de uitkeringen wordt toegelaten, op de gronden dat de voormelde administratieve beslissing de eis van verweerster verworpen had door de enkele overweging dat op de voordelen in natura geen sociale-zekerheidsinhoudingen werden verricht en dat, hoewel het bewijs van de sociale-zekerheidsinhoudingen voor de eerste rechter was geleverd, deze nochtans geoordeeld had de administratieve beslissing te moeten bevestigen op grond van motieven waarop geen van de partijen ter zake zich had beroepen, aldus uitspraak doende "buiten de perken van de oorspronkelijke eis";

terwijl deze gronden irrelevant zijn en de toekenning van de werkloosheidsuitkering aan verweerster met ingang van 16 januari 1970 niet wettelijk rechtvaardigen; enerzijds, de hoven en rechtbanken waarbij een eis tot betaling van werkloosheidsuitkering aanhangig is, de verplichting hebben na te gaan of de werkloze voldoet aan alle wettelijke vereisten van openbare orde, afzonderlijk en tezamen genomen, waarvan toekenning van die uitkeringen afhankelijk is gesteld, zodat niet buiten de perken van de oorspronkelijke eis uitspraak doet de rechter die de eis afwijst op gronden die door geen van de in de zaak betrokken partijen zijn aangevoerd (schending van alle in het middel aangehaalde wetsbepalingen); anderzijds alleen die rechter buiten de perken van de oorspronkelijke eis uitspraak doet, die beslist over een eis welke hem niet is onderworpen; zulks kennelijk niet het geval is, indien hij de eis verwerpt op gronden die door geen van de in de zaak betrokken partijen werden ingeroepen (schending van alle in het middel aangehaalde wetsbepalingen); en tenslotte, zelfs in de veronderstelling dat de eerste rechter buiten de perken van de oorspronkelijke eis uitspraak heeft gedaan, de gegrondheid van deze eis niettemin niet zou zijn bewezen, zodat de rechters in hoger beroep een uitspraak over de door eiser bij conclusie ingeroepen verweren en excepties niet achterwege mochten laten, noch mochten verzuimen de redenen op te geven waarom de eis volgens hen diende te worden ingewilligd (schending van artikel 97 van de Grondwet):

Overwegende dat de rechter bij wie een geschil betreffende het recht op werkloosheidsuitkering aanhangig is, zodanig recht niet vermag te erkennen, wanneer uit de elementen van het dossier, waarvan partijen kennis hebben kunnen nemen, blijkt dat de werkloze niet voldoet aan alle wettelijke vereisten om op zulke uitkering recht te hebben;

Dat hij niet buiten de perken van het geschil uitspraak doet, wanneer hij de eis afwijst op aan de wet ontleende gronden, welke noch door de directeur van het gewestelijk bureau van de Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening noch door de in de zaak betrokken partijen werden aangevoerd;

Overwegende derhalve dat het arrest, door te weige-

ren de door de eerste rechter aangevoerde gronden te onderzoeken om de enkele reden dat zij noch door de administratieve beslissing noch door de partijen tegen de eis werden tegengeworpen, het algemeen rechtsbeginsel van het verbod uitspraak over niet gevorderde zaken te doen schendt, van welk rechtsbeginsel onder meer het in het middel aangehaalde artikel 807 van het Gerechtelijk Wetboek een toepassing is;

Dat het middel gegrond is;

*Om die redenen,*

Vernietigt het bestreden arrest;

Beveelt dat van dit arrest melding zal worden gemaakt op de kant van de vernietigde beslissing;

Gelet op artikel 1017, lid 2, van het Gerechtelijk Wetboek veroordeelt eiser in de kosten;

Verwijst de zaak naar het Arbeidshof te Gent.

NOOT—Bovenstaand arrest is naar ons weten de eerste uitspraak van het opperste gerechtshof over de omvang van de taak van de arbeidsrechtbank waarbij een beroep tegen een administratieve beslissing aanhangig is gemaakt, wanneer hierbij de erkenning van het door die beslissing geweigerd subjectief recht wordt gevorderd.

Het belangrijkste tweeluik daarin is enerzijds de verplichting voor de arbeidsrechtbank om ambtshalve aan substitutie van motieven<sup>1</sup> te doen en anderzijds de daarmee overeenstemmende vaststelling dat die ambtshalve substitutie van motieven niet onder het verbod van uitspraak over niet gevorderde zaken<sup>2</sup> valt.

Deze uitspraak is belangrijk voor de praktijk: wanneer het beroep gericht is tegen een beslissing tot weigering van werkloosheidsuitkeringen en het eigenlijk onderwerp van de vorde-

<sup>1</sup> Zie hierover bv. A. MAST, *Overzicht van het Belgisch Administratief Recht*, 4e dr., Gent 1971, nr. 420, p. 379, en J.M. AUBY en R. DRAGO, *Traité de contentieux administratif*, Parijs 1962, nrs. 1169, 1354 en 1410. Hiermede wordt bedoeld dat de rechter, al dan niet ambtshalve, het verkeerd motief vervangt door een ander pertinent motief dat de weigering ten volle verantwoordt. Hoewel de rechtspraak de uitdrukking substitutie van motieven, uitvinding van de rechtsleer, niet gebruikt, kan worden vastgesteld dat de Raad van State bij gebonden bevoegdheid van de administratie deze rechtsfiguur hanteert zowel ten aanzien van beslissingen van een administratieve overheid (zie bv. 26 september 1969, *V.A.R.S.*, 1967, 875) als ten aanzien van beslissingen van administratieve rechtscolleges (zie bv. 7 maart 1968, *V.A.R.S.*, 1968, 194, en 5 december 1968, *ibid.*, 953). Het impliciet gebruik van substitutie van motieven kan eveneens in het burgerlijk procesrecht worden onderkend bij de beoordeling van de gegrondheid van een eis of verweer of van een rechtsmiddel tegen een uitspraak: de rechter vermag de afwijzing van een exceptie tegen de rechtsvordering anders te motiveren dan de verweerdere voorstelden, zonder hierdoor buiten het geschil te treden (Cass., 7 september 1972, *Arr. Cass.*, 1973, 24); de rechter kan de door partijen voorgedragen redenen ambtshalve aanvullen, wanneer hij steunt op regelmatig aan zijn beoordeling voorgelegde feiten en het voorwerp noch de oorzaak van de eis wijzigt (Cass., 22 december 1972, *Arr. Cass.*, 1973, 445; zie ook Cass., 7 maart 1968, *Pas.*, 1968, I, 849); niet ontvankelijk bij gemis van belang is het cassatiemiddel wanneer een niet betwiste vaststelling van de bestreden beslissing volstaat om deze laatste wettelijk te verantwoorden (Cass., 2 december 1971, *Arr. Cass.*, 1972, 323); andere arresten verklaren het middel zonder grond: 2 december 1971, *ibid.*, 1972, 326, en 30 juni 1972, *ibid.*, 1972, 1050) (zie ook R.P.D.B., Tw. *Pourvoi en cassation en matière civile*, nrs. 405-407 en F. RIGAUX, *La nature du contrôle de la Cour de Cassation*, Brussel 1966, nrs. 98 e.v. p. 158).

<sup>2</sup> Dit verbod werd reeds als algemeen rechtsbeginsel erkend door Cass., 26 mei 1971, *Arr. Cass.*, 1971, 958, en 27 januari 1972, *ibid.*, 1972, 512).

ring derhalve gelegen is in de erkenning door de rechter van het beweerd subjectief recht op zodanige uitkeringen, kan de verzoeker niet volstaan met aan te tonen dat de grond waarop de bestreden administratieve beslissing steunt, in feite of in rechte verkeerd is om zich automatisch door het arbeidsrecht dat opgevorderde subjectief recht te zien toekennen, hetgeen het arbeidshof in zijn vernietigd arrest had gedaan. Het arbeidsrecht moet zorgvuldig nagaan of de verzoeker aan alle wettelijke vereisten voldoet alvorens hem dat recht toe te wijzen. Gelet op art. 774 van het Gerechtelijk Wetboek en om tegemoet te komen aan de eisen van een contradictoir debat zal de rechter best, wanneer zulks dienstig kan zijn, de werkloze wijzen op het eventueel te substitueren motief en hem de gelegenheid geven zich daaromtrent vóór het sluiten van de debatten te verweren<sup>3</sup>.

Ingevolge de houding van het arbeidshof heeft het Hof van Cassatie zich tot een principiële stelling moeten beperken, hetgeen nog niet inhoudt dat het beroep indertijd terecht als ongegrond is afgewezen, aangezien daarvoor ook nog alle argumenten van de partijen zouden moeten worden onderzocht: de zaak is trouwens daarom naar een ander arbeidshof verwezen, nu het Hof van Cassatie krachtens art. 95 van de Grondwet in beginsel niet in de beoordeling van de zaken zelf mag treden.

Een laatste punt. Hoewel daartoe verzocht door het cassatiemiddel, heeft het opperste gerechtshof zich niet ten voordele van het karakter van openbare orde van de bepalingen inzake werkloosheid uitgesproken. Dit is begrijpelijk want het ging hier in de eerste plaats niet om de toepassing van die bepalingen door de directeur of de rechter maar wel om de omvang van de taak van de rechter die ten gevolge van een tijdig beroep tegen de administratieve beslissing het bestaan van het daarbij geweigerd subjectief recht op werkloosheidsuitkeringen moet nagaan. Uit het arrest blijkt overigens onrechtstreeks dat de rechter daarbij rekening zal moeten houden niet alleen met de gegevens waarover de directeur beschikte maar ook met alle andere, al dan niet door de partijen aangevoerde gegevens (bv. die verkregen door het auditoraat).

O. De Leye

<sup>3</sup> Volgens Raad van State, 2 februari 1968, *V.A.R.S.*, 1968, 93, mag een feitelijk gegeven dat kan worden nagegaan, niet ambtshalve worden aangevoerd dan nadat de partijen in staat zijn gesteld dat gegeven te betwisten. Volgens Cass., 1 oktober 1971, *Arr. Cass.*, 1972, 122, is de rechter die een vordering afwijst op grond van een verweermiddel betreffende de gegrondheid zelf ervan, niet verplicht de heropening van de debatten te bevelen, zelfs indien de partijen bedoeld verweermiddel niet voor hem hadden ingeroepen, aangezien het alsdan niet gaat om een exceptie van onbevoegdheid, nietigheid, verjaring, uitsluiting, onontvankelijkheid of enige andere exceptie in de zin van voornoemd art. 774 (zie ook Cass., 22 juni 1973, *Arr. Cass.*, 1973, 1039).

## HOF VAN CASSATIE

1e KAMER—4 APRIL 1975

Voorzitter : de h. Delahaye

Raadsheer-rapporteur : de h. Garniers

Eerste advocaat-generaal : de h. Dumon

Advocaten : mrs. J. Dasse en J. Fally

Vennootschap—V.O.F.—1. Vergadering die de vereffening beslist—Benadeling van niet opgeroepen vennoot—Nietigheid van de beslissing—2. In afwezigheid van een wederrechtelijk uitgesloten vennoot goedgekeurde balans—Onwettelijke afwijzing van de eis tot benoeming van deskundigen om het juiste bedrag van de winsten te bepalen.

1. De bepaling van art. 179 Vennootschapswet, naar luid waarvan de wijze van vereffening van een vennootschap onder firma wordt beslist en de vereffenaars worden benoemd door de helft van de vennoten die de drie vierde delen van het maatschappelijk bezit in handen hebben, impliceert niet, dat zulke beslissingen wettelijk genomen kunnen worden zonder dat al de vennoten de gelegenheid gehad hebben om aan de vergadering die ze daartoe moesten houden, deel te nemen ten einde er hun persoonlijke belangen te kunnen behartigen, inzonderheid door mededelingen aan hun medevennoten waardoor de beslissingen van de hierboven vermelde meerderheid eventueel konden worden beïnvloed.

Wanneer een vennoot wederrechtelijk belet werd aan de vergadering deel te nemen die voormelde beslissingen heeft genomen, zijn deze laatste nietig in zoverre wordt aangetoond dat de belangen van die vennoot door de getroffen beslissingen werden benadeeld.

2. Een wederrechtelijk uitgesloten vennoot van een vennootschap onder firma vraagt voor het gerecht een expertise die ertoe strekt de nauwkeurigheid en de eerlijkheid van de in zijn afwezigheid goedgekeurde balansen te doen bepalen.

Het arrest dat op die vraag beslist, dat de balansen door een bij meerderheid der stemmen van de vennoten genomen beslissing wettelijk worden goedgekeurd, zelfs indien een vennoot wederrechtelijk werd uitgesloten, schendt zodoende de bepalingen van de artt. 1832 en 1833 B.W. en van art. 1 Vennootschapswet, welke wetsbepalingen aan de vennoten van een vennootschap onder firma het recht toekennen deel te nemen aan de beraadslagingen van de vennoten die, onder meer, de balansen dienen goed te keuren.

Glibert t/ V.O.F. J. Floren & C<sup>o</sup>

## Conclusie van eerste advocaat-generaal F. Dumon

Een overeenkomst van 30 december 1930 had het eindtijdstip voor het bestaan van de vennootschap in gemeenschappelijke naam J. Floren & Cie op 15 april 1964 vastgesteld. In mei 1961 nam de meerderheid van de vennoten een beslissing waardoor eiser uit de vennootschap werd gesloten vanaf 22 april van hetzelfde jaar.

Een arrest van het Hof van Beroep te Brussel, op 13 april 1964 gewezen, besliste dat deze uitsluiting onwettelijk was.

Enkele dagen later, op 16 april 1964, kwamen de drie medevennoten van eiser in vergadering samen zonder eiser op te roepen: zij constateerden, dat zoals beslist werd in 1930, het bestaan van de vennootschap een einde had genomen en dat deze derhalve diende ontbonden te worden; zij beslisten ze in vereffening te stellen en benoemden twee van de vennoten als vereffenaars.

In mei 1964 en 1965 stelde eiser twee vorderingen in ten einde:

1° de vernietiging te bekomen van de beslissing van 16 april 1964 houdende vaststelling van de ontbinding van de vennootschap en benoeming van de vereffenaars,

2° de benoeming te bekomen van een deskundige ter bepaling van het juiste bedrag van de winsten welke de vennootschap gedurende de jaren van de onwettelijke uitsluiting van eiser had gemaakt.

Beide vorderingen werden afgewezen, zowel in eerste aanleg als in hoger beroep.

Twee middelen worden voorgesteld. Het eerste middel betreft het dispositief uitspraak doende betreffende de eis tot vernietiging van de benoeming van de vereffenaars. Het tweede middel houdt verband met de beslissing betreffende de eis tot benoeming van een deskundige ter bepaling van het juiste bedrag van de winsten, gedurende bepaalde jaren gemaakt.

Deze twee middelen lijken mij gegrond.

Het eerste middel kritiseert het evenvermeld dispositief, gebaseerd op de volgende gronden, dat "de beslissing rakende de benoeming van de vereffenaars moest genomen worden krachtens de voorschriften van artikel 179 van de gecoördineerde wetten op de handelsvennootschappen door de helft der vennoten die de drie vierde delen van het maatschappelijk bezit in handen (hadden); dat de wet geen bepaalde regels voorschrijft voor de algemene vergadering van de vennoten van een vennootschap in gemeenschappelijke naam, zodat het volstond dat de vennoten die over de vereiste meerderheid beschikten tot de benoeming overgingen zonder een algemene vergadering bijeen te roepen", en "(...) dat geen rekening kan gehouden worden met de loutere veronderstelling dat, ware appellant (thans eiser tot cassatie) bij de akte aanwezig geweest, hij één of meer vennoten zou overtuigd hebben de vennootschap in gemeenschappelijke naam te verlengen".

In de twee voorgestelde onderdelen wordt betoogd, dat zodoende het arrest het uit de ingeroepen wetsbepaling afgeleide principe van de gelijkheid van de vennoten, alsook de bepalingen van artikel 179 van de gecoördineerde wetten op de handelsvennootschappen en artikel 97 van de Grondwet heeft geschonden.

Het Hof weet dat artikel 179 van de gecoördineerde wetten op de handelsvennootschappen bepaalt, enerzijds, in het algemeen, d.w.z. voor al de vennootschappen: "Werd daaromtrent niets anders overeengekomen, dan wordt de wijze van afrekenen bepaald en de vereffenaars benoemd door de algemene vergadering der vennoten", en anderzijds: "In de vennootschappen onder gemeenschappelijke naam en in de vennootschappen bij enkele geldschieting zijn de beslissingen slechts geldig genomen mits toestemming van de helft der vennoten die de drie vierde delen van het maatschappelijk bezit in handen hebben; bij ontstentenis van deze meerderheid wordt door de rechtbank beslist".

Het probleem dat eiser aan het hof van beroep voorlegde en dat vandaag door het Hof dient opgelost te worden is, welke de gevolgen zijn, op de regelmatigheid van een beslissing van een algemene vergadering die o.a. overgaat tot benoeming van de vereffenaars, van het feit dat één van de vennoten of, in het algemeen, één aandeelhouder of één beheerder niet regelmatig opgeroepen werd en dus niet in de mogelijkheid werd gesteld deel te nemen aan de beraadslagingen en aan de beslissingen.

Over dit bijzonder probleem heeft een belangrijke doctrine zich reeds in verscheidene richtingen uitgesproken en verscheidene hoven en rechtbanken – en ik vermeld in het bijzonder het Hof van Cassatie van Frankrijk – hebben uiteenlopende beslissingen gevelde.

Ik vestig nochtans onmiddellijk de aandacht van het Hof op het feit dat deze doctrine en deze rechtspraak steeds de kapitaalvennootschappen betreffen.

Wij hoeven geen stelling te nemen nopens het probleem betreffende de kapitaalvennootschappen, maar wel ten opzichte van personenvennootschappen en i.h.b. vennootschappen onder gemeenschappelijke naam.

Wat er ook van zij, de rechtsleer en de rechtspraak zijn, zoals daarnet gezegd, verdeeld en men kan de vier volgende stellingen of oplossingen waarnemen:

1. Opdat de beslissing van de algemene vergadering regelmatig zou zijn, is het voor sommigen voldoende dat het door de wet vereist geldelijk belang mathematisch aanwezig of vertegenwoordigd was toen de beslissing genomen werd; indien deze voorwaarde vervuld is heeft het geen belang dat bepaalde vennoten of aandeelhouders geen gelegenheid hebben gehad aan de vergadering deel te nemen.

2. Voor anderen dient bewezen te worden dat de aanwezigheid van de aandeelhouder of vennoot die belet werd aanwezig te zijn de getroffen beslissing had kunnen wijzigen; indien dit bewijs slaagt zal de beslissing ongeldig verklaard worden.

3. Door sommigen wordt aan de tweede oplossing een nuance toegevoegd: voor de enen dient het bewijs geleverd te worden door de uitgesloten vennoot of aandeelhouder; voor de anderen dient dit bewijs geleverd te worden door de meerderheid die de aangevochten beslissing heeft genomen.

4. Voor een vierde reeks auteurs of rechterlijke uitspraken is de beslissing van de algemene vergadering nietig, zonder andere voorwaarde, indien een vennoot of een aandeelhouder niet in de gelegenheid werd gesteld aan de vergadering deel te nemen.

Ik zal natuurlijk noch de rechtsleer noch de rechtspraak citeren die elke van deze theorieën of stellingen verdeeld of toepast. Ik beperk mij tot enkele summiere aanduidingen.

Men citeert doorgaans het arrest van uw Hof van 26 april 1948 (noot LAPORTE, in *Journal des Tribunaux* van 19 december 1948; noot PASSELECQ, in de *Rev. prat. des sociétés*, 1949, blz. 178, en tenslotte commentaar van ESCARRA en HOUIN, in de *Revue trimestrielle de droit commercial*, 1950, blz. 522), en men denkt hieruit te mogen afleiden dat het Hof over het thans onderzochte probleem stelling genomen heeft. Ik ben ervan overtuigd dat men zich aldus vergist: het Hof heeft zich over dit probleem geenszins uitgesproken; het enige probleem dat op die datum voor het Hof rees, was de wettelijkheid van een arrest van het Militair Gerechtshof dat een naamloze vennootschap vrijgesteld had van de civielrechtelijke aansprakelijkheid voor misdrijven tegen de uitwendige veiligheid van de Staat, begaan door haar beheerders, op de grond dat deze beheerders door de algemene vergadering onder de dwang van een zedelijk geweld zouden benoemd zijn (arr. 26 april 1948, *Arr. Cass.*, 1948, blz. 238). Het arrest spreekt zich niet uit over het probleem van privaatrecht betreffende de geldigheid van een vergadering waaraan een aandeelhouder belet werd deel te nemen, omdat hij niet uitgenodigd werd.

Professor FREDERICQ doceert dat wanneer de regels betreffende het houden van een algemene vergadering ener handelsvennootschap niet worden nageleefd, de nietigheid van de door die vergadering genomen beslissingen principieel niet hoeft uitgesproken te worden (FREDERICQ, *Traité*, V, nr. 491).

Deze leer heeft het bestreden arrest duidelijk beïnvloed. De memorie van antwoord wordt ook op een dergelijke doctrine gesteund.

Professor VAN RYN oordeelt dat, indien het om imperatieve regels gaat, de nietigheid van de beslissingen moet worden uitgesproken ongeacht de invloed die deze inbreuk op de besluitvorming heeft uitgeoefend. Als voorbeeld geeft hij: "La décision de l'assemblée serait aussi nécessairement nulle si l'accès de l'assemblée avait été injustement refusé à un actionnaire" (*Principes de droit commercial*, I, nr. 718).

In de *Revue trimestrielle de droit commercial* (1950, blz. 614) werd het geval besproken van het niet-convoceren van een vennoot tot het bijwonen van een algemene vergadering van een P.V.B.A.: "L'associé peut exercer une influence certaine sur le vote des autres au moyen des observations qu'il formule, par exemple par les révélations qu'il est à même de faire sur l'intégrité des administrateurs. Il reste que leur voix a été étouffée et cette circonstance met obstacle à ce que le vote puisse être tenu pour valable".

Het Hof van Cassatie van Frankrijk belist, dat een algemene vergadering van een vennootschap nietig is op de enige grond dat de beheerder of een vennoot of een aandeelhouder niet regelmatig uitgenodigd werd de vergadering bij te wonen en deze vergadering niet heeft bijgewoond (7 maart 1956, *J.C.P.* 11 januari 1956, nr. 9356, en 31 oktober 1956, *J.C.P.*, 1957, nr. 9889. - Zie ook Douai, 7 januari 1954, *ib.*, 1954, nr. 8198).

Het arrest van 31 oktober 1956 besliste impliciet maar duidelijk, dat de vergadering nietig diende verklaard te worden, zelfs indien *niet bewezen* was dat de aanwezigheid invloed had kunnen uitoefenen op de uitslagen van de beraadslagingen.

Een arrest gewezen op 17 mei 1973 en verschenen in een korte samenvatting in het *Recueil Dalloz-Sirey* van 1973, blz. 148, schijnt nochtans zekere wijzigingen van deze rechtspraak te huldigen.

Wat er ook van zij, deze rechtspraak en deze rechtsleer betreffen de kapitaalvennootschappen en niet de vennootschappen onder gemeenschappelijke naam.

Nopens de problemen specifiek i.v.m. deze laatste vennootschappen vindt men zeer weinig of bijna niets.

Wellicht is zulks te wijten o.a. aan het feit dat het evident is dat alle vennoten moeten opgeroepen worden om tot liquidatie van een dergelijke vennootschap te komen en de vereffenaars te benoemen omdat die vennoten intuitu personae een vennootschap hebben gevormd, veel minder in aantal zijn dan in kapitaalvennootschappen en bovendien geen eigenlijke algemene vergadering kunnen uitmaken.

JOSEPH HAMEL en GASTON LAGARDE (*Traité de droit commercial*, 1954, p. 566) komen duidelijk ook tot het besluit dat de jurisprudentie inzake naamloze vennootschappen niet automatisch kan worden toegepast voor alle andere soorten van vennootschappen: "Les pouvoirs de la majorité sont plus larges dans les sociétés de capitaux que dans les sociétés de personnes".

Men moet immers rekening houden met de bijzondere aard van de personenvennootschappen die intuitu personae bestaan en waarin de vennoten - i.h.b. in vennootschappen onder gemeenschappelijke naam - een persoonlijke en onbegrensde aansprakelijkheid behouden.

De toepassing, inzake dergelijke personenvennootschappen, van de leer naar welke *ofwel* de mathematische voorwaarde *volstaat* (d.w.z. dat de beslissingen genomen werden door het bij de wet bepaalde aantal vennoten die het wettelijk bepaald bedrag van het kapitaal in handen hebben), *ofwel* deze mathematische voorwaarde volstaat zolang niet bewezen wordt dat de aanwezigheid van de uitgesloten vennoot de beslissingen had kunnen wijzigen, *zou aanleiding* kunnen geven tot bedrog en i.h.b. tot bijzonder grote en gevaarlijke persoonlijke nadelen voor de vennoot die niet in staat was deel te nemen aan de beraadslagingen waarop o.a. vereffenaars werden aangesteld. Immers, het kan gebeuren dat de vennoten die drie vierde van het maatschappelijk bezit in handen hebben en die bij de beraadslaging aanwezig waren, zich, indien dit bezit gedeeltelijk waardeloos geworden is, om dergelijke vereffening niet bekreunen, zo zij persoonlijk onvermogen zijn *terwijl integendeel* de andere vennoot, die belet was deel te nemen aan de beslissing, solvabel is en derhalve de gehele last van het passief der vennootschap persoonlijk zal moeten dragen.

Professor FREDERICQ, de bijzondere toestand van de personenvennootschappen onderzoekende, schrijft volkomen terecht: "de stemming geschiedt per hoofd: het *geldelijk* belang dat ieder vennoot kan hebben is *zonder invloed* daar het individu in de vennootschap van personen *de voorrang* op de kapitalen heeft. Men veronderstelt dat het de wil der vennoten is aan een ieder *een gelijk recht* in de beraadslagingen *toe te kennen*" (*Handboek van Belgisch Handelsrecht*, I, nr 655, blz. 537. Zie ook LACOUR, *Précis de droit commercial*, I, nr. 289).

In het licht van deze beschouwingen kan m.i. op het eerste middel van de voorziening het volgende geantwoord worden.

Een grond van onontvankelijkheid wordt weliswaar door verweerders opgeworpen en afgeleid uit de nieuwheid van het middel. Deze grond van onontvankelijkheid kan m.i. niet slagen omdat het middel duidelijk niet nieuw is: immers, in de door eiser voor het hof van beroep genomen conclusie was uitdrukkelijk subsidiair de nietigheid opgeworpen van de beslissingen genomen door de algemene vergadering van 16 april 1964, omdat hij daarvoor niet was opgeroepen.

#### Onderzoek van de twee onderdelen

Hoewel artikel 179 van de gecoördineerde wetten op de handelsvennootschappen bepaalt, dat de wijze van vereffening van een vennootschap onder gemeenschappelijke naam wordt beslist en de vereffenaars worden benoemd door de helft der vennoten die de drie vierde delen van het maatschappelijk bezit in handen hebben, staat het nochtans niet toe dat dergelijke beslissingen wettelijk genomen worden zonder dat al de vennoten de gelegenheid gehad hebben deel te nemen aan de vergadering die ze moest nemen, *om er hun persoonlijke belangen te kunnen behartigen i.h.b. door mededelingen aan hun medevennoten waardoor de beslissingen van de evenbedoelde meerderheid eventueel konden beïnvloed worden*.

Wanneer een vennoot wederrechtelijk belet werd deel te nemen aan de vergadering die dergelijke beslissingen heeft genomen, zijn de beslissingen nietig in zoverre aangetoond wordt dat de belangen van die vennoot daarvoor benadeeld werden.

Het is nodig, dunkt mij, te preciseren "in zoverre aangetoond wordt ..." daar het niet redelijk zou zijn de nietigheid uit te spreken, louter omdat de vennoot afwezig was en derhalve ook indien b.v. deze dezelfde beslissing voorgesteld zou hebben als die welke door de onregelmatig samengestelde vergadering werd genomen.

Dientengevolge, daar het bestreden arrest vaststelt, dat eiser aan de vergadering van de vennoten niet had deelgenomen omdat hij niet was opgeroepen, kon het niet wettelijk beslissen dat de benoeming van de vereffenaars rechtsgeldig was, uitsluitend op de overwegingen dat de beslissing genomen werd door de helft der vennoten die de drie vierde delen van het maatschappelijk bezit in handen hadden en dat "geen rekening kan gehouden worden met de eenvoudige veronderstelling dat, ware (eiser) bij de akte aanwezig geweest, hij één of meer vennoten ervan zou overtuigd hebben de vennootschap (...) te verlenen".

Deze laatste overweging van het arrest is trouwens naast de kwestie, aangezien eiser niet zozeer de beslissing van ontbinding kritiseert maar wel de beslissing van benoeming van de vereffenaars betwist.

Het middel is derhalve in beide onderdelen gegrond.

Het tweede middel betreft het dispositief dat weigert een deskundige aan te stellen ter bepaling van het juiste bedrag van de winsten der vennootschap gedurende de jaren van eisers onrechtmatige uitsluiting.

In de twee onderdelen worden vier grieven naar voren gebracht, waarvan sommige zowel door het eerste als door het tweede worden bedoeld, zodat het noodzakelijk blijkt de twee onderdelen samen te beantwoorden.

Het middel wordt gehaald uit schending :

1. van de wetsbepaling betreffende het gezag van het gewijsde,
2. van artikel 1, lid 2, van de gecoördineerde wetten op de handelsvennootschappen en van vier artikelen van het Burgerlijk Wetboek, in het bijzonder de artikelen 1832 en 1833 betreffende de vennootschappen, en
3. van artikel 97 van de Grondwet.

Het arrest heeft dus de eis afgewezen die strekte tot aanstelling van deskundigen om het juiste bedrag van de winsten van de vennootschap onder gemeenschappelijke naam J. Floren en Cie gedurende de boekjaren 1960 tot 1964 te bepalen.

De eis was gebaseerd op de omstandigheid, dat de balansen betreffende de bovengenoemde boekjaren waren goedgekeurd door de algemene vergaderingen van de vennootschap waarvan eiser onwettelijk uitgesloten werd.

Het arrest fundeert zijn beslissing op de gronden, dat artikel 5 van de overeenkomst van 30 december 1930 tussen de vennoten bepaalde dat de beslissingen zullen genomen worden bij meerderheid van stemmen, en dat eiser niet bewijst dat de balansen aan de hand waarvan de winsten werden vastgesteld, in weerwil van bedoeld artikel goedgekeurd werden.

Het Hof van Beroep te Brussel had weliswaar, zoals door het middel wordt aangevoerd, door een arrest van 13 april 1964 beslist dat de algemene vergadering van de vennootschap op 9 mei 1961 onwettelijk beslist had dat eiser uit de vennootschap was gesloten.

Het bestreden arrest miskent nochtans het gewijsde bij het arrest van 13 april 1964 niet door louter te beslissen dat de balansen wettelijk werden goedgekeurd

door een beslissing genomen bij meerderheid der stemmen van de vennoten, zelfs indien een vennoot wederrechtelijk uitgesloten was.

Het Hof van Beroep te Brussel heeft evenwel zodoende de bepalingen van de artikelen 1832 en 1833 van het Burgerlijk Wetboek en van artikel 1 van de gecoördineerde wetten op de handelsvennootschappen geschonden, aangezien deze wetsbepalingen aan de vennoten van een vennootschap onder gemeenschappelijke naam het recht toekennen deel te nemen aan de beraadslagingen van de vennoten die o.a. de balansen dienen goed te keuren.

Het arrest overweegt weliswaar ook, dat eiser "geen aanwijzingen vernoemt waaruit zou kunnen afgeleid worden dat de balansen verkeerdelijk of bedrieglijk opgesteld werden".

Echter kan een dergelijke motivering het bestreden dispositief niet wettelijk rechtvaardigen, daar de verzochte aanstelling van een deskundige *precies* ertoe strekte de nauwkeurigheid en de eerlijkheid der balansen die wederrechtelijk in zijn afwezigheid goedgekeurd werden te doen vaststellen.

Het tweede middel is ook gegrond.

Een woord komt me nog noodzakelijk voor betreffende het dispositief van het arrest van het Hof dat het gevolg van het inwilligen van beide middelen zou zijn.

Het is duidelijk dat de vernietiging van het dispositief betreffende de aanstelling van de vereffenaars belangrijke praktische gevolgen zal meebrengen indien de rechter, uitspraak doende op verwijzing, beslist dat, inderdaad, de benoeming van deze vereffenaars dient vernietigd te worden. Immers de geldigheid van al de vereffeningshandelingen die sinds meer dan tien jaar gedaan worden zal dan kunnen betwist worden.

Hebben de partijen aan deze gevolgen gedacht ?

Wat er ook van zij, het Hof kan thans geen stelling nemen nopens deze gevolgen ... en zij kunnen het Hof niet beletten uitspraak te doen over het eerste middel zoals hierboven wordt voorgesteld.

Het bestreden arrest neemt weliswaar een beslissing nopens één vereffeningshandeling : de overdracht van zekere bestanddelen van de handelszaak aan een andere vennootschap : de P.V.B.A. J. Floren en Cie.

Ik zou nochtans de vernietiging die het gevolg van het inwilligen van het eerste middel is niet durven uitbreiden tot het dispositief dat over deze overdracht beslist.

Immers : a) daartoe zou het Hof moeten stelling nemen t.a.v. de gevolgen van de onwettelijke benoeming van de vereffenaars,

b) deze uitbreiding wordt door eiser noch aangevraagd noch gesuggereerd.

Eiser preciseert immers (zie bl. 3 van zijn memorie), dat hij *uitsluitend* het arrest "kritiseert op de twee punten die het voorwerp uitmaken van de twee middelen en op de verwijzing in de kosten...".

*Besluit* : vernietiging in zoverre het arrest uitspraak doet : a) over de wettelijkheid van de aanstelling van de vereffenaars door beraadslaging van 16 april 1964, b) over de aanstelling van een deskundige met opdracht de balansen van ... te onderzoeken, c) over de kosten, behalve die gevallen op de hervatting van het geding ten opzichte van Van Gansen Willy en Maria.

## Arrest

Gelet op het bestreden arrest, op 19 april 1972 door het Hof van beroep te Brussel gewezen ;

Overwegende dat eiser het arrest uitsluitend kritiseert in zoverre het beslist over : 1° de vernietiging van de beslissing van 16 april 1964 houdende vaststelling van de ontbinding van de vennootschap onder gemeenschappelijke naam J. Floren & C°, de invereffeningstelling en de benoeming van vereffenaars, 2° de aanduiding van een deskundige ter bepaling van het juiste bedrag van de winst welke voormelde vennootschap gedurende de jaren van de onrechtmatige uitsluiting van eiser had gemaakt, 3° de kosten, behalve die betreffende de hervatting van het geding ten opzichte van Van Gansen Willy en Maria ;

Over het eerste middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 1, lid 2, 179 van de gecoördineerde wetten op de handelsvennootschappen, 1134, 1832, 1833 van het Burgerlijk Wetboek en 97 van de Grondwet,

doordat de eis die ertoe strekte de nietigheid van de algemene vergadering van 16 april 1964 uit te spreken, in de mate dat zij de vereffenaars van de vennootschap onder gemeenschappelijke naam J. Floren & C°, eerste verweerster, op 15 april 1964 door het bereiken van het statutair vastgestelde eindtijdstip ontbonden, had benoemd, hoewel de vergadering van evengenoemde vennootschap slechts werd gehouden onder de drie medevennoten van eiser, te weten F. De Pauw, zesde verweerder, H. Van Gansen, overleden, wiens weduwe, De Mayer Theophila Leonara, vijfde verweerster, het geding heeft hervat, Jacobus Johannes Floren, overleden, wiens rechtverkrijgenden tweede, derde en vierde verweerder, het geding hebben hervat, en zonder dat eiser voor die vergadering was opgeroepen, door het arrest wordt afgewezen op de grond dat "de beslissing rakende de benoeming van de vereffenaars krachtens de voorschriften van artikel 179 van de gecoördineerde wetten op de handelsvennootschappen moet genomen worden door de helft van de vennoten die de drie vierde delen van het maatschappelijk bezit in handen hebben ; dat de wet geen bepaalde regels voorschrijft voor de algemene vergadering van de vennoten van een vennootschap in gemeenschappelijke naam, zodat het volstond dat de vennoten die over de vereiste meerderheid beschikten tot de benoeming overgingen zonder een algemene vergadering bijeen te roepen", en "dat geen rekening kan gehouden worden met de loutere veronderstelling dat, ware appellant, thans eiser, bij de akte aanwezig geweest, hij één of meer vennoten zou overtuigd hebben de vennootschap in gemeenschappelijke naam te verlengen", hetgeen noodzakelijkerwijze impliceert dat, in de geest van de feitenrechters, de aanwezigheid van eiser evenmin een invloed had kunnen hebben op het besluit in verband met de benoeming van de vereffenaars,

terwijl, eerste onderdeel, het rechtsstatuut van de vennoten onder gemeenschappelijke naam, zoals het uit het begrip zelve van vennootschap in de zin van de artikelen 1832 en 1833 van het Burgerlijk Wetboek voortvloeit, de gelijkheid behelst welke in hun wederzijdse betrekkingen in de schoot van de vennootschap moet heersen wegens het "jus fraternitatis" dat een wezenlijk bestanddeel van dit tussen hen gesloten contract is en voor de vennoten gelijke prerogatieven meebrengt, waarvan

één van de voornaamste is het recht aan de gezamenlijke beraadslagingen deel te nemen ;

terwijl eiser in zijn conclusie zich beriep op artikel 4 van de tussen de vennoten op 30 december 1930 gesloten overeenkomst, welk artikel tussen de partijen toepasselijk was krachtens de akte van 31 juli 1958 en dat, het algemeen beginsel van gelijkheid huldigende, bepaalt dat "de zaken van de vennootschap in gemeenschappelijke naam door de vier vennoten worden geleid" ; het arrest, door de eis tot vernietiging van de onregelmatig gehouden algemene vergadering af te wijzen, de artikelen 1, lid 2, van de gecoördineerde wetten op de handelsvennootschappen, 1134, 1832 en 1833 van het Burgerlijk Wetboek schendt, en door althans op bedoeld middel niet te antwoorden artikel 97 van de Grondwet schendt ;

tweede onderdeel, de reden waarom de wetgever voor de vereffening van de vennootschappen onder gemeenschappelijke naam een nieuw orgaan, opgericht door een algemene vergadering, heeft geschapen (artikel 179 van de gecoördineerde wetten op de handelsvennootschappen), is dat hij een debat heeft willen instellen waarop de beginselen die de collectieve vergaderingen beheersen toepassing moeten vinden, ook al is ter zake geen enkele speciale regel ingevoerd ; onder de vereisten, gesteld voor de vorming van de meerderheid in die vergaderingen, er één essentieel is, namelijk de vrije toegang van alle vennoten tot de vergadering met het recht aan de bespreking deel te nemen en daarop bemerkings naar voren te brengen, zulks inzonderheid nu moet aangenomen worden dat een vergadering niet enkel een rekenkundige optelling van stemmen is, doch vooral een debat waarvan de uitslag, gegeven door de eindstemming, tot stand komt door de werking van de onderscheiden invloeden van de vennoten, invloeden welke niet enkel op de grondslag van de geldelijke waarde van de deelbewijzen of aandelen worden geraamd ;

terwijl derhalve, wanneer een vennoot onrechtmatig uit een vergadering is gesloten, men zich, ter beoordeling van de geldigheid van de beraadslaging, niet mag beperken tot een gewone optelling van de stemmen zoals het arrest heeft gedaan, vermits men niet a priori de mogelijkheid mag verwerpen dat de uitgesloten vennoot een beslissende invloed op de stemming had kunnen uitoefenen (schending van artikel 179 van de gecoördineerde wetten op de handelsvennootschappen) ; het arrest althans niet passend antwoordt op het middel waarbij eiser deze eventualiteit deed gelden (schending van artikel 97 van de Grondwet) :

Nopens de grond van niet-ontvankelijkheid door de verweerders opgeworpen en hieruit afgeleid dat het middel nieuw is :

Overwegende dat eiser in conclusie de nietigverklaring nastreefde van de akte van 16 april 1964, waarbij de ontbinding van de vennootschap onder gemeenschappelijke naam J. Floren & C° vastgesteld en de vereffenaars benoemd werden, op grond van het fictief karakter van de genomen beslissingen, gezien de bedrieglijke intentie van de comparanten (thans de verweerders) om het patrimonium van voormelde vennootschap te spoliëren en het zich toe te eigenen, alsook subsidiair, om de reden dat eiser op de vergadering van 16 april 1964 niet werd opgeroepen ;

Overwegende dat hij het arrest verwijt zijn eis te heb-

ben afgewezen die ertoe strekte de nietigheid van de algemene vergadering van 16 april 1964 uit te spreken in de mate dat zij "de vereffenaars van voormelde vennootschap had benoemd, omdat hij op voormelde algemene vergadering niet werd opgeroepen"; dat de grond van niet-ontvankelijkheid niet kan worden aangenomen;

Nopens het middel:

Overwegende dat artikel 179 van de gecoördineerde wetten op de handelsvennootschappen weliswaar bepaalt dat de wijze van vereffening van een vennootschap onder gemeenschappelijke naam wordt beslist en de vereffenaars worden benoemd door de helft van de vennoten die de drie vierde delen van het maatschappelijk bezit in handen hebben; dat zulks nochtans niet impliceert dat dergelijke beslissingen wettelijk kunnen genomen worden zonder dat al de vennoten de gelegenheid gehad hebben aan de vergadering die ze daartoe moesten houden deel te nemen, ten einde er hun persoonlijke belangen te kunnen behartigen, inzonderheid door mededelingen aan hun medevennoten waardoor de beslissingen van de hierboven vermelde meerderheid eventueel konden worden beïnvloed;

Overwegende dat, wanneer een vennoot wederrechtelijk belet werd aan de vergadering deel te nemen die voormelde beslissingen heeft genomen, deze laatste nietig zijn in zoverre aangetoond wordt dat de belangen van die vennoot door de getroffen beslissingen werden benadeeld;

Overwegende derhalve dat het arrest, hetwelk vaststelt dat eiser aan de vergadering van de vennoten niet had deelgenomen omdat hij niet werd opgeroepen, niet wettelijk heeft kunnen beslissen dat de benoeming van de vereffenaars rechtsgeldig was, door uitsluitend te steunen op de overwegingen dat de beslissing genomen werd door de helft van de vennoten die de drie vierde delen van het maatschappelijk bezit in handen hadden en dat "geen rekening kan gehouden worden met de eenvoudige veronderstelling dat, ware eiser bij de akte aanwezig geweest, hij één of meer vennoten ervan zou hebben overtuigd de vennootschap te verlengen" zonder vast te stellen dat eisers belangen niet werden benadeeld;

Dat het middel gegrond is;

Over het tweede middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 24 van het Gerechtelijk Wetboek (en, voor zoveel als nodig, 1351 van het Burgerlijk Wetboek), 1, lid 2, van de gecoördineerde wetten op de handelsvennootschappen, 1176, 1179, 1183, 1184, 1832, 1833 van het Burgerlijk Wetboek en 97 van de Grondwet,

doordat een expertise met het doel het juiste bedrag te bepalen van de winsten door de vennootschap onder gemeenschappelijke naam J. Floren & Co, eerste verweerster, gedurende de boekjaren 1960 tot 1964 gemaakt, welke expertise eiser bij conclusie rechtvaardigde, door de omstandigheid dat zijn onregelmatige uitsluiting de normale werking van de vennootschap belet had en retroactief de beslissingen tot goedkeuring van de balansen ongeldig maakte, door het arrest aan eiser wordt ontzegd op de enkele grond dat, krachtens artikel 5 van de overeenkomst van 30 december 1930, "de beslissingen zullen genomen worden bij meerderheid van stemmen",

terwijl, eerste onderdeel, de rechter in hoger beroep, na in zijn algemene beschouwingen te hebben herinnerd

aan het arrest van 13 april 1964 van het Hof van beroep te Brussel, waardoor de onregelmatige uitsluiting van eiser werd vernietigd, in zijn beslissing over het verzoek om een expertise geen acht slaat op het gewijsde (schending van de artikelen 24 van het Gerechtelijk Wetboek en, voor zoveel als nodig 1351 van het Burgerlijk Wetboek), de gevolgen van die vernietiging, te weten voornamelijk het herstel van de vroegere toestand, niet onder ogen neemt (schending bovendien van de artikelen 1, lid 2, van de gecoördineerde wetten op de handelsvennootschappen, en 1176, 1179, 1183 en 1184 van het Burgerlijk Wetboek), en de gevolgen van dat arrest, hoofdzakelijk het retroactieve herstel van eiser in zijn prerogatieven als vennoot van de vennootschap onder gemeenschappelijke naam J. Floren & Co, waarvan er één is de deelneming aan de beraadslagingen in het vennootschappelijk bestaan, niet in beschouwing neemt (schending van de artikelen 1832 en 1833 van het Burgerlijk Wetboek);

tweede onderdeel, het arrest, tot verwerping van het middel dat eiser in conclusie afleidde uit de onregelmatige werking van de vennootschap onder gemeenschappelijke naam wegens zijn onrechtmatige uitsluiting, enkel artikel 5 van de overeenkomst van 30 december 1930 in aanmerking neemt, dat het beginsel van de meerderheid in de schoot van een regelmatige vennootschap uitspreekt;

terwijl deze reden eisers middel niet passend beantwoord (schending van artikel 97 van de Grondwet):

Overwegende dat het arrest de eis strekkende tot aanstelling van deskundigen om het juiste bedrag van de winsten van de vennootschap onder gemeenschappelijke naam, J. Floren & Co, gedurende de boekjaren 1960 tot 1964 te bepalen, afwijst;

Dat het arrest nochtans een deskundige aanstelt om het bruto en het netto aandeel van eiser in de door voormelde vennootschap voor de boekjaren 1961, 1962 en 1963 uitgekeerde winsten te bepalen;

Overwegende dat de eis steunde op de omstandigheid dat de balansen betreffende de bovenvermelde boekjaren werden goedgekeurd door de algemene vergaderingen van de vennootschap waarvan eiser onwettelijk werd uitgesloten;

Overwegende dat het arrest zijn beslissing grondt op de redenen dat artikel 5 van de op 30 december 1930 tussen de vennoten gesloten overeenkomst bepaalt dat de beslissingen bij meerderheid van stemmen zullen genomen worden en dat eiser niet bewijst dat de balansen aan de hand waarvan de winsten werden vastgesteld, in strijd met voormeld artikel werden goedgekeurd;

Overwegende dat het Hof van beroep te Brussel weliswaar door een arrest van 13 april 1964 beslist had dat de algemene vergadering van de vennootschap op 9 mei 1961 onwettelijk beslist had dat eiser uit de vennootschap was gesloten;

Dat het arrest het gewijsde van het arrest van 13 april 1964 niet miskent door louter te beslissen dat de balansen door een meerderheid der stemmen van de vennoten genomen beslissing wettelijk worden goedgekeurd, zelfs indien een vennoot wederrechtelijk werd uitgesloten;

Overwegende dat het evenwel zodoende de bepalingen van de artikelen 1832, 1833 van het Burgerlijk Wetboek en 1 van de gecoördineerde wetten op de handelsven-

nootschappen schendt, welke wetsbepalingen aan de vennoten van een vennootschap onder gemeenschappelijke naam het recht toekennen deel te nemen aan de beraadslagingen van de vennoten die, onder meer, de balansen dienen goed te keuren ;

Overwegende dat het arrest weliswaar ook overweegt dat eiser "geen aanwijzingen vernoemt waaruit zou kunnen worden afgeleid dat de balansen verkeerdelijk of bedrieglijk werden opgesteld" ;

Overwegende echter dat een dergelijke motivering het bestreden dispositief niet wettelijk kan rechtvaardigen, vermits de verzochte aanstelling van een deskundige precies ertoe strekt de nauwkeurigheid en de eerlijkheid te doen vaststellen van de balansen die wederrechtelijk in de afwezigheid van eiser werden goedgekeurd ;

Dat het middel gegrond is ;

*Om die redenen,*

Vernietigt het bestreden arrest, doch enkel in zoverre het uitspraak doet over de wettelijkheid van de aanstelling van de vereffenaars door de beraadslaging van 16 april 1964, over de aanstelling van een deskundige met opdracht de balansen van de boekjaren 1961, 1962 en 1963 te onderzoeken en over de kosten, behalve die gevallen op de hervatting van het geding ten opzichte van Van Gansen Willy en Van Gansen Maria ;

Verklaart het arrest verbindend voor deze laatsten ;

Beveelt dat van dit arrest melding zal worden gemaakt op de kant van de gedeeltelijk vernietigde beslissing ;

Houdt de kosten aan opdat erover door de feitenrechter zou worden beslist ;

Verwijst de aldus beperkte zaak naar het Hof van beroep te Antwerpen.

## RAAD VAN STATE

4e KAMER – 18 FEBRUARI 1975

Voorzitter : de h. A. Mast

Staatsraden : de hh. P. Vermeulen (verslaggever) en G. Baeteman

Auditeur : de h. Jacquemijn

**Gemeente—1) Gemeenteraad—Oproeping—Twee vrije dagen—2) Bestuurlijk toezicht—Schorsings- en vernietigingsmacht—Raad van State.**

1) De twee vrije dagen, waarvan sprake in artikel 63, eerste lid, van de Gemeentewet, bedoelen zowel zondagen en feestdagen als werkdagen, zodat, logischerwijze, ook de zaterdagen in de termijn begrepen zijn.

2) De toezienende overheid oordeelt discretionair over de opportuniteit van de aanwending van haar algemene schorsings- en vernietigingsmacht ; de onthouding of zelfs de weigering om van die macht gebruik te maken, kan geen voorwerp uitmaken van een annulatieberoep bij de Raad van State.

Arrest nr. 16.879

H. Segers t/ Gouverneur Provincie Limburg en gemeente Beringen

Gezien het verzoekschrift dat Herman Segers, in zijn

hoedanigheid van lid van de gemeenteraad van Beringen, op 21 april 1972 heeft ingediend om twee vorderingen aanhangig te maken naar aanleiding van de naar zijn oordeel onrechtmatig op 28 februari 1972 bijeengeroepen vergadering van de gemeenteraad van Beringen ;

*Over de gegevens van de zaak*

Overwegende dat op vrijdag 25 februari 1972 te 15 uur of te 18 uur – het juiste uur is onzeker – verzoeker de aanzegging ontving van de oproeping om de vergadering van de gemeenteraad van Beringen, waarvan hij lid is, bij te wonen, vergadering die op maandag 28 februari 1972 te 19 uur zou plaatshebben en waarvan de dagorde in de oproeping is vermeld ; dat verzoeker toen oordeelde dat de twee dagen die hem gegeven werden om zich op de vergadering van de gemeenteraad voor te bereiden – de zaterdag en de zondag –, onvoldoende waren omdat zaterdag en zondag het gemeentehuis gesloten is en hij dus niet de gelegenheid had documenten te gaan inzien, wat hem ertoe bracht de oproeping als onwettig te beschouwen, met name als strijdig zeker met de geest, maar ook met de letter van artikel 63, eerste lid, van de Gemeentewet, waarin bepaald wordt dat "behalve in spoedeisende gevallen, de bijeenroeping (van de gemeenteraad) geschiedt schriftelijk en aan huis, ten minste twee vrije dagen vóór de dag van de vergadering" ; dat verzoeker uitging van de opvatting dat de twee vrije dagen, bedoeld door artikel 63, eerste lid, noodzakelijk twee werkdagen moeten zijn, omdat alleen als het werkdagen zijn, het doel dat artikel 63, eerste lid, nastreeft kan worden bereikt, met name de leden van de gemeenteraad de gelegenheid te geven eensdeels schikkingen te nemen om de vergadering te kunnen bijwonen en anderdeels de vergadering voor te bereiden door stukken op het gemeentehuis te gaan inzien en de punten van de dagorde vooraf te bespreken met andere leden van de raad ; dat verzoeker op 28 februari 1972 nog vóór de vergadering van de gemeenteraad een brief schreef aan het provinciaal bestuur om te verzoeken de door de gemeenteraad te nemen beslissingen te vernietigen wegens overtreding van artikel 63, eerste lid, van de Gemeentewet en dus ook wegens schending van de door dat artikel aan de gemeenteraadsleden gegeven waarborgen die het hun moeten mogelijk maken hun opdracht naar behoren te vervullen ;

Overwegende dat een brief van 10 maart 1972, die aan verzoeker namens de gouverneur door de griffier van de provincie werd toegezonden, doet weten dat de twee vrije dagen bedoeld door artikel 63, eerste lid, een zaterdag met de daarop volgende zondag kunnen zijn, dat de oproeping tot de vergadering van 28 februari derhalve regelmatig gebeurd is en er dan ook geen reden voorhanden is om, op de door verzoeker aangevoerde grond, de vernietiging van wat op 28 februari 1972 door de gemeenteraad van Beringen beslist werd, uit te spreken ;

*Tot nadere vaststelling van de door verzoeker aanhangig gemaakte vorderingen*

Overwegende dat uit de gegevens van de zaak moet worden afgeleid dat de twee vorderingen die verzoeker bedoelt in te stellen de volgende zijn :

1° vernietiging van de weigering van de gouverneur

om wat ter vergadering van de gemeenteraad van 28 februari 1972 beslist werd, te vernietigen, weigering neergelegd in de brief van 10 maart 1972,

2° vernietiging van de beslissingen die de gemeenteraad op 28 februari 1972 genomen heeft;

*Ten aanzien van de eerste vordering*

Overwegende dat het beroep dat verzoeker met zijn brief van 28 februari 1972 op de gouverneur heeft gedaan om de beslissingen van de gemeenteraad van 28 februari 1972 te vernietigen, als processuele rechtsgrond heeft niet een wetbepaling die een klager een bijzondere administratieve rechtsgang openstelt om bij de gouverneur tegen bepaalde beslissingen van een lager bestuur op te komen met de correlatieve verplichting voor de gouverneur om op het bezwaar van de klager in ieder geval te beschikken, maar enkel de voorschriften welke de gouverneur bevoegdheid verlenen op te treden in het raam van de door de toeziende overheid te hanteren algemene schorsings- en vernietigingsmacht; dat is aangenomen dat de toeziende overheid discretionair oordeelt over de opportuniteit van de aanwending van die algemene schorsings- en vernietigingsmacht en daarom de onthouding of zelfs de weigering om van die macht gebruik te maken geen voorwerp van een annulatieberoep bij de Raad van State kan uitmaken; dat de eerste vordering derhalve niet ontvankelijk is, te meer dat verzoeker bij de gouverneur uitsluitend wettigheidsbezwaren heeft naar voor gebracht die hij ook voor de Raad van State kan doen gelden en heeft doen gelden, en hij zich derhalve niet bevindt in het geval waarin een klager bij de gouverneur enkel opportuniteitsbezwaren tegen een beslissing van een lagere overheid inbrengt – bezwaren die hij derhalve niet bij de Raad van State kan doen gelden –, en de gouverneur die bezwaren afwijst op grond van motieven die de klager oordeelt door een dwaling in rechte of in feite te zijn aangetast;

*Ten aanzien van de tweede vordering*

Overwegende dat verzoeker wat ter vergadering van de gemeenteraad van 28 februari 1972 beslist werd, onrechtmatig acht omdat die vergadering niet was bijeengeroepen met inachtneming van de in artikel 63, eerste lid, van de Gemeentewet onder woorden gebrachte verplichting om, tussen de aanzegging van de oproeping tot de vergadering en de vergadering zelf, twee vrije dagen te laten, vrije dagen waarmede volgens verzoeker noodzakelijk werkdagen bedoeld zijn;

Overwegende dat de eerste verwerende partij het middel niet ontvankelijk acht omdat verzoeker de vergadering van de gemeenteraad van 28 februari 1972 ondanks zijn bezwaren toch heeft bijgewoond en hij daarom vervallen is van het recht de eventuele onregelmatigheid van de oproeping als grond tot vernietiging van de op die vergadering genomen beslissingen te doen gelden;

Overwegende dat het gevolg geven aan een onregelmatige oproeping het recht, om de onregelmatigheid van die oproeping later te doen gelden als middel tegen het ter vergadering besliste, niet zonder meer doet vervallen; dat overigens in onderhavig geval niet betwist is dat verzoeker uitdrukkelijk op de vergadering van 28 februari 1972 zijn voorbehoud ten aanzien van de regelmatigheid

van de oproeping en van de vergadering heeft gemaakt en het feit dat hij de vergadering bijwoonde derhalve niet kan worden uitgelegd als het bewijs dat hij in wat gebeurd was, berustte en hij afstand deed van zijn recht om wat hij onregelmatig verricht achtte, in rechte te bestrijden; dat de exceptie niet kan worden aangenomen;

Overwegende dat volgens een sinds lang gevestigde rechtspraak de twee vrije dagen, waarvan sprake in artikel 63, eerste lid, zowel zondagen en feestdagen als werkdagen bedoelen, zodat, logischerwijze, ook de zaterdagen in de termijn begrepen zijn, al wordt er sinds enige tijd op zaterdag niet meer gewerkt; dat de bezwaren die, uitgaande van de veranderde gewoonten in het maatschappelijk leven en in de bestuurspraktijk, tegen het oude artikel 63, eerste lid, van de Gemeentewet kunnen worden ingebracht, enkel kunnen worden ondervangen – althans indien men geen rechtsonzekerheid wil doen ontstaan –, door een wijziging aan te brengen in het artikel, wetswijziging die trouwens blijkt te zijn aangevat; dat het aangevoerde middel, ondanks de door verzoeker naar voor gebrachte bezwaren, geen vernietigingsgrond kan opleveren,

*Besluit:*

*Artikel 1*

Het beroep is verworpen.

NOOT—Artikel 63, eerste lid, van de Gemeentewet, bepaalt dat behalve in spoedeisende gevallen, de bijeenroeping schriftelijk en aan huis geschiedt, ten minste twee vrije dagen vóór de dag van de vergadering, en dat zij de dagorde vermeldt.

"De bedoeling van dit voorschrift is elke verrassing te vermijden en de raadsleden in de mogelijkheid te stellen de te behandelen zaken voor te bereiden" (F. Debaedts, Gemeenterecht. Permanente Commentaar, nr. 121.15, p. 15; A. Giron, Dictionnaire de droit administratif et de droit public, deel I, 1895, verbo "Conseil communal", nr. 14, p. 232).

Twee vrije dagen betekent dat de dag van de oproeping ("dies a quo") en de dag van de vergadering ("dies ad quem") niet inbegrepen zijn. (F. Debaedts, *ibid.*; vgl. *Parl. doc.*, Kamer v. Volksv., 1951-52, Doc. nr. 317, p. 11).

Deze termijn is vrij kort, vooral wanneer, zoals in bovenstaand geval, de oproeping geschiedt op vrijdag – (na de diensturen) –, zodat de twee vrije dagen *in casu* de zaterdag en de zondag zijn, dagen waarop de gemeentelijke diensten gesloten zijn en dus geen inzage van de bundels kan worden verkregen.

Terecht stipt de Raad van State aan dat naar geldend recht, twee vrije dagen volstaan, al getuigt deze termijn wellicht niet steeds van een juiste bestuursmentaliteit in hoofde van het College van Burgemeester en Schepenen, dat de oproeping doet.

Een wetsvoorstel van Senator C. De Clercq strekt ertoe o.m. de termijn van twee vrije dagen op zeven vrije dagen te brengen (*Parl. doc.*, Senaat, doc. 53 (B.Z. 1974) – nr. 1). Door de Commissie voor de Binnenlandse Zaken en het Openbaar Ambt van de Senaat werd deze termijn teruggebracht op vijf vrije dagen. De termijn blijft evenwel twee vrije dagen voor de tweede en derde bijeenroeping van de gemeenteraad, bij toepassing van artikel 64, derde lid, van de Gemeentewet (*Parl. doc.*, Senaat, doc. 53 (B.Z. 1974) – nr. 2).

Dit voorstel is in deze vorm goedgekeurd door de Senaat op 6 maart 1975 en op 30 april 1975 door de Kamer van Volksvertegenwoordigers (*Parl. doc.*, Kamer v. Volksv., doc. nr. 466 (1974-1975) – nr. 1).

## HOF VAN BEROEP TE GENT

9e KAMER – 25 APRIL 1975

Voorzitter-rapporteur : de h. Beeckman  
 Raadsheren : de hh. Soetaert en Lamiroy  
 Advocaat-generaal : de h. Steelandt  
 Advocaat : mr. R. Micholt

**Internationaal privaatrecht—Echtscheiding door onderlinge toestemming in België tussen echtgenoten van vreemde nationaliteit—Nederlanders.**

*Het antwoord op de vraag of de echtscheiding door onderlinge toestemming tussen echtgenoten van vreemde nationaliteit in België volgens de Belgische procedure tot stand kan worden gebracht, wordt beheerst, niet door de Wet van 27 juni 1960, maar door art. 3, derde lid, B.W. Echtgenoten van vreemde nationaliteit kunnen die echtscheiding verkrijgen, indien hun nationale wet in de mogelijkheid van echtscheiding door onderlinge toestemming voorziet.*

*Die regel vindt toepassing als de echtgenoten Nederlanders zijn, want de Nederlandse Wet van 6 mei 1971, houdende herziening van het echtscheidingsrecht, heeft een mogelijkheid tot echtscheiding ingevoerd, die overeenstemt met die welke in het Belgische recht "echtscheiding door onderlinge toestemming" wordt genoemd.*

N. en V.d.T. t/ Openbaar ministerie

Gezien de stukken, inzonderheid het vonnis gewezen door de Rechtbank van Eerste Aanleg te Brugge, tweede kamer, op 14 februari 1975, waarvan appellanten tijdig en op rechtsgeldige wijze in hoger beroep zijn gekomen ; (...)

Overwegende dat de twee appellanten Nederlander zijn en de echtscheiding door onderlinge toestemming willen tot stand brengen ; dat zij daartoe aan alle door de Belgische wet gestelde vereisten voldoen en de voorgeschreven procedure hebben gevolgd ; dat alleen de vraag rijst of echtscheiding door onderlinge toestemming tussen echtgenoten van Nederlandse nationaliteit in België volgens de Belgische procedure tot stand kan worden gebracht ;

Overweende dat de Wet van 27 juni 1960 geen regels geeft voor dit geval, daar artikel 1 uitdrukkelijk slechts de echtscheiding op grond van bepaalde feiten betreft en artikel 2 veronderstelt dat de echtgenoten van verschillende nationaliteit zijn maar één van hen Belg is ;

Overwegende dat de echtscheiding door onderlinge toestemming met opzet uit artikel 1 van die wet gesloten is om te voorkomen dat vreemdelingen zich op die wet zouden beroepen om in België een echtscheiding door onderlinge toestemming te verkrijgen die in hun land niet mogelijk is (Senaatsverslag zitting 21 januari 1959, *Pasin.*, 1960, blz. 768 ; *R.P.D.B.*, Compl. I, Tw. *Divorce*, nr. 596) ;

Overwegende dat de uitsluiting van de echtscheiding door onderlinge toestemming uit de Wet van 27 juni 1960 tot gevolg heeft dat zij onder artikel 3, derde lid, B.W. valt, wat insluit dat echtgenoten van vreemde nationaliteit die echtscheiding kunnen verkrijgen, indien hun nationale wet daarin voorziet (*P.P.D.B.*, o.c., nr.

601-602 ; Spanoghe en Bouckaert, *T.P.R.*, 1966, blz. 444 en 448 ; F. Rigaux, *Droit int. privé*, nr. 289) ;

Overwegende dat appellanten terecht betogen dat de mogelijkheid van echtscheiding door onderlinge toestemming voor Nederlanders is ingevoerd door de Nederlandse Wet van 6 mei 1971, houdende herziening van het echtscheidingsrecht (*Staatsblad van het Koninkrijk der Nederlanden* 1971, nr. 476) ; dat door die wet tussen echtgenoten die niet van tafel en bed gescheiden zijn, mogelijk wordt een "echtscheiding ... op hun gemeenschappelijk verzoek (nieuw art. 150 Ned. B.W.), (...) indien het verzoek is gegrond op hun beider oordeel dat het huwelijk duurzaam ontwricht is", terwijl "ieder der echtgenoten tot op het tijdstip der uitspraak bevoegd (is) het verzoek in te trekken" (nieuw art. 154 Ned. B.W.) ; dat zodanige echtscheiding pas kan worden uitgesproken "nadat elk der echtgenoten of de echtgenoten gezamenlijk aan de rechter een voorstel hebben neergelegd met betrekking tot de voogdij (...) over de minderjarige kinderen en (...) nadat de echtgenoten aan de rechter hebben medegedeeld of, en zo ja op welke wijze, zij hun onderlinge vermogensrechtelijke betrekkingen, daaronder begrepen een uitkering tot levensonderhoud, hebben geregeld (...)" ; (nieuw art. 155.1 Ned. B.W.) ; "dat die echtscheiding, tenzij(...), niet (zal) worden uitgesproken binnen een jaar na de voltrekking van het huwelijk" (nieuw art. 156 Ned. B.W.) ;

Overwegende dat de geschetste mogelijkheid tot echtscheiding overeenstemt met die welke in het Belgische recht "echtscheiding door onderlinge toestemming" wordt genoemd, nu deze toch berust op het vermoeden, door de wet uit de overeenstemming van de wil tot echtscheiding afgeleid, dat "het samenleven voor hen ondragelijk is geworden" ; dat de Nederlandse commentaren dan ook spreken van het invoeren van de echtscheiding door onderlinge toestemming (o.a. mr. A. Minkenhof, *De wet herziening echtscheidingsrecht*, Tjeenk Willink 1971) ;

Overwegende dat het verzoek mitsdien behoort te worden toegestaan ;

*Op die gronden,*

Gelet op de artikelen 2, 9 en 24 van de Wet van 15 juni 1935 ;

Verklaart het hoger beroep ontvankelijk en gegrond ;

Doet het bestreden vonnis teniet en, opnieuw wijzend, staat de echtscheiding toe (...)

ARRONDISSEMENTSRECHTBANK  
TE BRUGGE

28 MAART 1975

Voorzitter : de h. H. Scholiers  
 Rechters : de hh. A. Fraeys en E. Floré  
 Procureur des Konings : de h. J. De Tandt  
 Advocaten : mrs. D. De Clerck en G. Dhoest

**Bevoegdheid—Tegenvordering—Vraag of ze aan de vereisten van art. 563, lid 2, Ger.W. beantwoordt—Geen bij de arrondissementsrechtbank aan te brengen geschil.**

*De bevoegdheid van de rechter wordt in hoofddeorde bepaald door hetgeen in de akte van rechtsingang ver-*

*meld is; elke gebeurtenis die zich in het geding na de dagvaarding voordoet, heeft in principe geen invloed meer op de bevoegdheid van de rechter.*

*De in art. 563 Ger.W. bedoelde uitbreiding van de bevoegdheid in geval van tegenvordering kan niet, zoals het bij aanhangigheid of samenhang mogelijk is, op een exceptie van onbevoegdheid en op een geschil van bevoegdheid uitlopen.*

*De voor de hoofdvordering bevoegde rechter (ten deze de vrederechter) moet zelf nagaan, of de wet hem krachtens de artt. 9 en 563 Ger.W. toestaat al dan niet zijn bevoegdheid uit te breiden tot de tegenvordering door nl. deze tegenvordering al dan niet te aanvaarden, d.w.z. te oordelen of ze ontvankelijk is op grond van het al dan niet samenhangend karakter ervan.*

Royale Belge t/ Beach Car Company

Overwegende dat de vordering ertoe strekt de verweerster te doen veroordelen om aan eiseres de som van 24.926 frank te betalen, zijnde het bedrag van de premies vervallen in de periode van 31 mei 1972 tot 15 juli 1972, en verschuldigd door de verweerster, ingevolge de afgesloten autoverzekeringsspolis nr. 6068594;

Overwegende dat de vordering er ook toe strekt de verweerster te doen veroordelen om alle premiebedragen te betalen die, hangende het geding, zouden komen te vervallen of eisbaar zouden worden, evenals de gerechtelijke interesten en de kosten en verder om te doen zeggen voor recht, dat het verzekeringscontract nr. 6068594 geschorst zal zijn tot bij de betaling van alle bedragen in hoofdsom, interesten en kosten, verschuldigd krachtens het te wijzen vonnis;

Overwegende dat het gevorderd bedrag in latere conclusies van eiseres werd verhoogd, bij uitbreiding van de eis, tot 30.003 fr., enerzijds wegens het vervallen van een premie van 26.611 fr. in voornoemde verzekeringspolis nr. 6068594 en van een premie van 2.132 fr. in een andere verzekeringspolis nr. 6132950, en anderzijds wegens het verminderen van de schuld met de *ristorno's* verleend in de verzekeringspolissen nrs. 6132950 en 6132595;

Overwegende dat de verweerster bij tegenvordering:

1. de terugbetaling vordert van 41.002 fr. wegens schorsing van de verzekeringspolissen 6.068.595, 6.068.593 en 6.068.950, vermeerderd met de gerechtelijke interesten en de kosten;

2. akte vraagt van haar voorbehoud omtrent de *pro rata* terugbetaling op verzekeringspolis nr. 6.068.594;

3. vraagt te zeggen voor recht dat de polis nr. 6.068.594 als geschorst moet beschouwd worden vanaf 20 november 1972, minstens vanaf 8 juni 1973;

Overwegende dat de vrederechter van oordeel was, dat de tegenvordering niet onder zijn volstrekte bevoegdheid viel en ook niet uitsluitend ontstaan was uit de verzekeringspolis nr. 6.068.594, die ten grondslag lag aan de oorspronkelijke vordering, maar ook gebaseerd was op andere verzekeringspolissen nrs. 6.068.595, 6.068.593 en 6.068.950, zodat de tegenvordering de grenzen, gesteld aan zijn bevoegdheid krachtens artikel 563 Ger.W. te buiten ging en hij verplicht was de zaak voor beslissing omtrent de bevoegdheid te verwijzen naar de arrondissementsrechtbank, omdat de artikelen 639 en 640 Ger.W. geen onderscheid maakten tussen hoofdvorderingen en tussenvorderingen, waartoe ook de tegenvorderingen behoren;

Overwegende dat de vrederechter de hoofdvordering samen met de tegenvordering verwees, omdat het volgens hem niet gepast voorkwam te splitsen bij toepassing van artikel 810 Ger.W., daar er geen vertraging in de afhandeling der zaak te vrezen was en het ook wenselijker was een algemene afrekening van alle verzekeringsgeschillen tussen partijen te maken;

Overwegende dat de wetgever de bedoeling heeft gehad alleen de samenhangende vorderingen vóór een zelfde rechter te laten behandelen, d.i. die welke zo nauw verbonden zijn, dat het wenselijk is ze samen te behandelen en te berechten, ten einde oplossingen te vermijden die onverenigbaar kunnen zijn wanneer de zaken afzonderlijk worden berecht (cfr. artikelen 30, 566, 701 Ger.W.); dat de rechter die de grond van de zaak behandelt, ook over de samenhang dient te beslissen;

Overwegende dat de essentie van deze beginselen betreffende de samenhang, ook onder een andere vorm, van toepassing zijn op de tussenvordering in het algemeen, en op de tegenvordering in het bijzonder;

Overwegende dat een vordering, alleen dan als tegenvordering, d.w.z. op incidentele wijze, in de loop van een aan de gang zijnde hoofdvordering kan ingesteld worden, als er een voldoende nauw verband is tussen beide vorderingen en de tegenvordering als een bijzaak van de hoofdvordering kan beschouwd worden; dat er immers, zonder dit essentieel nauw verband, geen wettelijke reden is om beide vorderingen in hetzelfde proces en voor dezelfde rechter te brengen en tegelijk af te wijken van de dwingende pleegvormen en voorwaarden tot het instellen van de vorderingen (cfr. de artt. 700, 701, 704 en 706 Ger.W.; Cass., 3 november 1972, *Arr. Cass.*, 1973, 219; Verslag van Reepinghen, blz. 35 en 36; Van Lennep, deel I, afdeling I, nrs. 426, 427 en 455; *R.P.D.B., Demande reconventionnelle*, nr. 11);

Overwegende dat de tegenvordering bij conclusie wordt ingesteld (cfr. art. 807 Ger.W.) en gevoegd wordt in het bestaande dossier van de rechtspleging van de hoofdvordering (cfr. artt. 809, 743 en 721 Ger.W.), zodat ze procedureel en materieel afhankelijk is van de hoofdvordering;

Overwegende dat de tegenvordering, zoals elke tussenvordering, wegens haar incidenteel karakter ook beheerst blijft door de hoofdvordering en haar motivering, zodat elke uitbreiding van de geschilpunten in het hangende geding, beperkt blijft tot hetgeen de wet toestaat op gebied van rechtspleging (zie art. 807 Ger.W. en op gebied van bevoegdheid (zie artt. 9 en 563 Ger.W.; zie Verslag Van Reepinghen, I, blz. 326 tot en met 335 en ook blz. 221));

Overwegende dat hieruit volgt, dat de rechter die bevoegd is voor de hoofdvordering ook de tegenaanspraak zal aanvaarden, in alle gevallen waar ze niet uitdrukkelijk door de wet is verboden (cfr. Verslag Van Reepinghen, I, blz. 36);

Overwegende dat de bevoegdheid van de rechter overigens bepaald wordt in hoofddorde door hetgeen in de akte van rechtsingang vermeld is, zodat elke gebeurtenis die zich na de dagvaarding voordoet in het geding, zoals in casu de tegenvordering, in principe geen invloed meer heeft op de bevoegdheid van de rechter; (cfr. art. 557 Ger.W.; Verslag Van Reepinghen, I, blz. 218; *Fettweis, Bevoegdheid*, nr. 92);

Dat anders beslissen hierop neerkomt, dat de eiser on-

derworpen zou zijn aan de willekeur van de verweerder, die dan door het gebruik van de tegenvordering en de exceptie van onbevoegdheid, in feite naar believen zou beslissen over de keuze van de rechter en over het aantal en de soort vorderingen, die in één en hetzelfde geding zouden dienen beslecht te worden, hetgeen zeker niet de wil van de wetgever kan geweest zijn ;

Overwegende dat de uitbreiding van de bevoegdheid voor de tegenvordering, bepaald in artikel 563 Ger.W., niet kan uitlopen op een exceptie van onbevoegdheid en op een geschil van bevoegdheid, omdat daarin niet uitdrukkelijk is voorzien in de wet, zoals het integendeel wel het geval is geweest voor de uitbreiding van bevoegdheid in geval van aanhangigheid of samenhang van hoofdvorderingen (cfr. artt. 565 en 566 Ger.W.), die krachtens de formele artikelen 644 en 856 Ger.W. integendeel wel tot exceptie van onbevoegdheid en tot een geschil van bevoegdheid aanleiding kan geven ;

Overwegende dat de tegenvordering, die werd ingesteld naar aanleiding der hoofdvordering en in verband ermee en diensgevolge ondergeschikt is aan en afhankelijk is van de gezegde vordering, zowel op gebied van de rechtspleging als van de bevoegdheid, derhalve ook niet kan gescheiden worden van deze hoofdvordering, om eventueel langs afzonderlijke wegen berecht te worden voor verschillende rechters, zoals het alleen mogelijk is voor onafhankelijk ingestelde hoofdvorderingen ; dat zulks zou in strijd zijn met het nauw verband dat er moet bestaan tussen de hoofdvordering en de tegenvordering, en dat de grondreden uitmaakt, om beide vorderingen samen door dezelfde rechter te laten beslechten ;

Overwegende dat de wetgever in het licht der historische evolutie van het beginsel ingeschreven in de artikelen 810 en 814 Ger.W. klaarblijkelijk alleen bedoeld heeft, dat de rechter, die de hoofdvordering zonder verwijl zou beslechten, alleszins ook geadieerd blijft om nadien de tegenvordering te berechten in een volgend stadium van de rechtspleging, die voor hem gevoerd wordt, zonder dat hij nochtans zijn bevoegdheid betreffende deze tegenvordering zou moeten prijsgeven (zie Van Lennep, Deel I, afdeling I, nrs. 494, 521, 522, 523 en 528) ;

Overwegende bijgevolg, dat de vrederechter die ter zake bevoegd is voor de hoofdvordering, zelf moet oordelen of de wet hem krachtens de artikelen 9 en 563 Ger.W. toestaat zijn bevoegdheid uit te breiden tot de tegenvordering door namelijk deze tegenvordering al dan niet te aanvaarden, d.w.z. te oordelen of ze ontvankelijk is op grond van het al dan niet samenhangend karakter ervan (cfr. L. de Wilde en L. Galaude, "Overzicht van rechtspraak (1969-1974) - Faillissement", nr. 68, T.P.R., 1974, 860 ; Vred. Brasschaat, 13 november 1974, R.W., 1974-75, 1269) ;

Dat, indien men er anders mocht over oordelen, zulks als gevolg zou kunnen hebben, dat men voor een onoplosbare moeilijkheid komt te staan, wanneer, na een beslissing en verwijzing door de arrondissementsrechtbank naar de bevoegde rechtbank, door de verweerder een tegenvordering zou gesteld worden, die niets met de hoofdvordering te maken heeft ;

*Om die redenen,*

De arrondissementsrechtbank, wijzende op tegenspraak ;

Verwijst de zaak terug naar de vrederechter van het derde kanton te Brugge.

(...)

NOOT—Vorenstaand vonnis volgt op de verwijzing door Vred. Brugge (3e kanton), 17 januari 1975, R.W., 1974-75, 1783.

## RECHTSPRAAK IN KORT BESTEK

Hof van Cassatie (1e Kamer), 12 december 1974

*Vertegenwoordiging en lastgeving—Draagwijdte van een lastgeving—Beoordeling door de rechter.*

Eiseres tot cassatie komt op tegen een arrest (Hof Luik, 22 december 1973) dat in een zaak betreffende directe belastingen, na eraan herinnerd te hebben dat de aanslagen betreffende de dienstjaren 1965 en 1966 gevestigd werden op basis van de door de lasthebbers van eiseres aanvaarde cijfers, en na te hebben vastgesteld dat zij betoogde dat de op 20 november 1967 verleende lastgeving niet de macht omvatte het litigieuze akkoord te sluiten, oordeelt dat de lastgeving in algemene, klare en duidelijke bewoordingen was gesteld en dus de lasthebbers machtigde om voor eiseres geldig akkoord te gaan met de nieuwe cijfers die tot basis van de berekening van de aanslagen moesten dienen.

"Overwegende dat weliswaar, volgens artikel 1988, lid 1, van het Burgerlijk Wetboek, de in algemene bewoordingen uitgedrukte lastgeving alleen de daden van beheer omvat ;

"Maar overwegende dat een lastgeving, ofschoon ze in algemene bewoordingen is uitgedrukt, volgens de wil van de partijen, aan de lasthebber ruimere machten kan verlenen dan die welke in genoemd artikel van het Burgerlijk Wetboek worden vermeld ;

"Overwegende dat de feitenrechter soeverein over de draagwijdte van een lastgeving oordeelt, wanneer zijn interpretatie ervan niet onverenigbaar is met de bewoordingen van de volmacht ;

"Overwegende dat de in het middel bedoelde volmacht als volgt opgesteld was : 'Ondergetekende, de naamloze vennootschap Fourrures Freson... geeft bij deze aan jufvrouw B... of aan mevrouw P... volmacht om haar bij de administratie der directe belastingen te vertegenwoordigen' ;

"Overwegende dat het arrest, na erop gewezen te hebben dat genoemde lastgeving in algemene, klare en duidelijke bewoordingen opgesteld was, beslist dat zij de lasthebbers machtigde om voor eiseres geldig akkoord te gaan met de cijfers die tot grondslag van de berekening van de aanslagen moesten dienen ;

"Dat het aldus beslist heeft dat de lastgeving niet algemeen maar bijzonder was, daar zij niet gold voor alle zaken van eiseres, en dat een akkoord over de belastbare grondslag deel uitmaakte van de opdracht eiseres bij de administratie der belastingen 'te vertegenwoordigen' ;

"Dat het arrest, zonder de bewijskracht van voornoemde akte te miskennen, zijn beslissing regelmatig gemotiveerd en wettelijk verantwoord heeft ;

"Dat het middel niet kan worden aangenomen."

(Voorzitter : de h. Perrichon—Raadsheer-rapporteur : ridder de Schaetzen—Eerste advocaat-generaal : de h. Dumon—Advocaten : mrs. Dewarck en Fally—In de zaak : N.V. Etablissements Freson Fourrures t/ Belgische Staat).

Hof van Cassatie (2e Kamer), 27 januari 1975

*Onrechtmatige daad—Schade en schadeloosstelling—Overlijden van vrouw—Economisch verlies voor de man—Kapitalisatie van het per jaar berekende verlies—Overlevingsduur van man en vrouw.*

Bij een door eiser tot cassatie veroorzaakt ongeval is de vrouw van verweerder om het leven gekomen. Het Hof vernietigt het arrest (Hof Brussel, afdeling Bergen, 8 maart 1974) dat het voor de man daaruit voortvloeiend economisch verlies per jaar bepaalt en het bedrag kapitaliseert door slechts met de waarschijnlijke overlevingsduur van de vrouw rekening te houden :

"Overwegende dat, om de schade vast te stellen, die voor de echtgenoot van het slachtoffer van een dodelijk ongeval voortkomt uit de derving van de economische activiteit die deze aan haar huisgezin besteedde en waaruit haar echtgenoot persoonlijk voordeel trok, de rechter niet alleen rekening moet houden met de waarschijnlijke overlevingsduur van de overlevende echtgenoot."

(Voorzitter : baron Richard—Raadsheer-rapporteur : de h. Meeüs—Advocaat-generaal : de h. Charles—Advocaten : mrs. Simont en De Bruyn—In de zaak : Pottiez t/ Mariaule e.a.).

NOOT—Zie m.b.t. de winstgevende levensduur van de getroffenene en de levensduur van de rechthebbende Cass., 1 april 1974, *R.W.*, 1974-75, 415).

#### Hof van Cassatie (2e Kamer), 3 februari 1975

*Verkeer—Richtingsverandering—Verbod het normale verkeer van tegenliggers te hinderen—Tegenligger die art. 12.1 Verkeersreglement overtreedt.*

Ten aanzien van een botsing tussen de wagen van eiser tot cassatie, die naar links wilde afslaan, en een tegenligger, heeft het bestreden vonnis (Corr. Doornik, 1 december 1972) de aansprakelijkheid voor drie vierde ten laste van eiser gelegd, die, volgens het vonnis, een "zwarte fout" had begaan door, toen hij naar links wilde afslaan, enerzijds zich er niet van te vergewissen of hij zulks kon doen zonder gevaar voor verweerder (de tegenligger) en anderzijds dezes normaal verkeer te hinderen.

"Overwegende echter dat het vonnis van 1 december 1972, na overwogen te hebben dat verweerder zelfs gedeeltelijk aansprakelijk voor het ongeval was om artikel 12.1 van het wegverkeersreglement te hebben overtreden, ten laste van eiser niet kon leggen dat hij de fout had begaan verweerders normaal verkeer te hebben gehinderd ;

"Dat de rechters in hoger beroep derhalve hun beoordeling van de zwaarwichtigheid van de respectieve fout van de partijen op geen wettelijke grondslag hebben doen steunen."

(Voorzitter : baron Richard—Raadsheer-rapporteur : de h. Legros—Advocaat-generaal : de h. Duchatelet—Advocaten : mrs. Dassesse en Fally—In de zaak : Wattiez t/ Pierson).

NOOT—Zie Cass., 21 augustus 1974, *R.W.*, 1974-75, 1123.

#### Hof van Cassatie (1e Kamer), 27 februari 1975

*Jeugdbescherming—Hoger beroep—Termijn—Bestuur over kinderen van gescheiden ouders—Beslissing van de jeugdrechtbank.*

Het Hof vernietigt een op 24 juli 1974 door het Hof van Beroep te Luik, Jeugdkamer, gewezen arrest, dat het hoger beroep ontvangt dat bij deurwaardersexploot van 1 februari 1974 tegen een op 17 december 1973 door de jeugdrechtbank gewezen vonnis ingesteld werd :

"Overwegende dat de bevoegdheid van de jeugdrechtbank om kennis te nemen van de wijzigingen in het bewakingsrecht over de kinderen van gescheiden ouders vastgesteld is bij artikel 16 van de Wet van 8 april 1965, tot wijziging van artikel 302 van het Burgerlijk Wetboek ; dat dit artikel voorkomt in titel II, hoofdstuk II, van genoemde wet ;

"Overwegende dat, krachtens artikel 58 van dezelfde wet, het hoger beroep tegen de beslissingen van de jeugdrechtbank gewezen in zaken bepaald bij voornoemde titel II, hoofdstuk II, bij verzoekschrift moet ingesteld worden binnen de maand van de uitspraak ;

"Overwegende dat uit de processtukken blijkt, enerzijds, dat het vonnis van de jeugdrechtbank die over de wijzigingen in het bewaringsrecht uitspraak moest doen, op 17 december 1973 uitgesproken werd, en, anderzijds, dat het hoger beroep tegen die beslissing ingesteld werd in de gewone vorm van het Gerechtelijk Wetboek, bij exploit van 1 februari 1974 ; dat het hoger beroep in elk geval laattijdig was ;

"Overwegende dat, krachtens de artikelen 860 en 865 van het Gerechtelijk Wetboek, de termijnen om een rechtsmiddel aan te wenden, voorgeschreven zijn op straffe van een verval dat niet kan gedekt worden."

Daar de rechter de materiële bewaring van de kinderen van de ex-echtgenoten C.-K. (eerste verweerder en eiseres tot cassatie) aan de in tussenkomst en tot verbindendverklaring van het arrest opgeroepen tweede en derde verweerster gelaten had, rechtvaardigt eiseres dat zij er belang bij heeft die verweersters in de zaak te roepen ; het arrest wordt voor deze laatste verbindend verklaard.

(Voorzitter : de h. Perrichon—Raadsheer-rapporteur : de h. Trousse—Procureur-generaal : de h. Delange—Advocaat : mr. Faurès—In de zaak : K. t/ C., M. en J.).

NOOT—Zie Hof Brussel, 27 juni 1974, *R.W.*, 1974-75, 1857.

#### Hof van Cassatie (1e Kamer), 14 maart 1975

*Onrechtmatige daad—Oorzakelijk verband—Bestuurder rijdt remmende voorligger aan na fout van een derde.*

Eiser tot cassatie was tegen de auto van zijn voorligger, Crab, gereden toen deze moest remmen om een aan De Cock, eerste verweerder, toebehorende hond te vermijden. Na te hebben geoordeeld, dat Crab geen fout ten laste kan worden gelegd en dat De Cock een fout heeft begaan door de deur van zijn wagen niet te sluiten, waardoor zijn grote hond kon ontsnappen en de schade veroorzaken, beslist het bestreden vonnis (Rb. Brussel, 5 juli 1974) dat alleen eiser voor zijn eigen schade en voor die van Crab aansprakelijk is ; het verwerpt de bewering dat de originele verstoorde van het verkeer, d.i. de eigenaar van de hond, de oorzaak van de aanrijding is geweest, en het baseert zijn beslissing hierop, dat de aanrijding plaatshad op een druk bereden weg met eenrichtingsverkeer en met snelheidsbeperking, midden in de volbewoonde agglomeratie van Vilvoorde, waar een voorzichtig bestuurder steeds moet verwachten op elk ogenblik te moeten remmen of stoppen, en dat eiser de aanrijding had kunnen voorkomen indien hij zijn voorligger niet te dicht had gevolgd om een inhalingsmaneuver uit te voeren, dat trouwens niet regelmatig kon geschieden daar zijn voorligger, evenals hijzelf, op de linkerstrook reed. Op de volgende gronden vernietigt het Hof dit vonnis, behalve in zoverre het beslist dat eiser een fout begaan heeft in oorzakelijk verband met het ongeval :

"Overwegende dat het vonnis uit die vaststellingen en beschouwingen alleen niet wettelijk heeft kunnen afleiden dat de schuld van eerste verweerder, eigenaar van de hond die tweede verweerder tot remmen heeft genoopt, niet in oorzakelijk verband staat met de aanrijding tussen de wagen van eiser en die van tweede verweerder en dat die aanrijding haar enige oorzaak vindt in de schuld van eiser die zijn voorligger bij een overigens onregelmatig inhalingsmaneuver te dicht volgde ;

"Dat door die vaststellingen en beschouwingen het vonnis immers niet constateert dat zonder de schuld van eerste

verweerder de aanrijding toch zou hebben plaatsgehad, met dezelfde gevolgen zowel voor eiser als voor tweede verweerder."

(Eerste voorzitter: de h. Louveaux—Raadsheer-rapporteur: de h. de Vreese—Advocaat-generaal: de h. Tillekaerts—Advocaten: mrs. J. Dassel en R. Philips—In de zaak: Lepersonne t/ De Cock en Crab).

#### Hof van Cassatie (1e Kamer), 21 maart 1975

*Gemeentebelasting—Bestendige deputatie die als rechtsprekend college uitspraak doet over een bezwaarschrift ter zake van een gemeentebelasting die zij goedgekeurd heeft—Scheiding der machten.*

Eiser tot cassatie, die zich te hoog aangeslagen achtte in een gemeentebelasting, had bij de bestendige deputatie een bezwaarschrift ingediend (art. 126 Gemeentewet). Het middel dat hij tegen het daarop volgend besluit van de deputatie aanvoert, beweerend dat het principe van de scheiding der machten geschonden wordt doordat de bestendige deputatie inzake bezwaarschrift als rechtsprekend college uitspraak doet, terwijl zij voordien als administratief orgaan het fiscaal reglement van de gemeente heeft goedgekeurd, wordt door het Hof verworpen:

"Overwegende dat, inzake gemeentebelastingen, de bestendige deputatie een gemengd karakter heeft; dat zij als administratief orgaan geroepen is om de besluiten van de gemeenteraad betreffende de gemeentebelastingen goed te keuren, terwijl zij, als contentieuze rechtsmacht, uitspraak doet over de tegen voormelde belastingen ingediende bezwaarschriften;

"Dat wanneer zij over een bezwaarschrift inzake gemeentebelastingen uitspraak doet, zij niet gehouden is door de goedkeuring die zij, bij de invoering van die belastingen, heeft verleend;

"Dat het middel naar recht faalt."

(Voorzitter: de h. Delahaye—Raadsheer-rapporteur: de h. Gerniers—Advocaat-generaal: de h. Colard—In de zaak: Van der Donck t/ Gemeente Knokke-Heist).

#### Rb. Antwerpen (3e Kamer), 28 maart 1975

*Verzegeling en ontzegeling—Nalatenschap—Goederen bij derde—Ernstig belang.*

Gerechtigd in de nalatenschap van hun ouders die bij mevr. C.D. inwoonden en die overleden zijn, de moeder op 17 juni 1974 en de vader op 28 februari 1975, vorderden verzoekers op 12 maart 1975 de verzegeling van de tot de nalatenschap behorende goederen.

Op grond van de volgende motieven achtte Vred. Kontich, 12 maart 1975, het verzoek niet toewijsbaar:

"dat ofwel mevr. J.C. betrouwbaar is en dat dan de verzegeling kennelijk overbodig en meteen tergend is voor wie oude mensen bij zich liet inwonen en sterven en dat om de verzegeling laattijdig verzocht wordt, indien mevr. J.C. met oneerlijke bedoelingen bezielde is;

"dat de vertogers geen enkel gegeven mededelen, dat de waardering op geld van het door art. 1148, lid 1, Ger.W. aan de orde gesteld belang zou veroorloven en dat de mogelijkheid zou openen de nalatenschapsgoederen in de woonplaats van derde personen secuur te kunnen identificeren."

In hoger beroep wordt die beschikking vernietigd:

"Overwegende dat het de rechtbank niet toekomt te onderzoeken of de gevraagde verzegeling — die in elk geval niet als laattijdig voorkomt — al dan niet tergend zou kunnen zijn ten overstaan van mevr. C.; dat uit het debat blijkt, dat er een ernstig belang gemoeid is met de bewaring van de roerende goederen die tot de nalatenschap der ouders van eisers in hoger beroep behoren, in de zin van art. 1148 Ger.W."

De rechtbank "beveelt op grond van art. 1148 Ger.W. en binnen de termijn van 24 uren, bepaald door art. 1155 Ger.W., de verzegeling van de goederen afhankelijk van de nalatenschap der overledenen D.A. en B.A., ter plaatse R..., ...straat, nr. ...; zegt dat deze verzegeling dient te geschieden door de vrederechter van het kanton waarin de te verzegelen voorwerpen zich bevinden, zoals bepaald door art. 1152 Ger.W."

(Voorzitter: de h. Dusoso—Rechters: de hh. Hellings en Vanden Bussche—Advocaat: mr. R. Lacourt—In de zaak: J. en P.D.).

## BALIELEVEN

### A.I.J.A. Rijn-Congres

De Internationale Vereniging van Jonge Advocaten organiseert haar jaarlijkse congres 1975 te Keulen en Mainz van 26 tot 30 augustus.

De volgende thema's worden behandeld:

1. *Vereffening of voortbestaan van de onderneming*, onder leiding van mrs. Manfred Lütkehaus (Essen) en Antoine Abawatt (Beiroeth).

2. *Voor een voor allen toegankelijk gerecht*, onder leiding van mrs. Paul Martens (Luik), Willem van Nouwen (Rotterdam) en Michael Ellman (Londen).

3. *De internationale rogatoire commissies in burgerlijke en handelszaken*, onder leiding van mrs. Michel Ameudruz (Genève) en J.P. Coppée (Brussel).

Alle verdere inlichtingen kunnen worden bekomen bij het Secretariaat van het XIIIde A.I.J.A. Congres: "Kongress am Rhein", c/o Kühne & Nagel, 5000 Köln am Rhein, Am Hof 52, Postfach 101.244, Deutschland.

### Stages in het buitenland

De Internationale Vereniging van Jonge Advocaten heeft op een zo concreet en praktisch mogelijke wijze steun willen verlenen aan jonge advocaten die een stageperiode of een professioneel vormend verblijf in het buitenland wensen door te brengen.

Daarom heeft de A.I.J.A. het Permanent Secretariaat voor Uitwisseling van Stagiaires (Franse afkorting S.P.E.S.) opgericht en de verantwoordelijkheid hiervoor toevertrouwd aan mr. Christian Dieryck, Van Schoonbekestr. 16, te Antwerpen.

Reeds elf Europese landen nemen voortaan actief deel aan de werking van het S.P.E.S., die onmiddellijk kan uitgebreid worden tot Noord-Amerika (V.S. en Canada).

In overeenstemming met de structuur en tradities van de A.I.J.A. kan deze werking, zo nodig, nog uitgebreid worden tot andere landen en continenten.

In hoofdzaak berust de actie van het S.P.E.S. op drie punten:

1. het verzamelen van inlichtingen en noodzakelijke informatie (talenkennis, ervaring, specialisaties, studies, enz.) om de kandidaten voor een buitenlandse stage en de opvangkantoren met elkaar in contact te brengen, waarvan de wederzijdse wensen en mogelijkheden best beantwoorden aan elkaar;

2. bepaling van de meest gunstige voorwaarden voor een stage in het buitenland, ten einde ter zake de nodige aanbevelingen te kunnen verstrekken aan de kandidaten (op welk ogenblik t.o.v. de stage in eigen land, ideale duur, enz.);

3. het inwinnen van de gegevens en middelen, nodig voor een eventuele tegemoetkoming in de financiële aspecten van de buitenlandse stage. De A.I.J.A. voert deze actie in samenwerking met de organismen, professionele en andere,

die mogelijk kunnen bijdragen tot het oplossen van deze financiële aspecten, naargelang het geval en de aard; het S.P.E.S. heeft meer bepaald reeds contact opgenomen met de Consultatieve Commissie der Europese Balies, om tot een nauwe samenwerking te komen, zowel op structureel als op financieel gebied.

Bovendien streeft de A.I.J.A. actief naar samenwerking met andere advocatenverenigingen en balies, vooral naar de mogelijkheid om buitenlandse stages uit te breiden tot over de Europese grenzen.

Zo hebben de balies van Parijs en Luik reeds een belangrijke financiële bijdrage geleverd tot de werking van het S.P.E.S., waarvoor wij hun ten zeerste dankbaar zijn.

Door het bureau en comité van de A.I.J.A. wordt eveneens onderzocht hoe de beroepsvorming in het buitenland kan ingeschakeld worden in de nationale stage.

De bijdrage van het S.P.E.S. tot deze buitenlandse stages blijft vanzelfsprekend niet beperkt tot de leden van A.I.J.A. Zij wenst op dit gebied, zoals trouwens in haar overige werking, en binnen de grenzen van haar mogelijkheden, oplossingen te bieden die alle jonge advocaten van nut kunnen zijn.

Het hoeft nauwelijks onderlijnd te worden, hoe groot de noodzaak is om de vorming van de advocaat nu en in de toekomst mee gericht moet zijn op het buitenland.

Alle verdere informatie kan ingewonnen worden bij mr. Christian Dieryck te Antwerpen, verantwoordelijke voor het S.P.E.S., bij mr. Louis Haenen te Luik, vice-president van de A.I.J.A. voor België of bij mezelf.

Marc Willemart  
Voorzitter van de A.I.J.A.

## MEDEDELINGEN EN BERICHTEN

### Kanttekeningen bij een studiereis betreffende de arbeidsverhoudingen in Zuidoost-Azië en Israël

Onder leiding van prof. dr. R. Blanpain woonde een groep Belgische en Nederlandse deelnemers de "1975 Asian Regional Conference on Industrial Relations" te Tokyo bij. Ook werd aan Thailand en Israël een bezoek gebracht. (Zie *R.W.*, 1974-75, 1343).

Hierna volgen enkele algemene indrukken en bedenkingen. De bijzonder leerrijke bezoeken aan diverse research-instellingen en overheidsinstanties konden slechts een tip van de sluier oplichten.

#### India

In New Delhi werden informatieve vergaderingen georganiseerd met het National Labour Institute, het Shri Ram Centre for Industrial Relations and Human Resources en het Indian Law Institute, gepaard gaande met een ontvangst bij de Minister van Arbeid.

Zowel het National Labour Institute als het Shri Ram Centre zijn onafhankelijke interdisciplinaire onderzoekscentra. Beide instituten leveren, naast de research, in samenwerking met de overheid, de werkgevers en de vakbonden, een belangrijke bijdrage tot opleidings- en ontwikkelingsprogramma's. In het Shri Ram Centre werd hiervoor zelfs een afzonderlijke afdeling opgericht, m.n. de "training division", belast met de organisatie en coördinatie van de training-programma's. Het Indian Law Institute is een juridisch onderzoekscentrum dat naast een postgraduate opleiding de bevordering van het juridisch onderzoek beoogt.

India, een federale staat met 600 miljoen inwoners, wordt geconfronteerd met een aanhoudende bevolkingsexplosie. Enkele verbluffende cijfers: 21 miljoen geboorten per jaar, waarvan 13 miljoen babies sterven, d.w.z. een jaarlijkse aangroei van 8 miljoen kinderen. Ondanks nationale acties voor

geboortebeperving blijkt een sterke drang naar de voortzetting van het eigen geslacht een der voornaamste oorzaken ervan te zijn.

Van de actieve bevolking, die op 200 miljoen wordt geraamd, is 80 % in de landbouw en de resterende 20 %, ongeveer gelijkelijk verdeeld in de privé-nijverheid en de openbare sector werkzaam.

Hoewel het arbeidsrecht in de traditionele zin slechts een minderheid van de bevolking in nijverheid en landbouw aangaat, loont het de moeite de structuur der arbeidsverhoudingen even te belichten.

25 tot 30 % van de werknemers in de privé-nijverheid zijn georganiseerd in 18.423 geregistreerde vakorganisaties, hoofdzakelijk ondernemingsvakbonden. De nationale federaties zijn ideologisch sterk geaffilieerd aan de politieke partijen: Indian National Trade Union Congress, All India Trade Union Congress (communistisch, Moskou), Hind Mazdoor Sabha (socialistisch), United Trade Union Congress (links radicaal).

Hoewel het collectief overleg een basisgegeven is in de arbeidsverhoudingen, wordt overheidstussenkomst noodzakelijk geacht wegens het gebrek aan evenwicht in de machtsverhoudingen en de lage syndicalisatiegraad. Een belangrijke rol vervullen de overheidsorganen bij de oplossing van collectieve geschillen door middel van verzoening. In geval van mislukking wordt het geschil op initiatief van de overheid door middel van een quasi-jurisdictionele procedure beslecht. Op het stuk van de individuele arbeidsverhouding bepaalt de arbeidswetgeving een wettelijk minimumloon; zij voorziet ook in een aantal regelingen betreffende de betaling van het loon en de diverse arbeidsvoorwaarden en arbeidsomstandigheden, zoals vakantie, verlichting, verluchting e.d.

Zoals hoger opgemerkt raakt deze wetgeving slechts een kleine minderheid van de bevolking. Zij is ontegensprekelijk van groot belang doch de kern van de ontwikkelingsproblematiek van India gaat daaraan voorbij. De werkloosheid neemt schrikwekkende vormen aan. De helft van de landbouwers heeft een inkomen beneden de armoede-lijn. Veel meer dan de industrie is de landbouw dan ook het grootste zorgenkind. Een ingewikkelde eigendomsstructuur, waardoor het land eigendom is van anderen dan degenen die het bewerken, een volledig onaanpaste technologie, die 600 jaar stilstond, de mislukking van de "green revolution", waardoor de "gap" tussen rijk en arm nog toenam, zijn evenveel factoren die de onoplosbaarheid van de ontwikkelingsproblematiek slechts vergroten.

Het fatalisme van de bevolking, waaraan de godsdienst niet vreemd is, lijkt een belangrijke oorzaak te zijn voor een opvallend gebrek aan aanpak en drang naar verbetering.

Meer dan aan directe financiële hulp, is er ons inziens vooral nood aan bewustmaking en opleiding; een immense opdracht als men bedenkt dat 60 % van de bevolking lezen noch schrijven kan.

#### Thailand

Van de totale bevolking – nagenoeg 40 miljoen – behoren 19 miljoen tot de actieve bevolking, d.w.z. vanaf de leeftijdsgroep van 11 jaar. Zoals in India is de overgrote meerderheid daarvan in de landbouwsector tewerkgesteld, nl. 70 %. De privé-handel en nijverheid groepeerde 13 % en de openbare sector de resterende 17 %.

Voor een kennismaking met de structuur der arbeidsverhoudingen en de arbeidswetgeving stond ons de directeur-generaal van het Departement van Arbeid, ressorterend onder het Ministerie van Binnenlandse Zaken, te woord.

Een nieuwe wet van 1973 organiseert deze collectieve verhoudingen. Het sluitstuk ervan dateert van januari 1975, toen de vakbonden erkend werden en het recht van staking afgekondigd werd.

Essentieel gebaseerd op een vrije economie, worden de arbeidsvoorwaarden in hoofdzaak door middel van vrije onderhandelingen en collectieve akkoorden bepaald. Van werknemerszijde is een belangrijke rol toebedeeld aan de 52 vakbonden, die geregistreerd en nationaal in één federatie verenigd werden.

In het systeem van de collectieve arbeidsverhoudingen wordt bijzonder gewaakt over de sociale vrede. Kenschetsend in dit verband zijn de korte termijnen van onderhandelingen: indien onderhandeligen binnen drie dagen niet tot een oplossing van het conflict leiden, wordt het geschil verwezen naar het departement van arbeid, dat over vijf dagen beschikt om door verzoening een oplossing te bewerkstelligen. Na deze periode zijn de partijen vrij drukkingsmiddelen aan te wenden of een beroep te doen op de tussenkomst van een arbitrage-comité. Voor de diensten van nationaal belang is echter een systeem van verplichte arbitrage door de Labour Relations Commission voorzien.

De hele structuur lijkt gericht op het scheppen van een zo gunstig mogelijk klimaat voor buitenlands kapitaal. Dat Thailand volledig deze kaart speelt, blijkt vooral uit het feit dat de overheid er prat op gaat de beste voorwaarden van alle Oostaziatische landen te kunnen bieden voor de vestiging van buitenlandse bedrijven, zoals vrijstelling van belasting gedurende 5 jaar, volledige invoervrijheid etc. De resultaten lieten niet op zich wachten: van de 50 bedrijven met meer dan 1000 werknemers, zijn er niet minder dan 43 in handen van buitenlands kapitaal.

Men kan zich niet van de indruk ontdoen dat deze politiek al te onvoorwaardelijk, soms ten koste van het sociaal beleid, wordt doorgevoerd.

#### Israël

De actieve bevolking bedraagt  $\pm 1.118.000$  mensen, ongeveer 34,4 % van de totale bevolking.

De economische moeilijkheden zijn groot. De levenskosten stijgen onrustwekkend. Naast de enorme uitgaven voor de defensie – 40 % van het N.P. – zijn er tevens politieke problemen, waaronder de export ernstig te lijden heeft. Het aantal werklozen bedraagt 50.000. Aan hun beroepsopleiding en herscholing wordt grote zorg besteed.

De staat van Israël heeft sedert lang te kampen met zware moeilijkheden, zowel in verband met zijn bestaan als met het vruchtbaar maken van de harde rotsachtige bodem. De plicht tot samenwerken wordt als een natuurlijk en essentieel onderdeel van de staatsplicht beschouwd. Reeds lang zijn de werkenden verenigd in een organisatie: de Histadrut.

In het begin van de 20e eeuw werden coöperatieven opgericht met het doel het land vruchtbaar te maken. De kibboets is daar een voorbeeld van. Al het bezit – behalve strikt persoonlijke zaken – is gemeenschappelijk. Alle leden dienen om beurt diensten te verlenen aan de anderen in eetzaal, culturele en sociale centra enz.

De kibboetsiem zijn niet alleen agrarisch ingesteld, een groot aantal heeft ook industriële ondernemingen opgebouwd. "Eenieder geeft er naar zijn kunnen, eenieder krijgt er naar zijn behoeften". Ongeveer 93.000 mensen bevolken nu 231 Kibboetsiem. Zij dragen voor 12 % bij tot het B.N.P.

Israël wordt beheerst door een pluralistisch systeem op economisch en politiek vlak. Er bestaat een inflatie aan politieke partijen. De economische macht is verdeeld tussen de staat (25 %), de privé-eigendom (50 %) en de vakorganisaties (25 %). Er wordt gestreefd naar een evenwicht tussen de verscheidene belangen in een sfeer van vrije concurrentie.

Vrijwel alle actieven en hun echtgenoten zijn lid van de enige grote vakorganisatie, Histadrut, waarin alle politieke strekkingen vertegenwoordigd zijn met uitzondering van de

religieuze partijen. In de 25 % economische hoek, beheerst door de Histadrut, bestaat participatie in het sociaal beleid en een zekere vorm van deelneming in de winst.

65 % van de totale bevolking neemt deel aan de activiteiten van de Histadrut, waarvan de leiding rechtstreeks door de leden verkozen wordt.

Door middel van collectieve arbeidsovereenkomsten werden op nationaal vlak de lonen vastgesteld: het minimumloon bedraagt nu  $\pm 55$  % van het gemiddelde der lonen. In de met de werkgevers afgesloten en af te sluiten C.A.O.'s worden naast de loonschalen en hun aanpassing ook sociale voorzieningen en criteria voor afdankingen opgenomen.

Een van de belangrijkste industriële holdingmaatschappijen, verbonden aan de Histadrut, is de KOOR. Zij verschaft werk aan 23.000 werknemers in een 12-tal sectoren – voeding, metaal enz. – in 150 ondernemingen. Het algemeen beleid van de KOOR wordt bepaald door zeven werknemers, zeven beheerders en zeven vertegenwoordigers van de regering. De zeven beheerders en één vertegenwoordiger van de werknemers zijn belast met het dagelijks beheer.

Dit systeem werkt goed. Alle gegevens worden door de vertegenwoordiger aan de werknemers doorgeseind. Theoretisch worden alle stakingen voorkomen door een arbitrator; in de praktijk ontstaan er echter veel. Iedere sector werkt zelfstandig; wel wordt van hogerhand een vijfjarenplan gedicteerd en oefent het nationaal comité zowel op financieel als op informatief vlak controle uit. Daarvoor worden van hogerhand per sector 200 personen in sleutelposities benoemd. In elke sector bestaat medebeheer; de werknemers zijn door een viertal leden in de raad van toezicht vertegenwoordigd en een werknemer is lid van het directiecomité.

Van de winst worden 15 % opnieuw geïnvesteerd; het overige wordt tussen de werknemers en de onderneming pro rata verdeeld. Het winstaandeel van de werknemers wordt in de vorm van sociale voorzieningen uitgekeerd en stemt overeen met ongeveer twee à drie weken loon.

#### De "1975 Asian Regional Conference on Industrial Relations"

Het vierdaagse congres was gewijd aan een actueel thema: de multinationale onderneming. In hoofdzaak werden de Japanse ondernemingen en de Zuidoostaziatische landen onder de loep genomen.

Tijdens de eerste drie dagen werden de volgende subthema's behandeld: 1. Tewerkstelling en aanverwante problemen. 2. De vakbeweging en de relatie arbeid-management. 3. Personeelsbeleid en arbeidsvoorwaarden.

De laatste dag werd besteed aan een informele discussie hierover, gevolgd door een plenaire slotzitting. Opgemerkt zij dat de discussie rond de problematiek van de multinationale onderneming in Zuidoost-Azië in grote mate beheerst werd door de vraag naar de rol van de multinationale in de ontwikkeling van de minder ontwikkelde landen.

#### Subthema A: Tewerkstelling en aanverwante problemen

De minderontwikkelde landen hebben hun eigen gelaat nog niet gevonden en spiegelen zich aan het industrieel voorbeeld van de ontwikkelde landen. Ten einde de werkgelegenheid en de inkomens te verhogen hebben de minderontwikkelde landen de vreemde investeringen hard nodig. Met allerhande beloften en verleende faciliteiten wedijveren ze onder elkaar. Zij beloven politieke stabiliteit, waarbij o.m. het stakingsrecht en het collectief overleg in het gedrang komen.

In Korea – aldus prof. Tak – verleent de *Foreign Capital Investment Law* een reeks voordelen waaronder vermindering van de belastingen, de vrije import van mensen en materiaal enz.

Op die wijze domineren de vreemde investeerders teveel de economische markt, terwijl zij in feite het gastland niet

alleen economisch zouden moeten bijstaan maar vooral technisch sterker maken. Met deze opvatting is vooral de Japanner het niet eens. Hij leidt zijn onderneming uitsluitend met een winstgevend oogmerk; hij eerbiedigt wel de binnenlandse wetten maar voor de technische en beheerstaken brengt hij zijn volledige Japanse staf mede. Volgens hem is de mentale culturele houding van de gasten niet voldoende of zelfs helemaal niet afgestemd op een industrieel cultuurpatroon. Planning op lange termijn en teamwork kunnen hen onmogelijk aangeleerd worden. Hopeless! After all they are no charity organisation.

Deze uit het referaat van de Japanse hoogleraar Iida en de daar opvolgende discussie naar voren komende visie lokte de felle reactie uit van prof. Park uit Duitsland. Zijn betoog was een aanklacht tegen de eenzijdigheid van het winstdoel van deze M.N.: er wordt te weinig plaats gelaten voor het technisch leerproces en te weinig aandacht besteed aan de training en scholing van lokale geschoolde technici. Men profiteert van de lage lonen die aan de ongeschoolde bevolking ter plaatse maar moeten worden uitbetaald. Het is niet zo, zoals de Japanner beweert, dat de plaatselijke universiteiten niet willen starten vanaf een laag begin; hun wordt gewoonweg de kans niet gegeven zich te bekwaliden doordat alle technische gegevens, uitgewerkt in het moederland, zolang mogelijk geheim gehouden worden ter voorkoming van alle concurrentie ter plaatse. Er wordt geen of te weinig plaats gemaakt voor het leerproces ten aanzien van de beheersfunctie en de beslissingsbeïnvloeding. Volgens prof. Park zijn na een tijd en met overbrugging van enkele beginmoeilijkheden, de buitenlandse beheerders door binnenlandse krachten te vervangen. Het is wel zo dat hij zijn mening staft op ervaringen van Europese firma's in Zuid-Amerika. Dit bewijst nog niet dat dit leerproces mogelijk zou zijn in een Japanse firma in Korea!

De enige oplossing daartegen kan zijn de import van een team duurdurder te maken, waarop een Japanner dan weer zijn macht toont door dan te dreigen het land te verlaten en zich in een vriendelijker buurland te vestigen waar de werkgelegenheid nog krap is en lagere lonen ook welkom zijn.

Toch voelt men aan dat in de overige Aziatische landen het economisch nationalisme groeit. Samenwerking aan scholing en training van de plaatselijke bevolking met de eigen development assistance committees wordt meer en meer gevraagd. Sociale onrust ontstaat meer en meer omtrent loonconflicten en collectieve afdankingen, dit vooral sinds de oliecrisis. In Korea bv. worden de conflicten tussen de partijen opgelost soms met de tussenkomst van de overheid nl. een special mediation committee! De vakorganisaties zijn werkzaam in de buurlanden en de eigen ondernemingen. Maar in 19% van de ondernemingen zijn slechts 36% van de werknemers georganiseerd: door deze zwakke onderhandelingspositie worden de lonen en arbeidsvoorwaarden in de C.A.O. gebaseerd op het wettelijk minimum.

De sociale wrijvingen zouden verminderen indien een gelijke behandeling van de buitenlandse en eigen ondernemingen zou bereikt worden, waardoor een evenwichtige concurrentie zou mogelijk worden. Vrij collectief overleg en recht op collectieve acties zouden moeten gewaarborgd worden. De werknemers zelf verdienen meer bescherming, stevige sociale partners zouden met de eigen regering moeten samenwerken tot het creëren van betere en gezondere arbeidsvoorwaarden en tot het stellen van rechtvaardige en krachtige eisen tegenover de buitenlandse ondernemingen.

#### *Subthema B: De vakbeweging en de relatie arbeid - management*

De houding van de vakbonden ten overstaan van buitenlandse ondernemingen lijkt in de minder ontwikkelde landen voornamelijk neer te komen op een aanhoudend zoeken naar haalbare compromissen: enerzijds zijn deze vakbonden over-

tigd van het nut en de gunstige invloed van de buitenlandse investeringen op de tewerkstelling en de ontwikkeling van het land in het algemeen. Lonen en arbeidsvoorwaarden in deze bedrijven zijn dikwijls gunstiger dan in de eigen nationale ondernemingen. Eerder gematigde eisen lijken daaruit voort te vloeien. Anderzijds nochtans bestaat ook de vrees dat het land, ondanks de politieke onafhankelijkheid, economisch van het buitenland afhankelijk blijft. Niet alle heil wordt van de multinationale onderneming verwacht. Een meer afwijzende houding wordt daardoor geïnspireerd. Het zoeken naar een compromis tussen beide wordt bovendien beïnvloed door historische achtergronden. De ervaringen uit de kolonialistische periode laten nog altijd een wrange indruk na. Een nationalistische tendens is soms het gevolg van vroegere, opeenvolgende overheersingen en bezettingen.

Deze controverse lijkt een eerste element te zijn in de houding van de vakbeweging t.o.v. buitenlandse investeringen in de minder ontwikkelde landen. Evenveel - en meer - invloed heeft de houding van de eigen, nationale overheid, die er veelal op aanstuurt een zo gunstig mogelijk klimaat te scheppen voor de multinationale onderneming door de actiemogelijkheden van de vakbonden te beperken. De wetgeving van de Filipijnen en Singapore kunnen als voorbeeld worden geciteerd.

Vrije onderhandelingen, zoals in de Westerse welvaartsmaatschappij, lijken dan ook veelal onmogelijk te zijn. Een bijkomende hinderpaal hierbij is dat de buitenlandse bedrijven geneigd zijn hun eigen organisatietype over te planten in het ontvangend land, zonder rekening te houden met de aldaar bestaande tradities en structuren.

#### *Subthema C: Personeelsbeleid en arbeidsvoorwaarden*

In de minder ontwikkelde landen lijken de arbeidsvoorwaarden over het algemeen gunstiger te zijn in de buitenlandse bedrijven dan in de eigen, nationale bedrijven. Fundamenteel nochtans is de vraag in welke mate het beleid in zijn geheel op lange termijn een gunstige invloed heeft op de verdere ontwikkeling van deze landen.

In dit opzicht vertoont de balans eerder negatieve aspecten. Topfuncties worden toevertrouwd aan personen van het land van herkomst. De gaping die aldus ontstaat tussen de bestuurders en bestuurdelen verhindert dat personen van het minder ontwikkelde land doordringen tot de hogere functies. De status quo wordt daardoor in de hand gewerkt.

De kans op verandering in deze toestand is niet bijster groot. De nationale vakbonden, zeker in de minder ontwikkelde landen, staan meestal machteloos tegenover de multinationale reuzen. De fundamentele beleidsbeslissingen worden veelal genomen in hun land van herkomst, waardoor een reële beïnvloeding door de nationale vakbeweging vrijwel onmogelijk wordt gemaakt.

Een internationalisatie van de werknemerssolidariteit blijkt het enige afdoende verweermiddel te zijn: een nog bijna onontgonnen terrein, dat een immense opdracht inhoudt voor de internationale vakbeweging.

#### *Besluit*

Het congres beoogde enkele aspecten van de multinationale onderneming te onderzoeken. In hoofdzaak werd daarbij gedacht aan de Japanse investeringen in het buitenland en m.n. in Zuidoost-Azië. In de gegeven omstandigheden van de regio, bleek de ondertoon van het congres een confrontatie te zijn van de multinationale onderneming en de minder ontwikkelde landen.

Als een rode draad door alle discussies heen, rees de vraag, zonder dat ze ooit expliciet werd uitgesproken, naar de rol van de Japanse multinationale onderneming in de ontwikkeling van de andere Zuidoostaziatische landen.

Het enkele feit dat de arbeidsvoorwaarden doorgaans gunstiger zijn in de buitenlandse bedrijven dan in de eigen

ationale bedrijven is een al te magere troost. Ook indien aanvaard wordt dat elke investering, ook in het buitenland, door winstmotieven wordt geïnspireerd, lijdt het geen twijfel dat de multinationale tot plicht heeft bij te dragen tot de ontwikkeling van het land, waarin het gevestigd is. Daartoe is noodzakelijk dat de know-how en de technische kennis wordt overgeheveld naar het ontvangend land. In dit verband werd de Japanse handelwijze aan felle kritiek onderworpen. Zij was een eerste punt van onenigheid tussen de Japanse deelnemers en de personen der andere Zuidoost-aziatische landen.

Een tweede opvallend discussiepunt betrof de vraag in welke mate de multinationale zich dient aan te passen aan de eigen tradities, gewoonten en sociale verhoudingen van het ontvangend minder ontwikkeld land. Ook op dit punt werd de Japanse opvatting heftig aangevallen.

De "verdraagzaamheid" van de overheid der minder ontwikkelde landen speelt in dit verband ook een niet te vermaden rol. Een grondig en beter onderzoek omtrent de verschillende soorten wetgeving in deze landen, die elk op hun manier multinationals aantrekken, lijkt hoogst noodzakelijk te zijn.

De problematiek van multinationals en de minder ontwikkelde landen is met dit congres niet uitgepraat, integendeel slechts enkele aspecten ervan konden worden behandeld. Opvallend daarbij was toch wel dat het superioriteitsgevoel van de Japanner en het feit dat de andere Aziaten zich zowel economisch als politiek beklemd en onwennig voelden, de discussie domineerden.

*M. Houben en J. Walgrave  
Assistenten Instituut voor  
Arbeidsrecht, K.U.L.*

### Belgische Vereniging voor Agrarisch Recht

*Verslag over de activiteiten gedurende het jaar 1974*

De Belgische Vereniging voor Agrarisch Recht heeft in 1974 een aantal belangrijke manifestaties op touw gezet waarbij bevoegde juristen op voordrachten en studiedagen aan het woord zijn gekomen en bepaalde onderwerpen van het agrarisch recht hebben behandeld en uitgediept.

In het kader van de voordrachten voor jonge wetenschappelijke vorsers nam op 22 februari 1974 de heer Hugo Vandenberghe, docent aan de rechtsfaculteit van de Katholieke Universiteit te Leuven, het woord over "Noodweg". De spreker die ingeleid werd door de heer T. Dom, notaris en ondervoorzitter van de vereniging, betoogde aan de hand van talrijke vonnissen en arresten dat artikel 682 van het Burgerlijk Wetboek zelf een titel verschafft en van openbare orde is zodat de overeenkomst alleen de modaliteiten van het recht van uitweg of noodweg dient te regelen maar niet het principe; de artikelen 683 en 684 betreffende de wijze waarop de uitweg wordt genomen zijn integendeel niet van openbare orde maar slechts van suppletieve aard.

In dezelfde reeks voordrachten hield de heer Pierre Dandoy, assistent aan de rechtsfaculteit van de Université Catholique de Louvain, op 8 maart 1974 een spreekbeurt te Louvain-la-Neuve over "La nature juridique des droits du preneur et ses conséquences". Hij gaf er een grondige kritische ontleding van de rechten van de gebruiker. Gesteld werd dat, zowel in het voordeel van partijen als van derden het recht van de gebruiker van een vorderingsrecht naar een zakelijk recht diende te evolueren. Vermelden wij dat deze vergadering werd voorgezeten door de heer J.M. Andries, voorzitter van de vereniging en dat de spreker werd ingeleid door de heer G. de Streel, notaris en bestuurslid van de vereniging.

Op 22 maart 1974 had te Brussel de jaarvergadering van de vereniging plaats bij welke gelegenheid de heer Jacques Bourgeois, juridisch adviseur bij de Commissie der Europese

Gemeenschappen, een toespraak hield over "Komt het tot een nieuwe omschrijving van het landbouwbedrijf?" In deze voordracht, die door talrijke vooraanstaande personen bijgewoond werd, onderzocht de spreker het begrip "landbouwbedrijf". In de Belgische wetgeving wordt het "landbouwbedrijf" op verschillende manieren omschreven en bestaan er in de criteria die aangewend worden om in het ene geval een bedrijf wel en in een ander geval niet als landbouwbedrijf te beschouwen, aanmerkelijke verschillen. Op Europees vlak kent men het begrip "landbouwbedrijf met ontwikkelingsmogelijkheden", van belang op het gebied van de investeringssteun. De spreker stelt de vraag of deze laatste definitie geen weerslag zal hebben op de legislatieve politiek van de lid-staten op andere gebieden die eveneens van belang zijn voor de landbouw. De tekst van deze spreekbeurt werd in brochurevorm gepubliceerd door de zorgen van de vereniging.

Op 3 mei 1974 hield prof. dr. W. Delva, decaan van de Faculteit der rechtsgelcerheid van de Rijksuniversiteit te Gent, aldaar voor onze vereniging een lezing over "De wettelijke hypotheek van de pachter". Het was prof. dr. R. De Meyer die de voordrachtgever inleidde. Zowel bij het geschiedkundig overzicht als bij de bespreking van de inhoud van deze hypothecaire zekerheid oefende de spreker ernstige kritiek op de wettelijke regeling. Onder het stelsel van het vroegere artikel 1778 van het Burgerlijk Wetboek viel naast de discrepantie tussen deze regeling en het gemene recht, vooral de verwarring te betreuren tussen de begrippen overschrijving en inschrijving. Doch ook de nieuwe regeling vervat in artikel 26 van de Wet van 4 november 1969 tot wijziging van de pachtwetgeving, heeft ernstige tekortkomingen. Zo is het niet te begrijpen dat de hypotheek alleen dient tot zekerheid van de schuldvordering met betrekking tot de gebouwen en werke: en niet met betrekking tot de beplantingen. Voorts is niet in een mogelijkheid voorzien om die hypotheek te laten gelden staande de pacht en vallen de kosten van inschrijving ten laste van de pachter. De becijfering van de kosten op het einde van de pacht geeft dikwijls aanleiding tot ernstige moeilijkheden. Een en ander heeft tot gevolg dat deze wettelijke regeling die alle gebreken van een noodwet vertoont, dermate onbruikbaar is gebleken dat tot op heden geen enkele hypothecaire inschrijving voor bedoelde zekerheid werd genomen. De spreker pleitte dan ook voor een terugkeer naar het concept van de auteurs van het Burgerlijk Wetboek die in de eerste plaats de eenvoud beoogden.

De traditionele Benelux-studiedag had plaats op 17 mei 1974 te Middelburg met als onderwerp "Bedrijfschadevergoeding bij onteigening in de landbouw". Als preadviseurs traden op voor Nederland mr. Morzer Bruyns, onteigeningsjurist en deskundige op het gebied van de schadevergoedingen in land- en tuinbouw en voor België mevrouw G. Suetens-Bourgeois, docent aan de rechtsfaculteit te Leuven. Na voorstelling van de preadviezen die in brochurevorm door de Belgische Vereniging werden uitgegeven en ook gepubliceerd werden in het Nederlandse tijdschrift *De Pacht* (nr. 11 van 1974), werd in de namiddag aan de toehoorders de mogelijkheid geboden het woord te nemen. Terecht mocht de Nederlandse commentator in het decembernummer 1974 van *De Pacht* schrijven: "De preadviezen van dr. G. Suetens-Bourgeois en mr. R.A. Morzer Bruyns behoren tot de beste die ooit op deze dagen zijn gepresenteerd. Zij munten uit door overzichtelijkheid en geven vrij veel informatie...". Niettegenstaande de Belgische deelnemers het Nederlands preadvies slechts ter plaatse mochten ontvangen, had toch een vruchtbare gedachtenwisseling plaats en mocht het opzet van de studiedag, met name de studie van een bepaald onderwerp door een Nederlands en Belgisch jurist om het aan een rechtsvergelijkend onderzoek te onderwerpen, als geslaagd worden beschouwd.

De heren J.L. Verhavert en C. Buelens, advocaten aan de

balie te Mechelen hebben aldaar op 8 november 1974 een voordracht gehouden over "De Toepassingsproblematiek van de Pachtwet". Deze studieavond was een mondelinge uiteenzetting aanleunend bij de monografie die de sprekers in het voorjaar 1974 hebben gepubliceerd met medewerking van de Orde van Advocaten te Mechelen. In het eerste deel heeft mr. Verhavert een ontleding gegeven van artikel 1 van de Pachtwet waarbij lange tijd werd stilgestaan bij het begrip landbouw en bij de vraag of de Pachtwet al dan niet van toepassing is op o.m. druivenculturen, champignonenteelten, fruitaanplantingen en bloementeelten. In het tweede deel behandelde mr. Buelens de uitzonderingen van artikel 2 van de wet evenals de gevallen van ontduiking en ontgaan van de Pachtwet.

De wetenschappelijke onderlegdheid van de sprekers en de toetsing van de principes aan de gevallen van de rechtspraktijk hebben deze uiteenzetting voor alle aanwezigen uitermate boeiend gemaakt. Vermelden wij nog dat beide sprekers bereidwillig hebben geantwoord op talrijke vragen en dat deze vragen en antwoorden als document aan alle belangstellenden werden bezorgd.

*M. Heyerick  
Secretaris*

#### Internationaal Colloquium over het economisch recht van de lid-staten in een economische en monetaire unie

In samenwerking met de Commissie van de Europese Gemeenschappen organiseert het Europa Instituut van de Rijksuniversiteit te Utrecht van 22 tot 24 mei 1975 in het Jaarbeurscentrum te Utrecht een internationaal colloquium over het hierboven opgegeven onderwerp.

Het colloquium dient om de resultaten van een in opdracht gedurende de afgelopen vijf jaar door deskundigen uit acht lid-staten uitgevoerd rechtsvergelijkend onderzoek van het economisch recht van de lid-staten en de daaruit getrokken voorlopige conclusies te toetsen aan het oordeel van andere wetenschappelijke en praktische beoefenaars van het economisch recht.

Na de opening door Staatssecretaris mr. L.J. Brinkhorst en inleidende uiteenzettingen over de algemene voorwaarden voor een goed werkende economische en monetaire unie van de heer U. Mosca en dr. C.J. Oort, zullen zeven of acht buitenlandse deskundigen inleidingen houden over de optimale economische constitutie van de Europese Gemeenschap en de noodzaak van coördinatie, harmonisatie, aanvulling of vervanging door gemeenschapsrecht van dwingend nationaal economisch recht. Alle inleidingen zullen worden gevolgd door discussies. Op vrijdagmiddag zullen de deelnemers in vijf werkgroepen de conclusies uit het onderzoek nader bespreken, terwijl een zesde werkgroep zich met de taken van de Gemeenschap op het gebied van de milieubescherming zal bezighouden. Het colloquium wordt op zaterdagmorgen afgesloten met een openbare discussie tussen de werkgroepvoorzitters en een slotrede.

#### Werkloze juristen in Nederland

Volgens een in het Nederlands Juristenblad (75/17, 570) verschenen bericht stonden per 28 februari van dit jaar 111 vrouwelijke en 408 mannelijke juristen geregistreerd als werkloos. Als niet-werkloze werkzoekenden waren bovendien nog 10 vrouwelijke en 35 mannelijke juristen ingeschreven.

Per 29 juli 1974 waren er 439 juristen als werkloos en 49 als werkzoekenden ingeschreven (R.W. 1974-75, 896).

Getallen over werkloze en werkzoekende juristen in België zijn ons niet bekend.

## TIJDSCHRIFTEN

### Advocatenblad—jg 1975

nr 2

Een allemansvriend met eigen gezicht (redactioneel openingscommentaar)—Mr. F.W. Grosheide, Onder verdenking—Mr. P.H. Bakker Schut, Lex Baader Meinhof—Mr. B.W. Kranenburg, Heraus mit uns—Mr. J.H. Smeets, Mr. H.W.B. M. Brans † 23-12-1974—Mr. H. Kijper, Specialisatie—tua res agitur—Mr. P.C.E. van Wijmen, Enkele gedachten over specialisatie—Mr. J.P. de Prez, Een constructief idee voor de werkvergadering van 1 maart—Mr. J.L. Bakker-Weesing, Enkele kritische kanttekeningen—Het woord is aan de lezer—Uit de algemene raad—Mededelingen—Disciplinaire beslissingen—Mr. A.E.M. Monté, Wetgevingsinformatie—Nieuwe uitgaven—Personalia—Varium.

### Weekblad voor Privaatrecht, Notariaat en Registratie—jg 1975

nr 5294

Prof. mr. A. van Oven, De Algemene Eigendomstitel Gew. Ontw. Nw. B.W.—Prof. mr. P.A. Stein, Overzicht der Nederlandse Rechtspraak—Zakenrecht—Rectificatie—Verslagen en berichten—Koninklijke Notariële broederschap—Benoemingen, overlijden—Vakaturenstaat.

nr 5295

Prof. mr. P. Zonderland: Het misbruik van recht en de inleidende titel (I)—Mr. P.A. Regnery, Gedachten over het nieuwe erfrecht—Mr. J. van Soest en mevr. mr. F.E. Kotting-Sprey, Overzicht der Nederlandse rechtspraak, Inkomstenbelasting (I)—Wetgeving (Ned. Staatscourant, periode oktober-november 1974)—Verslagen en berichten—Tijdschriften—Koninklijke Notariële broederschap—Benoemingen, overlijden—Vakaturenstaat.

nr 5296

Prof. mr. P. Zonderland: Het misbruik van recht en de inleidende titel (II, slot)—Mr. D.J. Veegens: Boekbespreking (prof. O.A.C. Verpaalen, Hart en nieren van de Nederlandse burgerlijke rechter)—Mr. J. van Soest en mevr. mr. F.E. Kotting-Sprey: Overzicht der Nederlandse rechtspraak, Inkomstenbelasting (II, slot)—Wetgeving—Witte kamerstukken—Rechtsvragenrubriek—Rectificatie—Verslagen en berichten—Ontvangen boeken—Tijdschriften—Koninklijke Notariële broederschap—Benoemingen, overlijden—Vakaturenstaat.

### Ars Aequi—jg 1975

nr 3

Voorwoord—Rudy Andeweg, Theo van der Tak, Privacy: een oud verschijnsel, een nieuw probleem—Michael Teekens, Privacy en computerregistratie—Frans Overkleef, Invloeden van de geautomatiseerde gegevensverwerking op de privacy—Margriet Overkleef-Verburg, De berg, die een muis baarde—Monique Verhoeven, Symptomen van medische registratie—Eric P.J. Myjer, Sollicitant, privacy en psychologische test—Filip Reyntjens, De keerzijde van de sollicitatiemedaille: ontslag omwille van feiten uit het privéleven—Joep Hubben, Recht op inzage van persoonsstukken in het licht van de strafvordering—Emmy van der Kooi-Scholten, Opsporing in ziekenhuizen—Ralph Pans, De binnelandse veiligheidsdienst—Samenvatting van het interim-rapport van de Staatscommissie Koopmans.

### De Gerechtsdeurwaarder—jg 1975

nr 2

M. Teekens, De Gerechtelijke Bewaarder (discrepancie tussen recht en werkelijkheid)—J.R. Bierman, Gegevens over executie—D. Van der Velde, Deurwaarder op zee—P.A. Neve, De schikkingscomparitie, praeparatoir of interlocutoir vonnis—P.A. Neve, Uit het Staatsblad—C.A.M. Nieuwenhuis, Van de deurwaarders.